

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ

Кафедра педагогіки, психології та менеджменту

ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ
для завідувач кафедри ПП та М
Д.с.н., доцент Юлія ГЕРАСИМЕНКО
«12» травня 2025 р.

**«ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ
МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ ПРОФІЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

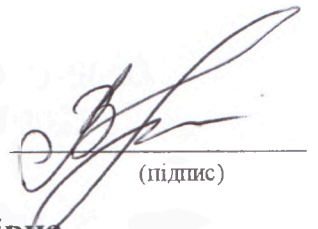
**Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня «магістр»**

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 053 Психологія

Освітньо-професійна програма «Психологія»

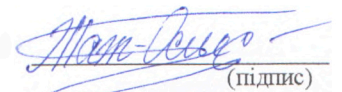
Здобувачка вищої освіти
групи ПС-23-13-зМ

(підпис)

МАЛИНОВСЬКА Валентина Степанівна

Науковий керівник:
кандидат психологічних наук, доцент

(підпис)

ТАТАУРОВА-ОСИКА Галина Петрівна

Біла Церква 2025

Протокол аналізу звіту подібності

Заявляю, що я ознайомився (-лась) з Повним звітом подібності, який був згенерований Системою виявлення і запобігання щодо роботи:

Автор: Малиновська Валентина Степанівна, група ПС-23-13-ЗМ

Назва: Психологічні особливості формування мотивації до навчання учнів профільної середньої освіти

Керівник: Татаурова-Осика Галина Петрівна

Підрозділ: кафедра педагогіки, психології та менеджменту

Коефіцієнт подібності 1: 12.3%

Мікропробіли: 58

Заміна букв: 1

Інтервали: 0

Після аналізу Звіту подібності констатую наступне:

☒ Запозичення, виявлені в роботі є законними і не є плагіатом. Рівень подібності не перевищує допустимої межі. Таким чином робота незалежна і приймається.

☐ Запозичення не є плагіатом, але перевищено граничне значення рівня подібностей. Таким чином робота повертається на доопрацювання.

☐ Виявлено запозичення і плагіат або навмисні текстові спотворення (маніпуляції), як передбачувані спроби укриття плагіату, які роблять роботу невідповідною вимогам законодавства (Ст. 26. ЗУ Про фахову передвищу освіту, пункт 3.1, Ст. 42. ЗУ Про освіту) та вимог НАЗЯВО (Критерій 5), а також кодексу етики і процедур. Таким чином робота не приймається.

Висновок:

Висвітлююча робота Малиновської В.С. має високий рівень фігикальності академічного тексту, містить результати власних досліджень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дата 08.05.2025р.

Відповідальний за антиплагіатну технічну експертизу у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України:

Підпис

БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ

Кафедра педагогіки, психології та менеджменту

Рівень вищої освіти магістр

Спеціальність 053 Психологія, освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

завідувач кафедри ПП та М

д.е.н., доцент Юлія ГЕРАСИМЕНКО
(підпис)

« 3 » січня 2025 р

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧЕВІ ОСВІТИ

Малиновській Валентині Степанівні

1. Тема роботи Психологічні особливості формування мотивації до навчання учнів профільної середньої школи

керівник роботи Татаурова-Осика Галина Петрівна, кандидат психологічних наук, доцент

затверджені наказом БІНПО від «03» січня 2025 року №01-06/03

2. Строк подання здобувачем освіти роботи «02» травня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи:

робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до першого та другого розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків загальним обсягом 192 сторінки, з них обсяг основного тексту 92 сторінки, список використаних джерел нараховує 60 позицій.

4. Перелік питань, які потрібно розробити:

- 1) проаналізувати сутність поняття «мотивація» та «навчальна мотивація»;
 - 2) охарактеризувати особливості формування та психолого-педагогічні методи та прийоми розвитку навчальної мотивації учнів;
 - 3) емпірично дослідити мотивацію до навчання учнів закладу профільної середньої освіти;
 - 4) розробити рекомендації щодо формування навчальної мотивації учнів.
5. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Татаурова-Осика Галина Петрівна, кандидат психологічних наук, доцент	09.02.2025 р.	20.02.2025 р.
2	Татаурова-Осика Галина Петрівна, кандидат психологічних наук, доцент	01.03.2025 р.	15.04.2025 р.
3	Татаурова-Осика Галина Петрівна, кандидат психологічних наук, доцент	17.04.2025 р.	31.04.2025 р.

6. Дата видачі завдання 10.01.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Узгодження теми, складання змісту	січень	виконано
2	Вивчення літературних джерел	січень	виконано
3	Збирання матеріалу на підприємстві	січень	виконано
4	Обробка матеріалу	лютий	виконано
5	Виконання розділу 1	лютий	виконано
6	Виконання розділу 2	березень	виконано
7	Формулювання висновків	квітень	виконано
8	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії перевірка на плагіат.	квітень	виконано
9	Подання роботи на кафедру	02.05.2025	виконано

Студент

В.С.Малиновська

Керівник роботи

Г.П.Татаурова-Осика

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ NATIONAL
ACADEMY OF PEDAGOGICAL SCIENCES OF UKRAINE ДЗВО
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
SIHE «UNIVERSITY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
BILA TSEKVA INSTITUTE OF CONTINUOUS PROFESSIONAL
EDUCATION

Кафедра педагогіки, психології та менеджменту
Department of Pedagogy, Psychology and Management

ВІДГУК КЕРІВНИКА

на кваліфікаційну роботу магістрантки **«Психологічні особливості
формування мотивації до навчання учнів профільної середньої освіти»**

студентки 2 курсу групи ПС-23-13-зМ спеціальності 053 «Психологія»
освітньої програми «Психологія»

МАЛИНОВСЬКОЇ Валентини Степанівни

Кваліфікаційна робота магістрантки «Психологічні особливості формування мотивації до навчання учнів профільної середньої освіти» є актуальною, має наукову новизну та теоретичне значення, охоплює широке коло теоретичних і прикладних положень педагогічної та вікової психології щодо підвищення мотиваційного компонента та успішності учнів у процесі здобуття знань, вмінь та навичок.

Метою дослідження було теоретично та емпірично дослідити психологічні особливості мотивації до навчання учнів профільної середньої освіти, тому авторка на теоретичному рівні здійснила аналіз сутності поняття «мотивація» та «навчальна мотивація», охарактеризувала особливості формування та психолого-педагогічні методи та прийоми розвитку навчальної мотивації учнів.

Так як у сфері освіти мотивація займає особливе місце, виконуючи поставлені завдання, магістрантка емпірично дослідила мотивацію до навчання учнів закладу профільної середньої освіти, при цьому встановивши, що багато студентів починають сприймати навчання не як цінність, а як обтяження або щось другорядне у порівнянні з базовими потребами - безпекою, стабільністю, виживанням. У результаті здійснених обґрунтований висновок, формування та розвиток навчальної мотивації учнів закладів профільної середньої освіти є комплексним процесом, який має відбуватися у тісній взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Важливим аспектом є створення відповідних умов, що сприяли б розкриттю потенціалу кожної дитини. По завершенню кваліфікаційного дослідження авторкою розроблені рекомендації щодо створення певних психолого-педагогічних умов в освітньому процесі, використання інтерактивних методів організація процесу навчання, а також тренінгові програма, що сприятимуть підвищенню мотивації учнів до успіху та навчальної мотивації.

У результаті здійсненої перевірки дійшли висновку, що за протоколом аналізу змісту подібності та запозичення виявлені в роботі є законними і не є плагіатом. Рівень подібності не перевищує допустимі межі, тому кваліфікаційна робота Малиновської Валентини є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якій не виявлено академічного плагіату, відповідає всім вимогам щодо підготовки таких робіт, заслуговує на позитивну оцінку – 95/А/відмінно.

Керівник кваліфікаційної роботи магістрантки:

кандидат психологічних наук, доцент
кафедри педагогіки, психології та менеджменту
БІНПО ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України

Галина Татаурова-Осика
07.05.2025

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 138 стор., 17 рисунків, 1 таблиця, 13 додатків, 60 літературних джерел.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити психологічні особливості мотивації до навчання учнів профільної середньої освіти.

Об'єктом дослідження є мотивація до навчання учнів.

Предметом дослідження є психологічні особливості мотивації до навчання учнів профільної середньої освіти.

Основні методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс методів, які дозволили всебічно проаналізувати стан та особливості мотиваційної сфери учнів профільних закладів загальної середньої освіти. На теоретичному етапі застосовано методи аналізу, систематизації та узагальнення наукових джерел для визначення ключових понять, підходів до розкриття сутності шкільної мотивації та виявлення особливостей її формування в умовах сучасного освітнього середовища. На практичному етапі були використані адаптовані психодіагностичні методики, що дозволили отримати кількісні та якісні показники мотиваційної спрямованості учнів, а також проаналізувати внутрішні й зовнішні чинники, що впливають на навчальну активність.

Основний науковий результат роботи полягає в тому, що: на основі теоретичного аналізу та емпіричних досліджень було виявлено особливості формування навчальної мотивації учнів профільної середньої освіти; визначено взаємозв'язок між рівнем мотивації та типом її спрямованості (на оцінку чи на знання); експериментально підтверджено доцільність використання адаптованих психодіагностичних методик для вивчення мотиваційної сфери; розроблено психолого-педагогічні рекомендації щодо підтримки і розвитку внутрішньої мотивації у школярів у процесі навчання.

Основні положення, найважливіші висновки і результати дипломної роботи наведені у висновках. Ключові слова: мотиви, мотивація, формування мотивації, профільна освіта, освітній процес.

ABSTRACT

Master's thesis: 138 pages, 17 figures, 1 table, 13 appendices, 60 references.

Research aim: To theoretically and empirically study the psychological characteristics of learning motivation among students in specialized secondary education.

Object of the study: Students' motivation for learning.

Subject of the study: Psychological characteristics of learning motivation among students in specialized secondary education.

Main research methods. The study utilized a comprehensive set of methods that allowed for an in-depth analysis of the state and peculiarities of the motivational sphere of students in specialized secondary schools. At the theoretical stage, methods of analysis, systematization, and generalization of scientific sources were applied to define key concepts, approaches to understanding school motivation, and to identify the peculiarities of its formation in the context of modern education. At the practical stage, adapted psychodiagnostic techniques were used to obtain quantitative and qualitative indicators of students' motivational orientation and to analyze internal and external factors influencing their academic activity.

Main scientific result. Based on theoretical analysis and empirical research, the specific features of learning motivation development in students of specialized secondary education institutions were identified. A correlation between the level of motivation and its orientation (towards grades or knowledge) was established. The feasibility of using adapted psychodiagnostic methods to study the motivational sphere was experimentally confirmed. Psychological and pedagogical recommendations for fostering and enhancing students' intrinsic motivation in the learning process were developed.

The main findings, conclusions, and results of the thesis are presented in the conclusions section.

Keywords: motives, motivation, motivation development, specialized education, educational process.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ	13
1.1. Сутність поняття «мотивація» та «навчальна мотивація»	13
1.2. Формування мотивації до навчання учнів	28
1.3. Психолого-педагогічні методи та прийоми розвитку навчальної мотивації учнів	40
Висновки до розділу 1	53
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ	55
2.1 Організація дослідження мотивації навчальної діяльності учнів	55
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження навчальної Мотивації учнів	61
2.3. Рекомендації щодо формування навчальної мотивації учнів	77
Висновки до розділу 2	97
ВИСНОВКИ	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	103
ДОДАТКИ	110

ВСТУП

Сьогодні світ змінюється швидше, ніж будь-коли раніше. Ці зміни охоплюють усі сфери життя - економіку, соціум, політику, освіту. В умовах постійної нестабільності та невизначеності, від сучасного фахівця вимагається не лише знання в галузі обраної професії, а й здатність швидко адаптуватися, критично мислити, приймати рішення в складних ситуаціях, знаходити нестандартні рішення. Це означає, що якість підготовки майбутніх спеціалістів безпосередньо залежить від рівня їхньої залученості до освітнього процесу. А залучення, у свою чергу, базується на внутрішній навчальній мотивації.

Професійне становлення особистості починається не тоді, коли здобувач освіти отримує диплом, а значно раніше - ще під час профільного навчання в ліцеї. Саме в цей період формується ставлення до майбутньої професії, розвивається інтерес до спеціалізованих дисциплін, закладаються основи професійної ідентичності. Але якщо мотивація учня обмежується лише зовнішніми стимулами - престижністю закладу, очікуваннями батьків чи бажанням «не втратити стипендію», - це не гарантує успішного професійного зростання. Така мотивація легко згасає під впливом стресів, перевантажень чи розчарування. І лише внутрішнє прагнення до розвитку, інтерес до предмета, бажання оволодіти справжніми знаннями та навичками - стають стійкою основою для самореалізації в майбутньому.

Проблема мотивації до навчання - не нова. Вона досліджується вже десятиліттями, і водночас залишається неймовірно актуальною саме зараз, коли молодь стикається з високими вимогами з боку суспільства та роботодавців, а також з необхідністю самостійно керувати власною освітньою траєкторією. У таких умовах надзвичайно важливо розуміти, як саме формується мотивація до навчання в учнів профільної школи, від чого вона залежить, і як можна вплинути на її розвиток, щоб освітній процес дійсно сприяв становленню сильної, адаптивної, мислячої особистості.

Крім того, сучасна система освіти висуває високі вимоги до ефективності та результативності підготовки майбутніх спеціалістів, але не завжди забезпечує достатню увагу психологічним особливостям учнів. Часто навчальні програми є перевантаженими або не відповідають реальним потребам здобувачів освіти. Як результат - емоційне виснаження, втрата інтересу до навчання, механічне заучування замість осмислення й застосування знань. Усе це прямо пов'язано з темою дослідження, адже глибше розуміння психологічних чинників мотивації допоможе не лише пояснити причини падіння навчальної активності, а й знайти шляхи її підвищення.

Питаннями вивчення мотивації займалися визначні вітчизняні вчені, у числі яких: О. Боброва, Н. Коваленко, Н. Красильников, С. Пономаренко, Г. Поспелова, П. Сікорський, О. Шерстюк. Серед зарубіжних дослідників виділяються Д. Аткінсон, М. Вернон, У. Клейнбек, К. Мадсен, А. Маслоу, Р. Петерс, Х. Хекхаузен та інші. Всі вчені, які займалися проблемою мотивації навчальної діяльності, особливо наголошують на значущості її формування та розвитку у студентів, оскільки саме вона дає гарантію формування пізнавальної активності, і як наслідок сприяє розвитку мислення, набуття знань та практичних умінь, які так необхідні для успішної професійної діяльності особистості.

Сучасна система профільної освіти розвивається та функціонує в нових політичних та соціально-економічних умовах, які визначають не лише шляхи та напрямки її розвитку, а й пов'язані з цим проблеми. Чітко простежуються протиріччя в освітньому процесі закладів освіти між зростаючими вимогами до професійної підготовки випускників та реальним рівнем їхньої готовності до професійної діяльності.

Отже, особливої ваги ця тема набуває в контексті реформування української освіти та впровадження профільного навчання, яке вимагає від учнів більшої самостійності, зрілості у виборі предметів, відповідального ставлення до власного розвитку. Без належного рівня мотивації цей процес ризикує залишитися формальністю. Отже, вивчення психологічних

особливостей формування мотивації в учнів профільної середньої освіти - не просто актуальна наукова задача, а необхідна умова для побудови ефективної освітньої моделі, що відповідає викликам сучасності. Саме це і зумовило вибір теми дослідження, а саме: ***«Психологічні особливості формування мотивації до навчання учнів профільної середньої освіти».***

Об'єкт дослідження – мотивація до навчання учнів.

Предмет дослідження – психологічні особливості мотивації до навчання учнів профільної середньої освіти.

Мета дослідження – теоретично та емпірично дослідити психологічні особливості мотивації до навчання учнів профільної середньої освіти.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати сутність поняття «мотивація» та «навчальна мотивація»;
- 2) охарактеризувати особливості формування та психолого-педагогічні методи та прийоми розвитку навчальної мотивації учнів;
- 3) емпірично дослідити мотивацію до навчання учнів закладу профільної середньої освіти;
- 4) Розробити рекомендації щодо формування навчальної мотивації учнів

Методики дослідження:

- теоретичні: аналіз, узагальнення, систематизація ідей з наукової літератури з метою розкриття базових понять дослідження, визначення особливостей формування мотивації учнів профільного закладу середньої освіти;
- практичні: анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації (в адаптації Н.Лусканової - модифікована); методика «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Є.Ільїн, Н.Курдюкова), методика визначення мотивів навчальної діяльності (М.Р. Гінзбург).

Практичне значення роботи. Результати дослідження можуть бути використані:

- у діяльності вчителів та практичних психологів закладів загальної середньої освіти для оцінювання рівня та характеру мотивації учнів;
- при створенні індивідуальних освітніх маршрутів з урахуванням особливостей мотиваційної сфери;
- для розроблення психолого-педагогічних рекомендацій з оптимізації навчального процесу, зниження ризику емоційного вигорання та посилення внутрішньої мотивації до навчання;
- у програмах профорієнтації, що враховують пізнавальні потреби й внутрішні мотиви школярів.

База дослідження: Дослідження проводилося у ліцеї №2 м. Сквири. Вибірка респондентів представлена учнями чотирьох класів у загальній кількості - .

Структура роботи. Кваліфікаційне дослідження складається зі вступу, двох розділів та висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 138 сторінки, з них основного тексту – 93.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ

1.1. Сутність поняття «мотивація» та «навчальна мотивація»

На сьогоднішній день єдиним поняттям для трактування рушійних сил поведінки та діяльності особистості є мотивація. При чому визначається це поняття по-різному. Вчені трактують мотивацію з різних позицій, називаючи її однією з найважливіших складових ефективної діяльності людини. Мотивація займає центральне місце у психології, оскільки демонструє взаємозв'язок людини з соціумом. Велике значення при її вивченні відводиться потребам і цінностям, як базисним одиницям мотиваційно-сміслових утворень у будь-якому віці, часу для самореалізації, успішного набуття форм вираження, становлення сфери основних потреб, центральних мотиваційно-сміслових утворень, що впливає на становлення, розвиток особистості [14].

Перш ніж визначити поняття «навчальна мотивація» варто визначити дві дефініції – «мотивація» та «навчання». Перейдемо до їх аналізу.

Значимість поняття «мотивація» для розробки сучасної психології пов'язана з аналізом джерел активності людини її поведінки. Відповідь на питання, що спонукає людину до діяльності, який мотив, «заради чого» вона її здійснює, є основою її адекватної інтерпретації [37, с. 23]. П. Якобсон зазначає, що коли люди спілкуються один з одним то, перш за все, виникає питання про мотиви, спонукання, які штовхнули їх на такий контакт з іншими людьми, а також про ті цілі, які з більшою чи меншою усвідомленістю вони ставили собі [27]. У найзагальнішому плані мотив – те, що визначає, стимулює, спонукає людини до скоєння будь-якої дії, включеної у визначену цим мотивом діяльність.

Вчені використовують поняття «мотивація» з різних позицій,

називаючи з одного боку – комплекс причин, які сприяють діяльності людини, а також коригують прояви в поведінці (К. Мадсен; Ж. Годфруа), з іншого – визначаючи через мотиви (С. Максименко), як прагнення, що сприяє активності особистості та її спрямованість.

У багатьох роботах можна побачити, що розглядаючи це поняття, виділяють лише окремі його аспекти. Слід зазначити, що є велика кількість визначень терміну «мотивація» [35].

Дж. Аткинсон зазначає, що під мотивацією слід розуміти єдність особистісних детермінантів, тобто стійких мотивів особистості та характеристик безпосередньої ситуації (тобто ситуаційних детермінантів) [34].

У свою чергу, В. Вілюнас використовує більш широке поняття мотивації та застосовує його для вираження психологічних особливостей, здатних спрямовувати діяльність людини на життєво важливі умови та предмети. Загальна сукупність процесів визначає суб'єктивність та вибірковість психічного відображення та регульованої ним активності, саме це сприяє розумінню основ обумовленості поведінки [34].

У структурі особистості певне місце виділено мотивації, що зачіпає найважливіші компоненти поведінки, такі як вибірковість поведінки, темперамент, емоційні прояви, вміння, діяльність та інше. Мотивація – це внутрішня детермінанта поведінки та діяльності, яка, безумовно, формується під впливом зовнішніх факторів середовища, що оточує людину. У свою чергу навколишнє оточення впливає на людину у фізичному плані, у той час як мотивація – процес психічний, що перетворює зовнішні впливи на внутрішні спонукання [37].

У вітчизняній психології мотивація сприймається як складний багаторівневий регулятор життєдіяльності людини – її поведінки, діяльності. Найвищим рівнем цієї регуляції є свідомо-вольовий. Міньковська А. [28] зазначає, що мотиваційна система людини має набагато складнішу будову, ніж простий ряд заданих мотиваційних констант. Вона описується виключно широкою сферою, що включає і

автоматично здійснювані установки, і поточні актуальні прагнення, і область ідеального, яка в даний момент є діючою та виконує важливу для людини функцію, даючи їй ту смислову перспективу подальшого розвитку її спонукань, без якої поточні турботи повсякденності втрачають своє значення.

Все це, з одного боку, дозволяє визначати мотивацію як складну, неоднорідну багаторівневу систему спонукань, що включає потреби, мотиви, інтереси, ідеали, прагнення, установки, емоції, норми, цінності тощо, а з іншого, – говорити про полімотивованість діяльності, поведінки людини та про домінуючий мотив у їх структурі.

Водночас у більшості випадків, дослідники визначають мотивацію як один конкретний мотив, як єдину систему мотивів і як особливу сферу, що включає потреби, мотиви, цілі, інтереси в їх складному переплетенні і взаємодії.

Трактування «мотиву» співвідносить це поняття або з потребою (драйвом) (Ж. Ньютен, А. Маслоу), або з переживанням цієї потреби та її задоволенням, або з предметом потреби. Так було в контексті теорії діяльності, де термін «мотив» вживається не для «позначення переживання потреби, але як те об'єктивне, чим ця потреба конкретизується в даних умовах і на що спрямовується діяльність, що спонукає її» [16].

Найбільш повним є визначення мотиву, запропоноване одним із провідних дослідників цієї проблеми – Л. Божович [5]. Відповідно до його ідей, мотивами можуть виступати предмети зовнішнього світу, уявлення, ідеї, почуття і переживання, словом, все те, в чому знайшла втілення потреба. Таке визначення мотиву знімає багато суперечностей у його тлумаченні, де поєднуються енергетична, динамічна та змістовна сторони. Також наголосимо, що поняття «мотив» вже є поняттям «мотивація», яке виступає тим складним механізмом співвіднесення особистістю зовнішніх та внутрішніх факторів поведінки, що визначає виникнення, напрямок, а також способи здійснення конкретних форм діяльності.

Якщо мотиви не усвідомлюються суб'єктом, тобто коли людина не

розуміє того, що спонукає її здійснювати ту чи іншу діяльність, вони не входять до її свідомості безпосередньо, але впливають на неї опосередковано. Вони надають свідомому відтворенню суб'єктивну забарвленість, яка виражає значення відображуваного для самого суб'єкта, його особистісний сенс [12].

Описуючи залежність мотивації та мотивів, Бондар Л. [7] зводить до дії зовнішніх факторів, які спонукаються зовнішніми стимулами, але при цьому завжди внутрішньо обумовлені. Водночас необхідно враховувати, що для людини навколишня обстановка, причини, умови мають сенс лише тоді, коли вона усвідомлює їхню значущість для ефективної життєдіяльності. Автор наголошує на тому, що динамічний процес формування мотиву і є мотивація.

З погляду дослідника Н. Шемигона [48] про справжню мотивацію слід говорити у тому випадку, коли визначаються два напрямки:

1) структура позицій, як сукупність чинників чи мотивів. Потреба та постановка мети, життєві принципи, умови діяльності (незалежні зовнішні, суб'єктивні внутрішні – знання, вміння, здібності, характер) та спосіб мислення переконаннями та спрямованістю особистості обумовлюють мотивацію. Саме за дії даних чинників відбувається прийняття рішення, формування наміру.

2) статичний процес чи механізм.

Продуктивним у вивченні мотивації (Дж. Аткинсон, Б. Додонов, А. Маслоу, Є. Савонько) є уявлення про нею як про складну систему, до якої включені певні ієрархізовані структури. У цьому структура сприймається як стійка єдність елементів, їх відносин і цілісності об'єкта; якінваріант системи. Аналіз структури мотивації дозволив Калініченко А. [16] виділити в ній:

а) єдність процесуальних та дискретних характеристик;

б) двомодальне, тобто позитивне та негативне підґрунтя її складових.

Істотним на дослідження структури мотивації виявилось виділення

Б. Додоновим [22] її чотирьох структурних компонентів: задоволення від самої діяльності, значущості особистості безпосереднього її результату, «мотивуючої» сили винагороди за діяльність, що здійснює тиск на особистість.

Перший структурний компонент умовно названий «гедонічною» складовою мотивації, решта три – цільовими її складовими. Водночас перший і другий виявляють спрямованість, орієнтацію на саму діяльність (її процес та результат), будучи внутрішніми по відношенню до неї, а третій і четвертий фіксують зовнішні (негативні та позитивні по відношенню до діяльності) фактори впливу. Істотно і те, що два останні, визначені як нагорода та уникнення покарання, що є, за Дж. Аткінсона, складовими мотивації досягнення. Зазначимо, що таке структурне уявлення мотиваційних складових, співвіднесене зі структурою навчальної діяльності, виявилось дуже продуктивним [19].

Одним із ранніх дослідників особистісної мотивації (у термінах потреб особистості), як відомо, була робота Х. Мюррея. З безлічі аналізованих автором побудників поведінки ним було виділено чотири основних: потреба у досягненні, потреба у домінуванні, потреба у самостійності, потреба в афіляції. Ці потреби було розглянуто у ширшому контексті М. Аргайлом. Він включив у загальну структуру мотивації (потреб): несоціальні потреби, які можуть спричинити соціальну взаємодію (біологічні потреби у воді, їжі, грошах); потреба в залежності, як прийняття допомоги, захисту, прийняття керівництва, особливо від тих, хто є авторитетним і має владу; потреба в афіляції, тобто прагнення бути в суспільстві інших людей, прийнятим групою, однолітками; потреба у домінуванні, тобто прийняття себе іншими чи групою інших як лідера, якому можна говорити більший час, приймати рішення; сексуальна потреба – фізична близькість, дружнє та інтимна соціальна взаємодія представника однієї статі із привабливим представником іншої; потреба у агресії, тобто у завданні шкоди, фізично чи вербально; потреба у почутті власної гідності (self-esteem), самоідентифікація, тобто у прийнятті себе як

значимого. Очевидно, що потреба в залежності, в самоствердженні та одночасно в агресії може значною мірою становити інтерес для аналізу діяльності та поведінки особистості.

У плані розгляду структури сфери потреб людини великий інтерес представляє «трикутник потреб» А. Маслоу, в якому, з одного боку, очевидніше висвічується соціальна, інтерактивна залежність людини, з другого боку, – його пізнавальна, когнітивна природа, що є самоактуалізацією.

Р. Кеттел виділяє такі фактори, що мотивують поведінку людини: інстинкт спілкування, потреба кимось опікуватися, потреба у дослідженні, допитливості, потреба у безпеці, потреба у самоствердженні [45].

Г. Мерфі виділяє три основні сильні мотиви в поведінці людини – це передусім прагнення матеріальних благ, влади, престижу. Значення та характер даних мотивів в людини залежить від умов життя суспільства [42].

У працях Р. Френкіна виділяються три компоненти мотивації: біологічний, когнітивний та компонент навчання. Біологічний компонент фокусується на структурі та особливостях функціонування головного мозку. Компонент навчання, перш за все, пов'язаний з керуванням уваги. Однак, оскільки людина не може приділяти увагу всьому одночасно, це визначає вибірковість у процесі навчання: чомусь людина навчається, а чомусь – ні. Когнітивний компонент включає: пізнання, включаючи мислення, сприйняття, абстрагування, синтез, організацію тощо, що дозволяє пояснити сутність зовнішнього світу та сутність самої людини. Водночас потрібно розглядати всі ці компоненти разом, оскільки вони діють у структурі [19].

На думку Н. Шемигон [48] є п'ять етапів мотиваційного процесу:

1. На першому етапі відбувається виникнення спонукання та його усвідомлення.
2. На другому етапі відбувається прийняття мотиву.
3. На третьому – йде втілення мотиву на реальність.

4. На четвертому відбувається закріплення мотиву, у результаті він перероджується у межі характеру.

5. На п'ятому етапі виходить актуалізація потенційного спонукання.

Загалом можна дійти такого висновку, що етапи мотивації, їх кількість і внутрішній зміст залежать передусім від діючих стимулів, під впливом яких і вибудовується процес формування наміру як завершального етапу мотивації.

Отже, у сучасній психології мотивація розглядається як складна система внутрішніх і зовнішніх чинників, що визначають активність людини, її готовність до дії, а також стійкість до перешкод на шляху до цілі. Одним із ключових підходів до аналізу мотиваційної сфери є розмежування внутрішньої та зовнішньої мотивації, що було запропоновано Е. Десі та Р. Раяном у межах їхньої теорії самодетермінації. Цей підхід дав змогу глибше осмислити, чому одні види діяльності сприймаються людиною як захопливі, природні, самоцінні, а інші - як обтяжливий обов'язок, який виконується лише задля зовнішньої винагороди або уникнення санкцій.

Коли мова йде про внутрішню мотивацію, мається на увазі така форма залучення до діяльності, яка зумовлена передусім інтересом, допитливістю, бажанням оволодіти новим досвідом або просто задоволенням від самого процесу пізнання. Людина в цьому випадку не орієнтується на зовнішні оцінки, не шукає винагороди, натомість - переживає внутрішню потребу взаємодіяти з об'єктом діяльності. У контексті навчання це може проявлятися у прагненні студента самостійно досліджувати тему, ставити запитання, що виходять за межі програми, занурюватися в матеріал із власної ініціативи. На противагу цьому, зовнішня мотивація базується на прагненні досягти результату, який має значення поза межами самої діяльності: отримати високу оцінку, задовольнити очікування батьків чи викладача, уникнути покарання або мати переваги в подальшому. У такому разі навчання не є метою, а лише засобом [34].

Раян і Десі запропонували розгорнуту шкалу типів зовнішньої мотивації залежно від ступеня її інтерналізації. Цей підхід дозволяє уникнути хибної дихотомії між «хорошою» внутрішньою та «поганою» зовнішньою мотивацією. Виявляється, зовнішні спонукання можуть поступово ставати особистісно значущими - від повної зовнішньої регуляції, коли людина діє під тиском обставин, до інтегрованої мотивації, коли навіть зовнішні цілі усвідомлюються як частина власної ідентичності. Цей перехід є критичним у формуванні зрілої, автономної особистості [19].

Окрім цього, значний внесок у розуміння природи мотивації зробили представники когнітивного напрямку, які вважали, що рушіями поведінки є не лише потреби чи зовнішні стимули, а й уявлення людини про себе, свої можливості, очікувані результати та цінність цих результатів. У цьому контексті особливо показовою є теорія очікування-цінності В. Врума. Відповідно до цієї моделі, сила мотивації залежить від трьох взаємопов'язаних чинників: віри в те, що зусилля приведуть до успішного результату; переконання, що цей результат дійсно дозволить досягти значущих наслідків; і, нарешті, особистісної значущості цих наслідків. Якщо студент не вірить у свою здатність подолати навчальні труднощі, не бачить зв'язку між успішністю та бажаним майбутнім, або ж не надає особливої цінності тому, що має отримати, то мотивація до дії суттєво знижується. Саме тому ця модель виявляється надзвичайно актуальною в умовах нестабільного соціального середовища, коли молодь часто опиняється перед вибором, не розуміючи, чи варто взагалі докладати зусиль і чи принесуть вони відчутний результат [37].

Ще один суттєвий підхід, який полегшує розуміння індивідуальної мотивації, запропонував К. Левін. Надзвичайно значущим є його розуміння мотивації як результату функціонування «психологічного поля», в якому індивід володіє напругою, потребами, бар'єрами та цілями. Левін підкреслив, що внутрішня мотивація не є похідною від внутрішніх сил або зовнішнього тиску, а натомість є складною комбінацією бажання чогось досягти, обсягу внутрішнього бажання та фактів, які сприяють або

перешкоджають досягненню мети. У результаті навіть сильне бажання не може виражатися в поведінці, якщо перешкоди здаються непроникними. І навпаки, іноді досяжна мета стає остаточною, якщо сфера дії достатньо визначена та доступна. Ця логіка має особливе значення для навчального процесу: організоване середовище з прозорою системою вимог та оцінювання, наявність підтримки може знизити рівень тривожності та фрустрації, це може призвести до активної та стійкої навчальної мотивації [47].

Отже, розуміння мотивації як динамічного, багатовимірного явища дає змогу не лише діагностувати рівень зацікавленості або залученості особистості до процесів життєдіяльності, а й усвідомлено впливати на ці процеси. Саме завдяки поєднанню знань про структуру внутрішньої мотивації, механізми її розвитку та роль когнітивних оцінок у процесі мотивації можна вибудовувати ефективні психолого-педагогічні стратегії, спрямовані на підтримку здобувачів освіти в умовах постійних змін, інформаційного перевантаження й екзистенційної нестабільності. У центрі уваги - не просто спонукання до дії, а забезпечення умов для того, щоб ця дія набувала сенсу.

Отже, на основі аналізу науково-психологічної літератури можемо сказати, що «мотивація» – це сукупність чинників, механізмів і процесів, які дозволяють забезпечувати виникнення лише на рівні психічного відображення спонукань до життєво необхідних цілей, тобто відбувається спрямованість поведінки на задоволення потреб.

Аналіз літератури з проблеми мотивації показав, що більшість дослідників вважають, що мотивація є складною системою, до якої включені певні ієрархізовані структури. Структура сприймається як стійка єдність елементів, їх відносин і цілісності об'єкта як інваріант системи. Має велике значення думки дослідників про те, що структура мотиваційної сфери не є застиглою, статичною, а розвивається та змінюється в процесі життєдіяльності людини.

Далі розглянемо другу категорію – навчання, що вважається однією

з ключових внутрішніх умов соціалізації людини, а його основною формою реалізації виступає навчальна діяльність. Специфіка освіти у тому, що навчальна діяльність здобувачів освіти у ньому поєднується з іншими видами діяльності.

Під навчальною мотивацією розуміється сукупність чинників та процесів, які, відбиваючись у свідомості, спонукають і спрямовують особистість до академічних здобутків, що сприятимуть опануванню майбутньою професійною діяльністю [20, с.34].

Навчальна мотивація постає як внутрішній рушійний чинник розвитку особистості. Саме на основі її високого рівня формування можливий ефективний розвиток освіченості та культури особистості.

Під мотивами навчальної діяльності розуміється усвідомлення актуальних потреб особистості. Це може бути, наприклад, здобуття освіти, саморозвиток, самопізнання, професійний розвиток, підвищення соціального статусу та інші. Ці мотиви задовольняються у вигляді виконання навчальних завдань і спонукають людину до вивчення майбутньої професійної діяльності.

У психології виділяють дві групи мотивів навчальної діяльності. У першу групу входять внутрішні мотиви, пов'язані з процесом навчання. Другу групу склали зовнішні мотиви, що знаходяться поза її змістом. У першому випадку сам освітній процес приносить учню або студенту задоволення та радість, активізує особистість на набуття нових знань та навичок, розвиток професійних здібностей. У другому випадку мотивами виступають значущі для особистості чинники, наприклад, соціальне визнання, матеріальна вигода та інші [10].

До аналізу навчальної діяльності учнів у закладі профільної освіти не можна підходити односторонньо, звертаючи увагу лише на технологію навчального процесу, не враховуючи мотивацію.

У навчальній діяльності безпосередньо виступає як один із суб'єктів процесу, який визначається через мотивацію досягнення та пізнавальну

мотивацію. Проте, щоб визначити місце навчальної діяльності у житті людини, необхідно виявити спрямованість його особистості, визначити поставлену мету.

У навчальній групі знаходяться люди з різними установками та різними «стартовими умовами». У зв'язку з цим всю сукупність здобувачів освіти можна умовно розділити на три групи:

1. До першої групи входять учні, орієнтовані на освіту як на професію. Сюди входитиме найбільша кількість людей. Для них, найголовніше, це бажання реалізувати себе у майбутній професії.

2. Друга група, учні – орієнтовані на бізнес. Для них, освіта виступає інструментом, завдяки якому надалі вони матимуть змогу створити певну справу.

3. Третя група – «невизначені». До цієї групи входять учні, для яких навчання професії не є основним. Найчастіше вибір напрямку навчання за них обрали. Ця група завжди найменша за кількістю студентів [26].

Гилюн Л. [10] виділяє три основні типи діяльності та поведінки здобувачів освіти у сфері навчання та пізнання:

1. Перший тип відрізняється комплексним підходом до цілей та завдань навчання у закладах профільної та вищої освіти. Інтереси учнів ширше за рамки передбаченої програми, висока соціальна активність проявляється у всіх сферах життя вузу. Цей тип діяльності орієнтовано на широку спеціалізацію, на різнобічну професійну підготовку.

2. Другий тип відрізняється чіткою орієнтацією на вузьку спеціалізацію. Пізнавальна діяльність учня виходить за межі навчальної програми. Відстежується зацікавленість у поглибленому вивченні всіх аспектів професії. Система духовних запитів студентів звужена рамками «навколопрофесійних інтересів».

3. Третій тип пізнавальної діяльності передбачає засвоєння знань та набуття навичок лише в межах навчальної програми.

Отже, можна припустити, що для кожного типу характерна своя модель поведінки в процесі навчальної діяльності.

Ляшенко І. [25], у своїх роботах, трактує мотив як певну спрямованість студентів на окремі сторони навчальної діяльності з внутрішнім ставленням до неї, виділяючи дві групи психологічних показників навчальних мотивів.

До першої групи належать змістовні мотиви, пов'язані з характером самої навчальної діяльності. До неї відносять самостійність виникнення чи прояви; узагальненість, усвідомленість, домінування у структурі мотивації; дієвість, ступінь, поширення на кілька навчальних предметів.

До другої групи відносять динамічні якості, які насамперед пов'язані з психофізіологічними особливостями особистості і виявляються у стійкості мотиву, його силі та виразності; швидкості виникнення, емоційного забарвлення.

Також, Ляшенко І. виділяє соціальні мотиви. В рамках своєї концепції авторка зазначає, що вони можуть мати різні рівні: широкі соціальні мотиви (борг, відповідальність, розуміння соціальної значущості навчання), вузькі соціальні чи позиційні мотиви (прагнення зайняти певну позицію у відносинах з оточуючими, отримати схвалення). Також науковиця особливу увагу приділяє опису мотиву соціального співробітництва, спрямованого на вироблення певних способів взаємодії індивіда з соціумом [25].

В. Апелът у своїх роботах, описуючи значимість соціального мотиву, особливу увагу приділяє вчинкам, які свідчать про розуміння здобувачами освіти загальної значущості вчення, про готовність поступитися особистими інтересами заради суспільних [8]. Мотиви соціального співробітництва, згідно з В. Апелътом, полягають у бажанні спілкуватися та взаємодіяти з іншими людьми, у прояві ініціативи та безкорисливості, у прагненні аналізувати способи та форми своєї співпраці та взаємовідносин з іншими, а також удосконалювати їх.

У рамках досліджень соціального мотиву П. Якобсон виділяє три основні групи:

а) негативні мотиви, що мають зв'язок з усвідомленням певних

незручностей і неприємностей, що виникають у разі, якщо студент не буде добре вчитися;

б) соціальні мотиви, засновані на почутті обов'язку, що зобов'язує здобути освіту, у тому числі професійну, та стати повноцінним громадянином, корисним для своєї сім'ї, суспільства, країни, відповідно, які відкривають шлях до особистісного благополуччя;

в) позитивний тип мотивації, який носить найбільш продуктивний характер і пов'язаний з самим процесом навчальної діяльності. В останньому випадку студент отримує задоволення від отримання та зростання своїх знань під час пізнання нового [31].

У свою чергу, Н. Шемигон [48] виділила 2 плани мотивації – довільний, що виникає самостійно, і мимовільний, що формується ззовні психолого-педагогічними засобами.

У межах вивчення мотиваційної сфери особистості в умовах сучасних соціокультурних трансформацій особливу увагу варто приділити доробку українських психологів, які досліджують динаміку мотивації в контексті кризових і перехідних суспільних станів. Так, Сергієнко Н. [42] зосереджує свою увагу на феномені життєвої перспективи як інтегративному показнику смисложиттєвих орієнтирів і мотиваційної спрямованості особистості. У її працях простежується ідея, що в умовах соціальної невизначеності та екзистенційної тривоги особливої актуальності набуває пошук сенсу як рушійної сили діяльності й опору психологічним втратам (Титаренко, 2012).

Н. Чепелєва [47] вивчає мотивацію крізь призму когнітивної регуляції, акцентуючи на розходженні між автоматизованою і свідомо орієнтованою поведінкою. У її дослідженнях розкрито важливість ціннісно-смиислової структури як системного елементу мотиваційної організації особистості, що забезпечує стійкість до зовнішніх фрустрацій. Особливо цінними є її напрацювання щодо трансформації мотивів у процесі навчальної та професійної діяльності, з огляду на зміни соціального середовища.

Л. Орехова [31] розглядає питання мотивації в контексті формування особистісної суб'єктності, зокрема в умовах перехідного суспільства. Дослідниця підкреслює, що в кризових умовах значущість зовнішньої мотивації (зокрема прагнення до безпеки, стабільності) зростає, але довготривала ефективність особистісного розвитку залежить від глибшого внутрішнього мотиваційного підґрунтя - потреби в самореалізації, у пізнанні та соціальній залученості.

Слід також звернутись до праць такої дослідниці, як Л. Карамушка [17], яка досліджує мотивацію праці в екстремальних умовах, зокрема у сфері професійного вигорання та стресостійкості. Її емпіричні дослідження виявляють, як змінюється структура мотивації в умовах тривалої дії стресових факторів - характерних для воєнного стану чи надзвичайних ситуацій.

У галузі педагогічної психології вагомим є внесок О. Іванової [15], яка аналізує мотивацію до навчання студентів в умовах дистанційної освіти. Це доводить, що успішна саморегуляція навчальної діяльності має бути основною внутрішньою мотивацією, підкріпленою позитивним емоційним фоном, соціальною підтримкою та відчуттям компетентності.

Тому сучасна українська психологічна школа робить значний внесок у розвиток багатоаспектного вивчення мотивації, висвітлюючи зв'язок мотиваційної структури з екзистенційно-соціальними викликами, роллю ціннісно-сміслової інтеграції як посилення фактора в мотиваційній сфері особистості.

Сучасні виклики, що постають переднім українським суспільством, радикально впливають на всі сфери життя молоді, зокрема на структуру її освітньої мотивації. У стані військово-історичного стресу та інформаційного переповнення в умовах воєнного стану та нестабільності змінюється не тільки загальний соціально-психологічний фон життя, а й внутрішня структура мотиваційної сфери здобувачів освіти. Сучасний учень відчуває багатофакторний стрес, який включає академічну вимогу, всі відтінки труднощів адаптації та хвилювання за майбутнє. Так

формується якісно інший вид навчальної мотивації: розрізнений, ситуативний, іноді реактивний, а не ініціативний.

Військові дії, що тривають в Україні, глибоко впливають на психічний стан молоді. Зростає рівень екзистенційної тривоги, у частини учнів фіксується втрата довгострокових цілей, що, своєю чергою, призводить до редукції мотиваційного поля. У ситуації, коли основна увага мобілізується на виживання, безпеку, базову стабільність, академічне навчання часто сприймається як вторинне або навіть як фактор додаткового стресу. У таких умовах класичні парадигми навчальної мотивації (пізнавальна, соціальна, професійна) починають функціонувати по-іншому: вони або деформуються, або підмінюються короткостроковими прагматичними орієнтаціями (наприклад, отримати диплом якнайшвидше та виїхати або ж уникнути відрахування тощо) [31].

Мотиваційну сферу ще більше модифікував перехід форматів навчання з COVID-19 на війну, поставивши на перше місце дистанційне навчання. По-перше, соціальних контекстів як мотиваторів - принаймні групової динаміки, конкурентоспроможності та емоційної підтримки один одного - стало менше. По-друге, це змушує учнівську молодь самотійно організовувати навчальний процес і вимагає екстремального внутрішнього рівня мотивації та саморегуляції. У тих, у кого ці якості були недостатньо розвинені, почалося згасання пізнавальної активності, зароджувалося відчуття безглуздості навчального процесу – «вигорання». Хронічний стрес сучасної молоді є не просто фоном, а фактором, який трансформує внутрішні мотиваційні детермінанти. За даними сучасних психологічних досліджень, тривалий стрес знижує рівень активності дофаміну; канали, через які стають можливими суб'єктивні почуття задоволення від досягнень і, відже, здатність підтримувати внутрішній інтерес до навчання. Серед здобувачів освіти формується апатія як мотиваційний стан або, навпаки, домінує зовнішньо обумовлена мотивація уникнення: «щоб не отримати негативну оцінку», «щоб не було проблем». Цей вид мотивації нестійкий, ситуативний, не сприяє формуванню глибокої пізнавальної

інклюзії в навчальний процес [27].

Отже, в умовах сучасних суспільних викликів досягається нова якісна конфігурація мотиваційної сфери студентської молоді, у якій ключовим є амбівалентність, а також знижений рівень цілеспрямованості; зниження внутрішньої мотивації; та підкреслена роль стресових реакцій як поведінкових детермінант. У зв'язку з цим потребують переосмислення як теоретичні моделі навчальної мотивації, так і практичні підходи до її діагностики та підтримки в умовах гібридної нестабільності, в якій перебуває сучасна молодь.

Проведене нами теоретичне дослідження мотивації показало, що велике розмаїття дослідницьких підходів до класифікації мотивів та їх окремих характеристик представляється виділити деякі загальні лінії розгляду проблеми мотивації. Найважливіше, це поділ мотивів безпосередньо пов'язані зі змістом діяльності (навчальної, навчально-професійної, трудової, професійної) і зовнішні стосовно неї (соціальні, динамічні та ін). Підвищена увага до проблеми навчальної мотивації учнівської молоді у психології зумовлена тим, що саме мотивація до навчання є вирішальним чинником ефективності освітнього процесу.

1.2. Формування мотивації до навчання учнів

Мотиви є структурним компонентом будь-якого виду діяльності, при цьому активність у даному процесі спонукається не одним окремим мотивом, а цілим комплексом мотивів – мотивацією. Успішність у будь-якій діяльності, у тому числі навчальній, визначається розвиненістю мотивації студентів, що ґрунтується на формуванні та розвитку навчальної мотивації через відповідну організацію навчальної діяльності [38, с. 532].

Провідною установкою сучасної освіти є проектування та розвиток якісної системи освіти з урахуванням потреб сучасного фахівця. Процес формування учнів як суб'єктів навчальної діяльності неможливий без мотивації. Саме в момент запровадження нових стандартів навчальної

діяльності, системних і компетентнісних, знову так гостро постала проблема розвитку мотивації. Неможливо розвивати компетенції, а також вибирати між варіантами та альтернативами (чи то зміст, час, форма чи метод навчання), якщо учні не залучаються до процесу навчання цілеспрямовано, активно та відповідально. Мотивація є джерелом цілей і завдань будь-якої діяльності.

Мотивація до навчання є динамічною системою, яка змінюється протягом усього навчального процесу. Практично воно реалізується під впливом зовнішніх факторів (вимоги вчителів, організація навчального процесу, оцінювання) і внутрішніх факторів (потреби, інтереси, установки, самооцінка тощо). Тому, як вірно зазначають дослідники, мотивацію необхідно розглядати не як стійку особистісну характеристику, а як процес, що має певну активність і контекстну динаміку. Особливо важливою є ідея поетапного розвитку мотивації в ході навчальної діяльності, яку свого часу обґрунтували такі дослідники, як Л. Бещ, І. Левченко та В. Михайличенко. Вони запропонували концепцію фаз мотиваційного процесу, яка дозволяє глибше зрозуміти динаміку змін у структурі мотивації в межах одного завдання або навчального циклу. Згідно з цією концепцією, мотивація розгортається в чотирьох основних фазах:

1. *Фаза підготовки* - це етап усвідомлення потреби, формування інтересу та початкової установки на виконання навчального завдання. Тут активізуються спонукальні мотиви, пов'язані з майбутнім результатом, очікуваннями та уявленнями про значущість навчання. Особливо важливим є те, як саме студент сприймає майбутню діяльність: чи бачить він у ній особисту цінність, перспективу, можливість для самореалізації.

2. *Фаза реалізації* - безпосереднє включення в навчальну діяльність. На цьому етапі відбувається зміна провідних мотивів: від домінування зовнішніх спонукань (наприклад, оцінка, вимога викладача) можливий перехід до більш внутрішньої мотивованої активності, якщо студент відчуває задоволення від самого процесу навчання. Можуть

виникати труднощі, що впливають на інтенсивність мотивації, особливо якщо вони не сприймаються як подолання.

3. *Фаза контролю* - усвідомлення проміжних результатів, самооцінка, порівняння очікувань з реальністю. Тут мотивація або зростає (якщо досягнуто успіху), або послаблюється (у разі невдачі чи фрустрації). Дуже важливу роль відіграє зворотний зв'язок, який надає викладач або отримується через результати тестів, вправ, оцінок.

4. *Фаза оцінки* - етап завершення діяльності, коли студент підсумовує власні досягнення, формує нові установки на майбутню діяльність, переосмислює значущість пройденого досвіду. Власне тут закладається потенціал для мотивації в наступному навчальному циклі - формується внутрішня готовність або навпаки - відраза до подібних завдань у майбутньому [3; 27].

Ця послідовність відображає зміну як сили, так і характеру мотивів у ході навчання. Зокрема, дослідники звертають увагу на те, що в кожній фазі домінують різні компоненти мотивації: когнітивний (усвідомлення цілі), емоційний (ставлення до діяльності), вольовий (рішення діяти, подолання труднощів).

Таким чином, мотивація до навчання постає як змінна, контекстуально обумовлена структура, що залежить від багатьох факторів і підлягає певній внутрішній логіці розвитку. Розуміння її фаз дозволяє педагогам і психологам більш точно прогнозувати й коригувати мотиваційний стан студентів на різних етапах навчального процесу.

У науковій психолого-педагогічній літературі класифіковано умови та фактори, що впливають на розвиток навчальної мотивації. Більшість дослідників визнає, що основними структурними компонентами мотивації діяльності учня є пізнавальна мотивація та мотивація досягнення успіху [35].

Система освіти, освітні установи, в яких навчаються здобувачі освіти, їх особливості (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності,

самооцінка), те, як організовано освітній процес, суб'єктні особливості педагога, специфіка навчального предмета – це чинники навчальної мотивації. Але на першому місці тут виступає мотивація навчальної діяльності. У ситуації, коли учень зможе сам вирішити свої проблеми, то процес навчання стає цікавішим для нього, приносить задоволення, він формуватиме у своїх установах націленість на подолання труднощів і відчуватиме гордість за себе та результат [11].

Частина мотивації, яка визначає здатність студента планувати й успішно виконувати навчальні завдання, має першочергове значення. У навчально-виховному процесі її роль важлива, з огляду на зовнішні чинники дійсності та особистісної здатності.

Існують численні підходи до класифікації факторів, що впливають на мотивацію навчальної діяльності здобувачів освіти. У своїй роботі В. Мільман розглядав два фактори навчальної мотивації: мотивацію внутрішнього типу та зовнішню. Перший тип характеризується соціалізованим особистісним змістом, це справжня внутрішня мотивація розвитку. Цей вид є важливим чинником побудови раціональної предметної структури навчальної діяльності, яка гармонійно організовує весь процес її здійснення. Автор також вважає, що домінування мотивів другого типу створює неадекватну, перевернуту суб'єктну структуру навчальної діяльності [34].

Вивчення підходів до аналізу мотивації навчально-професійної діяльності було б неповним без більш детального розгляду класифікації мотивацій навчальної діяльності на внутрішні та зовнішні. Слід, однак, зазначити, що мотиваційні фактори, які діють у процесі вибору професії та формування бачення професії, накладають відбиток на мотивацію до навчання. У зв'язку з цим А. Зеліченко та О. Шмельов [43] виділили систему зовнішніх і внутрішніх мотиваційних факторів. Зовнішніми факторами мотивації є:

- фактори тиску – рекомендації; поради; вказівки з боку інших; вимоги об'єктивного характеру (служба у війську, матеріальний стан сім'ї);

індивідуальні об'єктивні обставини (рівень інтелектуального розвитку; стан здоров'я);

- фактори тяжіння-відштовхування – приклади з боку безпосереднього оточення людини, з боку інших; звичайні зразки «соціального успіху» (престиж, забобони);

- фактори інерції, які включають ряд стереотипів існуючих соціальних ролей (родина, неформальні групи); звичні заняття, що виникли під впливом тих чи інших педагогів та предметів.

До внутрішніх чинників відносяться:

- фактори особистісної мотивації предмета і процесу праці, наявність у нього привабливих або непривабливих сторін, естетичні якості, різноманітність або монотонність діяльності, а також детермінованість або випадковість успіху, трудомісткість праці. Результати роботи також визначають

- умови праці – фізичні (кліматичні, динамічні аспекти роботи);

- територіальні особливості;

- організаційні умови;

- соціальні умови (рівень складності отримання професійної освіти, можливості післяосвіти; посада працівника, вільний графік роботи; соціальний мікроклімат тощо);

- можливість досягнення соціального статусу та громадського стану;

- робота та надання роботи, а також професія для можливості спілкування

У більшості випадків існують науково-психологічні розробки щодо формування різних детермінант навчальної мотивації. З його дайджесту можна виділити наступні фактори.

Особистісні характеристики є одним із життєво важливих факторів, що визначають мотивацію особистості до навчальної діяльності. Такі характеристики, як мотиви, цінності, переконання, соціальні настанови та очікування, можуть впливати на те, як студенти сприймають

навчальну діяльність і які цілі вони ставлять перед собою. Для деяких ці цілі можуть бути схильними до навчання, тоді як для інших це може бути лише необхідність перебування в класі та отримувати хороші оцінки [5].

Другий фактор – це *вчитель*. Компетентний педагог має глибокі знання у своїй галузі та може поділитися ними з учнями, використовуючи сучасні методи та технології навчання. Учитель може мотивувати дітей до навчання, створити сприятливу атмосферу в класі, створити стимул, за якого кожен буде брати участь у навчальному процесі.

Третім чинником, який може впливати на мотивацію учнів у навчанні, є *освітнє середовище*. Приміщення, обладнання та матеріали можуть викликати в учня різні асоціації та емоції щодо мотивації навчання. Організація навчального процесу повинна враховувати зміст курсу та доступні для використання технічні засоби. Матеріал і його організація також відіграють мотиваційну роль. За відсутності необхідного забезпечення може знизитися мотивація до навчання, або об'ємний і несистематизований матеріал може викликати відчуття незрозумілості, що зробить навчання менш ефективним [22].

Четвертим фактором формування навчальної мотивації є *сім'я*. Це первинне соціальне середовище, де формується особистість дитини. Стиль виховання, ставлення до навчання та очікування сім'ї від дитини повинні співвідноситися між собою і гармонійно впливати на розвиток навчальної мотивації. Сім'я створила умови для стимулювання знань, надала інформаційну, фінансову та всебічну підтримку. Заохочення за успіхи, позитивні орієнтири на майбутню професійну діяльність - ось що формує навчальну мотивацію під впливом сім'ї [11].

П'ятим чинником успішності навчального процесу є *наявність можливості самостійної роботи над курсом*. Це робота, яка допомагає учням розширити свої знання та вміння не під контролем викладачів. Хоча форми самостійної роботи можна урізноманітнити, вони повинні бути адаптовані до потреб кожного здобувача освіти. Самостійна робота є необхідним елементом сучасної освіти, що розкриває потенціал дітей і

розвиває здібності, корисні для майбутньої професійної діяльності та життя в суспільстві. Для ефективної організації самостійної роботи студентів важливо розуміти та враховувати різні їхні потреби та створювати мотиваційні умови для їх активної участі у навчальному процесі.

Шостий фактор – *емоційна складова*, або прояв позитивних емоцій у процесі навчання. Це має визначальний вплив на мотивацію та успішність навчальної діяльності.

Наступний фактор – *облік індивідуальних характеристик кожного учня*, його віку, рівня знань та досвіду можуть використовуватись різні методики навчання. Насамперед, необхідно враховувати вікову категорію здобувачів освіти. Для професійних освітніх організацій важливим фактором стає інтерактивність навчання, вирішення реальних проблем і створення умов для самореалізації. Один і той же спосіб навчання може бути ефективним для одного учня, але не підходити для іншого.

Розвиток мотивації до навчання досить часто ставлять у пряму залежність від системи оцінювання – чим адекватніша оцінка, тим вища мотивація. Проте, на нашу думку, жодна оцінка не сформує студента як активного суб'єкта діяльності. Мотивація підвищується тоді, коли студенти усвідомлюють особистісний зміст навчання.

Саме свідомість навчальної діяльності у розрізі кінцевої мети – здобуття професійної освіти – і розуміння своєї ролі у ній призведе до підвищення її мотивації.

У процесі оволодіння професією зростає роль внутрішньої мотивації, пов'язаної із самоствердженням себе як професіонала. У той самий час зміна домінуючої мотивації є глибоко індивідуальним процесом і залежить від особистісних особливостей, умов навчання, організації діяльності [18].

Отже, можна зробити висновок про те, що необхідний системний і цілісний підхід до навчального процесу для формування внутрішньої усвідомленої позитивної мотивації здобувачів освіти з метою їх інтеграції

в практичну діяльність.

У освітніх закладах є багато причин, що впливають на зниження мотивації. Назвемо деякі з них:

- організаційні: планування освітнього процесу тільки викладачем, без залучення учнів та без урахування їх думок та побажань; провідна роль викладача як на лекціях, так й на семінарських заняттях; односпрямована система оцінювання без зворотного зв'язку з боку студентів. Така побудова навчального процесу робить безглуздою всі заяви про те, що учень є суб'єктом навчального процесу. Саме воно формує пасивного, мало чим зацікавленого здобувача освіти, який шукає для самореалізації інші сфери діяльності.

- психологічні: страх викликати своєю активністю заперечення з боку групи чи викладача, особиста байдужість, сором'язливість, недостатня впевненість у собі, негативне ставлення до навчання, теми, що вивчається, та ін.

- педагогічні: навчальний матеріал не пов'язаний із раніше отриманими знаннями та/або з практикою, з майбутньою професійною діяльністю; він викладається надто повно, що не залишає простору для самостійності студента; відсутня варіативність завдань; форма викладу матеріалу не пробуджує інтерес та цікавість [18, с. 389].

Причини, що стимулюють людину і спонукають її до активної діяльності при навчанні, можуть бути різні. Для того, щоб студент по-справжньому включився в роботу, потрібно, щоб завдання, які ставляться перед ним у ході навчальної діяльності, були не тільки зрозумілі, а й внутрішньо прийняті, тобто щоб вони набули значущості для студента. Оскільки справжнє джерело мотивації людини знаходиться в ній самій, то необхідно, щоб вона сама захотіла щось зробити і зробила це. Тому основним мотивом вчення є внутрішня спонукальна сила [8].

Учень захоче і вчитиметься сам лише тоді, коли це заняття буде йому цікавим і привабливим. Студенти вищих навчальних закладів набагато більше дізнаються про обрану ними професію під час

проходження практики, виконання лабораторних та практичних робіт. Вони бачать стимул, мотивацію для подальшого теоретичного навчання, розуміючи, що можуть застосувати отримані знання практично. Поштовхом до цього можуть стати, наприклад, групи, сформовані для здійснення проекту [4].

Академічне навантаження сьогодні повинно враховувати особливості компетентнісного підходу до навчання, тобто потрібно створити педагогічні умови динамічного руху діяльності студента від навчальної до професійної, трансформації першої в другу з відповідною зміною потреб та мотивів, цілей, дій (вчинків), засобів, предмета та результатів. Для цього потрібно послідовно моделювати у формах діяльності студентів зміст професійної діяльності спеціалістів з боку її предметно-технологічних (предметний контекст) та соціальних складових (соціальний контекст).

У компетентнісному навчанні виділено три базові форми діяльності студентів та безліч проміжних, перехідних від однієї базової форми до іншої. До базових належать: навчальна діяльність академічного типу, класичним прикладом якою є інформаційна лекція; квазіпрофесійна діяльність, найяскравішим її представником є ділова гра; навчально-професійна діяльність, де студент виконує реальні дослідницькі чи практичні функції, як це відбувається, скажімо, на виробничій практиці.

Як проміжні виступають конкретні форми навчання студентів, в яких дедалі більше проступають (за цілями, змістом та за формами) риси професійної діяльності фахівців та які забезпечують перехід від однієї базової форми діяльності студентів до іншої. Це проблемні лекції, семінари-дискусії, групові лабораторно-практичні заняття, аналіз конкретних виробничих ситуацій, спецкурси тощо.

Зміст академічного навантаження відображається у двох логіках: логіці навчального предмета та у логіці майбутньої професійної діяльності, представленої у вигляді моделі фахівця, в якій дано опис системи його основних професійних функцій, проблем та завдань. Логіка майбутньої

праці задає тимчасову координату навчальної діяльності (будь-яка функція фахівця розгортається в часі), її сценарний план (розгортання діяльності у просторі), рольову «інструментування», необхідність не лише предметного, а й міжпредметного, системного використання знань.

Таким чином, зміст наукових знань представлений при компетентнісному навчанні у вигляді навчальної інформації. Проте за нею, сформульованими мовою наук проблемними ситуаціями, проблемами, моделями та завданнями від початку до кінця навчання дедалі чіткіше промальовуються контури професійного майбутнього студента.

Це наповнює його пізнавальну діяльність особистісним змістом, створює можливості для власного цілеутворення та цілездійснення, для руху діяльності від минулого через сучасне до майбутнього, від вчення до праці.

Соціокультурний контекст, в якому перебувають студенти та підлітки, відіграє значну роль у формуванні мотивації до навчання. Це поняття охоплює широкий спектр зовнішніх факторів, які можуть як стимулювати, так і гальмувати процеси навчальної діяльності. В умовах соціально-економічної кризи, війни, політичних змін і освітніх реформ мотивація студентів і підлітків трансформується, часто набуваючи нових рис, що відображають сучасні соціокультурні реалії. Вважаємо за доцільне визначити деякі умови, які на нашу думку мають вплив на мотивація навчальної діяльності.

Одним із найбільш визначальних чинників сьогодення є *війна*. Наслідки військового конфлікту визначають нові умови життєдіяльності кожної особистості, де змінюються пріоритети та життєві цінності особистості під впливом таких детермінантів як потреба у безпеці, стабільності, сформованість національної ідентичності та прагнення до відновлення.

В цей час мотиваційна сфера учнів орієнтована в першу чергу на задоволення базових потреб у безпеці та передбачає адаптацію до нових освітніх умов при яких ставлення до освіти може змінюватися. В такому

випадку освітні процеси підпорядковують зовнішнім чинників, до яких варто віднести безпеку навчальних закладів, матеріально-технічне забезпечення та доступ до інформаційних ресурсів.

Війна змінює не лише умови життя, а й те, як молодь сприймає навчання. Для багатьох воно перестає бути просто «обов'язковою справою» - з'являється усвідомлення, що знання можуть реально допомогти відновити країну, підтримати економіку, зберегти культуру. Освіта набуває іншого значення - як спосіб бути корисним і брати участь у важливих змінах. Але в таких умовах не всім легко вчитись: ті, хто пережив бойові дії чи постійно живе в тривожному середовищі, часто потребують більше підтримки - і моральної, і психологічної - щоб не опустити руки і продовжити навчання.

Ще один важливий момент, що впливає на ставлення до навчання, - це *економічна нестабільність*. Багато молоді опиняються у складних фінансових умовах, і це змушує їх інакше дивитись на навчання. Коли немає впевненості, що після закінчення освітнього закладу вдасться здобути нормальну професію та знайти роботу, мотивація змінюється: навчання стає швидше засобом отримати диплом і шанс виїхати на навчання за кордон або ж працевлаштуватися, ніж можливістю пізнавати щось нове.

Через це інтерес до самих знань слабшає - головне для багатьох не зрозуміти предмет глибше, а просто «мати папірець», який дасть хоча б якусь перевагу на ринку праці. Особливо це помітно в періоди економічних криз: студенти більше орієнтуються на практичну вигоду, а не на розвиток себе як особистості.

Також важливо звернути увагу на те, як *освітні реформи* впливають на бажання учнів вчитися. Зміни в системі освіти стосуються не лише нових тем у підручниках, а й способу проведення уроків, оцінювання знань та підходів до навчання загалом. Через це учням буває важко звикнути до нових правил і вимог, що нерідко знижує інтерес до навчання - особливо тоді, коли вони не розуміють, чого від них очікують і що буде далі.

З одного боку, реформи можуть відкривати нові можливості. Наприклад, коли у школах з'являються більш гнучкі форми навчання або коли враховують індивідуальні особливості дитини - це може підвищити інтерес до занять. Але з іншого боку, буває й так, що учні починають сприймати навчання як просто набір формальностей: «головне – здати й пройти далі». Тобто мотивація стає поверхневою, без справжнього інтересу до знань.

Коли освітні зміни відбуваються під час загальної нестабільності - наприклад, у період кризи чи війни - це може тільки ускладнити ситуацію. У школах часто бракує ресурсів, навантаження на учнів зростає, а якість навчання іноді падає. Усе це додає напруги й може відбивати бажання вчитися.

Загалом, соціокультурний контекст значною мірою визначає мотивацію студентів і підлітків, зумовлюючи її зміну залежно від соціальних і культурних процесів. В умовах кризи, війни, реформ і нестабільності мотивація може втрачати свою орієнтацію на пізнання і саморозвиток, віддаючи перевагу інструментальним і адаптаційним мотивам.

Сучасна вища школа має величезні резерви невикористаних можливостей підвищення якості підготовки фахівців. Однак академічне навантаження, що має суто теоретичний характер, сьогодні не можуть дати їм багажу знань «на все життя». Наука рухається вперед, і молодий фахівець, приступаючи до роботи, стикається з проблемами, які ще не існували під час навчання, йому неминуче доводиться приймати рішення, не маючи досвіду. Але він має бути навчений прогнозуванню, моделюванню ситуації, алгоритмам переробки інформації, для чого освітня установа має повною мірою розкривати та використовувати інтелектуальні та емоційні резерви особистості, шляхом вибору оптимальних форм та методів роботи, які б сприяли підвищенню мотивації особистості до навчання, а у подальшому і до професійної діяльності.

1.3. Психолого-педагогічні методи та прийоми розвитку навчальної мотивації учнів

В рамках нашого дослідження науковий інтерес для нас становлять саме учні підліткового віку, як здобувачі закладів профільної середньої освіти. Це не просто ще один етап шкільного життя – це період, під час якого відбуваються глибокі зміни у сприйнятті себе, світу, сприйнятті навчання.

Для підлітків, як осіб певної вікової категорії, характерний внутрішній хаос: вони хочуть стати самостійними, усвідомити свою значимість і відчувати свою цінність, але не завжди знають, як це зробити. Все це на фоні фізіологічних змін, емоційної нестійкості, різкого стрибка в розвитку мислення.

Так, учні підліткового віку - складна у психолого-педагогічному плані категорія в силу природних труднощів і ризиків дорослішання. Мотивація дітей цього віку до навчальних досягнень ускладнюється зниженням інтересу до навчання і загальним негативним соціальним фоном. Більше того, попри розширення можливостей навчання за новими технологіями, успішній мотивації досягнення заважає нерівномірний розвиток когнітивної сфери підлітків, а також у ряді випадків - невідповідність рівня їхньої психоемоційної зрілості вимогам освітнього середовища. Не завжди усвідомлює свою роль в освіті й сім'я дитини, яка часто виявляється неспроможною нарівні зі школою брати участь у формуванні мотивації дитини до навчання. Тому інноваційні стратегії навчання мають бути орієнтовані на формування та підтримку мотивації досягнення в умовах, що зберігають і оберігають психологічне здоров'я підлітка [45; 49]. Зважаючи на дані аспекти першочергово вважаємо за доцільне коротко охарактеризувати осіб підліткового віку.

Так, у цьому віці мотиваційна сфера знаходиться на стадії активного формування і розвитку, що є важливим етапом у психологічному становленні особистості. В цей час мотивація до навчання

починає взаємодіяти з іншими потребами, що можуть змінювати її характер та впливати на пізнавальну діяльність підлітка. Вона не є однозначною чи стабільною, а виявляється як результат комплексної взаємодії багатьох чинників, таких як потреба в самоствердженні, професійному виборі та самореалізації.

Особливо важливим є те, що визначені потреби на цьому етапі стають пріоритетними для багатьох підлітків. Вони починають задаватися питанням, хто вони, чого хочуть досягти в житті, а навчання стає важливим етапом на шляху до досягнення цілей. Водночас, мотивація до навчання може бути ускладнена або посилена цими зовнішніми та внутрішніми прагненнями, оскільки потреба у самореалізації та самоствердженні тісно пов'язана з успіхами в навчанні і здобутими результатами.

Згідно з дослідженнями А. Реана, Н. Моренець та Т. В. Поніманської, підлітки на етапі навчання переживають процес «відкриття себе», що може бути як позитивним фактором, що стимулює пізнавальну діяльність, так і негативним, коли надмірна увага до соціального статусу, самоствердження чи можливостей для кар'єрного росту відводить їх від навчання [44].

А. Реан у своїй роботі акцентує на тому, що саме у підлітковому віці мотивація навчання стає більш складною і багатогранною. Він зазначає, що взаємодія між мотивами самоствердження та пізнавальними мотивами може призвести до суперечливих ситуацій, що часто спостерігаються у підлітків. З одного боку, пізнавальні мотиви можуть бути менш вираженими, коли підліток орієнтується на досягнення зовнішніх цілей, з іншого боку, для багатьох це є стимулом для здобуття знань, що допоможе їм в самореалізації. Тому мотивація до навчання підлітків є дуже змінною і часто залежить від конкретних життєвих ситуацій та соціальних умов.

Новітні стратегії формування мотивації досягнення розробляються багатьма науковими школами. Такий високий рівень наукової уваги

пояснюється тим, що рання мотивація визначає якість трудових ресурсів і життя країни, а для кожної людини - її реалізованість, затребуваність, психологічне благополуччя. Ці завдання універсальні за своєю природою, що підтверджується нещодавніми дослідженнями. Так, транснаціональна група Л. Андреа, Т. Пійтсма, А. ван Віанен, Дж. Янсен де Валь, Д. Петрович, Т. Буньєва (університети Нідерландів, Сербії та Хорватії) дійшла висновку, що процеси, які лежать в основі мотивації підлітків до досягнення освітніх і кар'єрних цілей, є ідентичними в країнах з різними культурно-історичними та соціально-економічними системами [29].

Разом із тим, - пишуть автори, - підлітки з країн з більшою політичною та економічною нестабільністю, що наразі простежується і в Україні, можуть сформувати сильнішу мотивацію до пошуку виходу з ситуації, уникаючи можливих втрат і активніше замислюючись над власним майбутнім, свідомо підтримуючи в собі прагнення до досягнення освітніх цілей.

Попри логічність цієї позиції, автори визнають її гіпотетичною лише тому, що існують і інші думки: а) у стабільних соціально-економічних системах підлітки мають кращі кар'єрні перспективи й більш мотивовані до досягнення освітніх і кар'єрних цілей, ніж їхні однолітки в умовах соціально-економічної турбулентності; б) за умов різних соціально-економічних і культурних традицій аналогічними є рівні залучення до цілей (зусиль для їх досягнення), але різними - рівні дистанціювання від недосяжних кар'єрних орієнтирів [29].

Публікацій у цьому напрямі небагато, але вони вирізняються глибиною опрацювання. Так, на основі огляду науково-педагогічної та психологічної літератури, можемо визначити основні освітні тренди, що сприяють підвищенню рівня мотивації підлітків.

Створення сприятливого освітнього новітнього простору.

Прикладом уваги до освітньої мотивації на державному рівні є національна програма STEM education movement (вперше виникає у США). Це цілеспрямоване формування інтересу до конкретних освітніх цінностей,

тобто в заданій галузі знань: загальній грамотності та завідомо затребуваним спеціальностям, об'єднаним аббревіатурою STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics).

ДеЛеон Л. Грей сформулював провідну ідею цієї стратегії формування мотивації досягнень: чим більше підлітки цінують навчання в рамках STEM, тим вища ймовірність того, що вони за власним бажанням опановуватимуть дисципліни, значущі для економічного добробуту та національної безпеки [53]. Рушійним фактором мотивації досягнення для учня є можливість за допомогою високої успішності задовольнити свої соціальні потреби (заявити про себе та ідентифікуватися, тобто вирізнитися і водночас інтегруватися в мікросоціум).

Д. Грей зазначає, що потреба в соціальній ідентичності нечасто обговорюється психологами освіти. Тим часом академічна успішність - це засіб вияву унікальності для учнів, які хочуть вирізнитися, або засіб прояву схожості з однолітками - для тих, хто прагне вписатися в навчальний колектив. Успішність безпосередньо залежить від витрат власних ресурсів на виконання завдань і усвідомлення зв'язку між засвоєнням матеріалу й його соціальною значущістю. У свою чергу, розкриваючи перед підлітками соціальні перспективи, закладені в оволодінні предметом і відповідні їхнім природним здібностям та інтересам, педагог сприяє мотивації учнів на успіх.

Таким чином, у класі створюється мотиваційний клімат: учні не сприймають навчання як механічне засвоєння знань, а завдання педагога - побудувати навчання як структуру цілей. Існує думка, що структура цілей усередині класу сприяє «соціальному порівнянню» учнів, але незрозуміло, чи є воно негативним, чи позитивним. Крім того, у реальності мотивація до активної поведінки на уроці - записів, відповідей, роботи в групі, виконання тестів - нестабільна й може змінюватися від завдання до завдання.

Теоретичною основою концепції стратегії цілей Грей вважає відомі Теорію Очікуваної Цінності (Expectancy Value Theory) та Теорію

Оптимальної Вираженої Індивідуальності (Optimal Distinctiveness Theory, ODT). Згодом Грей включив свої позиції в детальний аналіз освітнього конструкту SOFT (Standing Out while FiTting in) - «бути як усі, виділяючись на їхньому фоні» [21]. Проведене ним емпіричне лонгітюдне дослідження розв'язання завдань учнями останніх чотирьох класів підтвердило зв'язок між особистістю та мотивацією. Одночасно задовольняючи прагнення вирізнитися та адаптуватися до середовища однолітків, підлітки реалізують адаптивні моделі мотивації досягнень, зміцнюючи водночас особистісні позиції. Ці процеси можна вважати формуванням психологічної адаптивної навички. Адаптивні моделі досягнення мети з використанням мотиваційного тригера сьогодні пропонуються й іншими дослідниками в незалежних розробках, про що йтиметься далі.

Освітня модель SOFT демонструє значення такої особистісної якості учня, як ідентичність. Погоджуючись з існуючими поглядами, Грей постулює, що «відмінність» як природне прагнення людини має підтримуватися структурованим педагогом освітнім середовищем, яке є «соціально інклюзивним, емоційно безпечним і підтримує мотивацію». Інакше кажучи, ідентичність учня є ресурсом його мотивації до досягнень.

Дані Грея було залучено до обговорення в дослідженні Р. Лазарідес, Х. Вільяранта, М. Ранта та К. Салмело-Аро (університети Потсдама, Гельсінкі, Ювяскюля, Східної Фінляндії) [56]. Ця міжнародна група, спираючись на дані лонгітуду, проведеного на вибірці 15-річних учнів, запропонувала свою концепцію психологічних механізмів мотивації досягнень, виокремивши як ключове поняття мотивації готовність до переходів від одного етапу освіти до іншого й, відповідно, до досягнення цільових орієнтирів у навчанні.

Готовність включає в себе переконаність у власній самоефективності та «вакцину проти невдач»; отже, мотиваційними стимулами виступають упевненість підлітка у власних силах і в обранні цілі, а також його психологічна гнучкість. Автори визнають, що по суті

вони транспонували концепцію адаптації людини до життєвих змін на контент шкільного навчання з використанням індивідуальних ресурсів самоефективності та стійкості.

До обговорення вони залучили й таке поняття, як академічна плавучість (*academic buoyancy*) - тобто енергетичний ресурс для подолання труднощів і підтримання самоефективності. Академічна мотивація при наявності таких захисних особистісних якостей у підлітка формується значно успішніше.

Автори вважають, що цільова освітня орієнтація учня, як і самоефективність, є мотиваційною змінною в моделі, яка демонструє місце самоефективності в досягненні цілей на прикладі умовного двоетапного переходу з одного етапу освіти на інший

Виокремлення сім'ї як самостійного мотиваційного блоку є умовним, оскільки сім'я - активний і рівноправний учасник освітнього процесу.

Сімейні традиції здобуття вищої освіти виступають мотиваційним стимулом для підлітка. Так, у спільному дослідженні фахівця південнокорейського університету Х. Юі-Хуана Муна та представниці департаменту освіти штату Вермонт (США) Г. Бучі [52] показано, що батьків слід навчати тому, як передавати дітям свої уявлення про цінність освіти. Підлітки в сім'ях, де батьки менш обізнані в цьому питанні - наприклад, у сільських родинах без традицій вступу до коледжу після школи, у соціально неблагополучних сільських громадах - однозначно потребують індивідуального психологічного супроводу (коучингу) з боку педагогів, які передають учням власні цінності й переконання.

Концепція авторів ґрунтується на припущенні, що в сільській місцевості плани вступу до коледжу значною мірою асоціюються з відчуттям власної самостійності (*feelings of self-competence*) у підлітків, чий батьки не мають вищої освіти, на відміну від підлітків, які мають освічених батьків.

Автори погоджуються з думкою інших дослідників про те, що підлітки

можуть бути вмотивовані виправдати очікування батьків, які свого часу не здобули освіти; іншими словами, вони можуть «перекладати очікування» батьків у власні освітні досягнення. У цьому контексті розглядаються концепції 70–80-х років минулого століття щодо пасивного наслідування сімейних традицій у певних соціальних групах, коли освіта передається з покоління в покоління, вважається чимось самоочевидним і не передбачає ані самостійного вибору з боку підлітка, ані психологічно повноцінного проживання процесу дорослішання.

Фахівці Амстердамського університету (Нідерланди) - Л. Андреа, А. ван В'янен, Т. Пійтсма - в емпіричному дослідженні великої вибірки старших підлітків (16 років) та їхніх родин розширили уявлення наукової спільноти про те, що джерела мотивації до освіти знаходяться саме в родині [49]. У їхньому дослідженні вперше було узагальнено дві комунікативні теорії - теорію регуляторного фокуса (Regulatory Focus Theory, RF) та теорію перспективи майбутнього (Future Time Perspective, FTP) - у застосуванні до сім'ї з підлітками та до гіпотези про підтримуючу роль батьків у самовизначенні дітей.

Раніше було встановлено, що FTP є мотиваційним чинником позитивного ставлення до навчання. Автори трансформували це положення до сімейного контексту та припустили, що FTP, яка розуміється як:

- орієнтація на перспективні цілі з раннього віку, та
 - обговорення можливих результатів досягнення цих цілей у сім'ї
- є ефективним мотиватором до навчання та вибору майбутньої професії.

Вважаючи батьківську підтримку регуляторним фактором просування підлітка до досягнення освітньої й/або професійної мети, автори запропонували модель цього процесу. Так, батьківська підтримка диференціюється на два блоки - щодо зусиль (прагнення) і щодо обережності (пильності), паралельно формуючи аналогічні уявлення про

поєднання ризику та розсудливості у підлітків. Окрім паралельного, можливий і прямий шлях впливу батьківської підтримки на бачення майбутнього в освітньому процесі й професійному самовизначенні.

У підсумку, уявлення про мету та мотивацію формуються в мікросоціумі освітнього закладу й спираються на три незалежні траєкторії батьківської підтримки. Регуляторний фокус RF при цьому виступає як передумова підліткового FTP.

Виявлено, що роль батька й матері у формуванні мотивації до успішного навчання є різною. Існує думка, що батьки більше контролюють ризики спортивного вигорання (анти-мотивації) у підлітків, які поєднують спорт і навчання, тоді як матері більше залучені безпосередньо до процесу навчання. Високий рівень прихильності до матері може захистити від шкільного вигорання, якщо мати не переходить певних меж психологічного контролю. Особливо в «дозовано-захисних» стратегіях матері потребує дитина, яка переходить із молодшого шкільного віку [33].

Група К. Васалампі, Н. Кюрі, К. Салмела-Аро емпірично довела, що високий рівень теплоти та прийняття з боку батьків як ключовий «критичний ресурс» стимулює власну освітню мотивацію підлітка, тобто автономну мотивацію досягнень як безумовно високу цінність. При цьому вплив матері на індивідуальні мотиваційні ресурси дитини значно сильніше виражений - завдяки емоційності та тривалості взаємодії (контакти з батьками більше зосереджені на конкретних навичках і досягненнях). Обое батьків можуть опосередковано впливати на зниження ймовірності того, що підліток залишить школу у старших класах (батьки - у більшій мірі). Сильним моментом цієї публікації є застосування теорії автономної та контрольованої мотивації досягнень для інтерпретації отриманих даних [34].

Таким чином, сучасні концепції мотивації досягнень у підлітковому віці ґрунтуються на складній системі взаємодії особистісних, соціальних та інституційних факторів. Теоретичні засади, запропоновані Грєєм, Лазарідесом та їх колегами, а також міжнародними дослідницькими

групами, демонструють взаємозв'язок між прагненням до ідентичності, індивідуальними ресурсами самеєфективності та стійкості, а також впливом родинного середовища, зокрема - батьківської підтримки. Модель SOFT, концепція академічної плавучості та сімейні комунікативні теорії (RF та FTP) підкреслюють роль освіти не лише як інституціоналізованого процесу, а й як глибоко особистісного явища, що формується в мікросоціальних умовах.

Враховуючи це, сучасна освітня практика має працювати над створенням безпечного, розвиваючого середовища для навчання, де учні можуть розкривати власну унікальність і почуваються прийнятими. Далі розглянемо підходи українських науковців на розуміння сутності вітчизняного освітнього середовища, що спрямоване на формування навчально-пізнавальної мотивації здобувачів освіти.

На думку Т. Поніманської [36], одним з основних принципів у дидактиці є принцип активності дитини в процесі навчання. Під цим поняттям мається на увазі така якість діяльності, що характеризується високим рівнем мотивації, потребою в засвоєнні знань і вмінь, результативністю та відповідністю соціальним нормам. Така активність виникає нечасто сама по собі, а є наслідком цілеспрямованого педагогічного впливу.

Л. Вовк [9] виокремлює три великі групи методів розвитку освітньої мотивації учнів, що використовуються в педагогічному процесі:

I. Особистісні характеристики діяльності педагога:

- Педагогічний такт і майстерність педагога;
- Позитивне ставлення педагога до своєї освітньої галузі, до учнів;
- Захоплене викладання.

II. Організаційно-технологічні характеристики процесу навчання:

- Представлення освітньої діяльності з привабливого боку.
- Підвищення ступеня залученості учнів за рахунок

використання активних методів навчання (проблемне навчання, евристичне навчання, проєктне навчання, взаємонавчання);

- Різноманітність видів освітньої діяльності, навчальних ситуацій, форм і методів навчання;
- Навчання учнів процесу цілепокладання і стратегіям саморегуляції в ході освітнього процесу;
- Використання наміру;
- Стимулююче ставлення до помилок учнів (помилка має здаватися легко виправною);
- Використання багатьох слабких стимулів замість одного сильного;
- Ефект загадки;
- Ефект цікавості;
- Урахування інтересів і нахилів.

III. Характеристики взаємодії педагога й учнів:

- Різноманітність форм спілкування на заняттях (фронтально, у малих групах, у парах, індивідуально);
- Створення позитивного мікроклімату в групі;
- Створення ситуацій для підтримання в учнів позитивного ставлення до освітнього процесу, педагога, закладу освіти.
- Зміцнення впевненості у власних силах учнів;
- Використання «самопорівняння» або оцінки «невикористаного резерву», звернення до самолюбства учня, заохочення прагнення здобути визнання;
- Використання ідентифікації;
- Похвала (спонтанна, конкретна, адресна);
- Надання особистісного спрямування ситуаціям «треба зробити»;
- Критика (критика-докір, співпереживальна, підбадьорююча, критика-надія, критика-похвала, безособова критика, критика-

занепокоєння, критика-жаль, критика-пом'якшення, критика-здивування, критика-іронія, критика-натяк, критика-зауваження);

- Гумор (кумедні коментарі, самоіронія, іронія, жарти, смішні історії при ілюстрації окремих положень навчального матеріалу).

- Безумовно, знаючи особливості мотиваційної сфери учнів і тенденції її становлення, педагог точніше орієнтується в причинах зміни ставлення до опанування певної програми [1; 24; 25].

Аналізуючи підхід автора можемо визначити основні особливості методів формування мотивації до навчання:

- Навчання має бути не нудним, а цікавим: Якщо уроки одноманітні, передбачувані й складаються лише з «відкрий зошит, запиши правило» - діти втрачають будь-яке бажання вчитися. Тому педагогу важливо вміти подати навчання як щось, що викликає інтерес, навіть якщо мова йде про граматику чи математику. Це можна зробити через ігри, несподівані факти, творчі завдання.

- Активні методи - це не модний тренд, а життєва необхідність: Коли дитина бере участь у дискусії, працює в групі, шукає відповіді самостійно - вона залучена в процес і відчуває, що її думка важлива. Це створює внутрішню потребу вчитися, а не лише «треба, бо контрольна».

- Різноманітність - ключ до уваги: Чим більше змінюються формати, підходи й задачі, тим менше ризик, що дитина «вимкнеться». Наприклад, сьогодні - робота в парах, завтра - дослід, післязавтра - проєкт. Таке чергування тримає увагу і не дає впасти в рутину.

- Навчити дітей ставити собі цілі й керувати власним навчанням: Це не просто «знати, що буде на уроці». Це про навички самоорганізації: як не загубитися в домашніх завданнях, як зрозуміти, для чого мені ця тема, як розподілити час. Якщо учень цього не вміє - він швидко губиться й втрачає інтерес.

- Ефект загадки й цікавості: Урок повинен містити елемент несподіванки або відкриття. Коли вчитель не просто видає матеріал, а

підводить до нього через запитання, інтригу, дивний факт - у дітей автоматично прокидається допитливість. А це вже перший крок до мотивації.

- Помилки - це нормально: Якщо дитина боїться помилитися, вона нічого не зробить. У класі має бути така атмосфера, де помилка - це не ганьба, а частина навчання. Педагог має реагувати не «чому ти знову помилився?!», а «добре, що спробував, давай подумаємо разом, як краще».

Класифікація методів підвищення мотивації учнів за Мельник Л. [26] передбачає організацію й здійснення навчально-пізнавальної діяльності, методи її стимулювання і мотивації, а також методи контролю і самоконтролю

- методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: словесні (семінар, розповідь, бесіда, лекція); наочні (ілюстрації, демонстрація); практичні (вправи, лабораторні дослідження, трудові дії); репродуктивні й проблемно-пошукові (від загального до часткового, від часткового до загального);

- методи самостійної роботи і роботи під керівництвом учителя;

- методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: стимулювання обов'язку й відповідальності у навчанні та стимулювання й мотивація інтересу до навчання (використовується весь арсенал методів організації і здійснення навчальної діяльності з метою психологічного налаштування, спонукання до навчання);

- методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності (усний, письмовий, лабораторно-практичний контроль і самоконтроль).

Авторка підходить до питання мотивації більш з практичного боку - як до «набору інструментів», якими педагог може користуватись на різних етапах уроку. Ідея в тому, що не буває універсального рецепту - методи потрібно поєднувати, підбираючи під конкретну тему, клас і навіть настрій учнів.

Методи організації навчальної діяльності - це всі ті способи, через

які знання передаються учням - лекції, бесіди, демонстрації, вправи. Але тут важливо не лише «які методи», а як саме вони застосовуються. Наприклад, звичайна розповідь може бути абсолютно неефективною, якщо педагог читає її монотонно. А може захопити - якщо вона з прикладами з життя, історіями, аналогіями.

Методи самостійної роботи - вчитель не має тягнути все на собі. Якщо учні не вчаться працювати самостійно - вони не будуть відчувати відповідальності за результат. Самостійна робота - це не лише «відкрив підручник і зроби вправу», а і проєкти, дослідження, самоаналіз. І важливо, щоб учні знали, що вчитель їм довіряє.

Методи стимулювання: Це все, що допомагає «включити» учня - психологічно, емоційно. Це не тільки оцінки. Це визнання зусиль, підтримка, зацікавленість. Учень має відчувати, що він вчиться не просто «для вчителя», а тому що це цікаво, важливо, має сенс.

Методи контролю й самоконтролю: Це не лише про оцінювання. Це ще й про вміння самому зрозуміти: «я вивчив тему чи ні», «що мені ще треба повторити». Добре, коли діти мають змогу оцінити себе самостійно або в парі з однокласником - це формує відповідальність.

Вважається, що на кожному з етапів навчання одні методи займають домінуюче, а інші підпорядковане положення. Відзначено, що не включення навіть одного з методів навчання у розв'язання завдань уроку знижує його ефективність.

Отже, мотивація до навчання є ключовим чинником, що впливає на ефективність освітнього процесу та рівень досягнень студентів. Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що вона формується під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, зокрема особистісних характеристик, особливостей освітнього середовища, стилю педагогічної взаємодії, академічного навантаження тощо. Українські вчені акцентують увагу на необхідності диференційованого підходу до стимулювання навчальної активності, розвитку позитивного емоційного ставлення до навчання та формування усвідомленої навчальної мотивації. Саме

комплексне урахування цих аспектів забезпечує гармонійний розвиток особистості студента та сприяє підвищенню його академічної успішності.

Висновки до розділу 1

Отже, можемо сказати, що мотивація це багатоаспектний комплекс зовнішніх та внутрішніх чинників, що стимулюють дитину до певних вчинків.

Таким чином, під мотивацією розуміємо багаторівневу складну систему внутрішніх та зовнішніх чинників, які стимулюють людину до певних дій. У її структурі визначаються мотиви, потреби, цінності, інтереси, емоції та установки, що у свою чергу і визначають особливості поведінки особистості. Наукові дослідження вказують на наявність як свідомих, так і несвідомих аспектів мотиваційного процесу, враховуючи його взаємозв'язок з соціальним оточенням та ціннісними орієнтирами особистості.

Навчальна мотивація в свою чергу є різновидом мотивації, що визначає освітню спрямованість особистості, її пізнавальну активність та потребу у саморозвитку. Вона не є сталою характеристикою, а розгортається поетапно: від усвідомлення потреби до завершального етапу оцінки результатів діяльності, що дозволяє гнучко коригувати навчальні стратегії. Основними типами мотивації виступають внутрішня - заснована на інтересі й самореалізації, та зовнішня - зумовлена соціальним тиском, вимогами чи очікуваннями. Розуміння структури й фаз мотиваційного процесу допомагає педагогам більш ефективно впливати на розвиток навчальної активності учнів. Залежно від організації освітнього середовища, особистісних характеристик учня та змісту навчання мотивація може зміцнюватися або згасати.

Навчальна мотивація підлітків формується під впливом багатьох чинників (біологічних, соціальних), де важливими аспектами є потреба у подальшому професійному самовизначенні, соціальній ідентичності та

самоствердженні. Навчально-пізнавальна діяльність дітей підліткового віку може формуватися позитивно за рахунок доцільно визначених освітніх цілей і втрачати актуальність через зовнішні обставини чи внутрішні сумніви. Важливим є створення сприятливих педагогічних умов в закладі освіти, щоб підтримувати навчальну мотивацію на відповідному рівні.

Подальше дослідження передбачає практичне дослідження навчальної мотивації учнів.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ

2.1 Організація дослідження мотивації навчальної діяльності учнів

Дослідження проводилося в закладі профільної середньої освіти протягом березня 2025 року. У дослідженні загалом взяли участь в цілому 68 учнів 9-10-х класів віком 14–17 років.

Дослідження проводилося в очному форматі, що дозволило максимально точно спостерігати за учасниками, враховувати їхню поведінку, реакції та загальний емоційний стан. Усі умови були ретельно підготовлені заздалегідь, щоб забезпечити учасникам комфорт і спокій. Приміщення, в якому проходило обстеження, було чистим, добре провітраним, без зайвих подразників. Нічого не відволікало увагу - ні сторонні шуми, ні зайві предмети. Освітлення було м'яким, але достатнім, щоб не створювати напруження для очей, а температура в кімнаті підтримувалась на рівні, при якому учасники могли зосередитися без дискомфорту.

Дослідження проводилось у першій половині дня, оскільки саме в цей період більшість людей зазвичай мають кращу зосередженість і вищу працездатність. Тривалість роботи склала 45 хвилин - цього було достатньо, щоб учасники могли повністю включитися в процес і водночас не встигли втомитися. Для проведення дослідження все було підготовлено заздалегідь: учасники отримали завдання з чіткими формулюваннями, ручки та зрозумілі інструкції. Організація процесу враховувала навіть дрібниці, щоб нічого не відволікало від виконання тестів і не створювало зайвого дискомфорту. Протягом усього дослідження вдалося зберегти спокійну, доброзичливу атмосферу. Учасники відчували себе вільно, не боялися помилитися або сказати щось «не так». Це дало змогу отримати більш точні результати, а також забезпечити щиру й активну участь з боку дітей.

Особливістю дослідження стало те, що воно проводилося в умовах реального освітнього процесу, без створення штучної ситуації чи тиску на учасників. Такий підхід дозволив дослідити мотиваційні прояви в їхньому природному середовищі, максимально наближеному до щоденної навчальної реальності учнів.

Перед початком тестування з кожним класом проводилась коротка вступна розмова. Учням у доступній формі пояснювали, чому це дослідження важливе і як воно може допомогти зробити навчання зручнішим і цікавішим. Такий підхід допоміг знизити рівень тривоги й напруження, що могло б вплинути на відповіді. Дослідник займав позицію не суворого спостерігача, а радше уважного співрозмовника і підтримки. Це створювало довірливу атмосферу і позитивно впливало на загальний настрій учасників, підвищуючи якість і щирість їхніх відповідей.

Важливо зазначити, що в процесі роботи враховувалися індивідуальні особливості учасників. Деяким учням надавався додатковий час для завершення анкетування, що дозволяло уникнути поспіху й сприяти більш осмисленим відповідям. У випадках, коли учень проявляв ознаки тривожності або небажання брати участь, дослідник реагував гнучко, не наполягав на участі, забезпечуючи добровільність і повагу до особистих меж кожного.

Також було проведено попереднє пілотне тестування на невеликій групі учнів для перевірки зрозумілості формулювань у методиках. Це дало змогу скоригувати деякі фрази, зробивши їх доступнішими для сприйняття, зберігаючи при цьому наукову валідність.

Таким чином, організація дослідження базувалася не лише на науковій обґрунтованості, а й на принципах етичної взаємодії, психологічної підтримки та практичної доцільності. Це забезпечило високий рівень залученості учнів і якісні, надійні результати, що можуть бути використані для розробки конкретних педагогічних рекомендацій.

Логіка поставлених завдань зумовила наступний алгоритм дослідження, який складався з шести етапів:

На першому етапі було проведено аналіз літературних джерел. Першочергово нами був здійснений ґрунтовний теоретичний аналіз наукових джерел з проблематики навчальної мотивації. Метою цього етапу було вивчення основних теоретичних підходів до розуміння феномену мотивації у навчальній діяльності, визначення основних видів та рівнів навчальної мотивації, чинників, що впливають на її формування, а також ознайомлення з сучасними діагностичними методиками, які використовуються для вивчення мотиваційної сфери учнівської молоді.

Особлива увага приділялася роботам українських психологів та педагогів, зокрема таких авторів, як І. Дубровіна, Г. Костюк, Н. Чепелева, Т. Яценко, Л. Прокопенко, С. Д. Максименко, які зробили вагомий внесок у розвиток уявлень про мотивацію як системоутворювальний чинник навчального процесу. Також враховувалися зарубіжні підходи, зокрема концепції мотивації А. Маслоу, Ф. Герцберга, Д. Макклелланда, Е. Десі та Р. Райана (теорія самодетермінації), що дозволяє здійснити порівняльний аналіз і критичне осмислення теоретичних положень.

Нами було визначено, що навчальна мотивація є багатокомпонентним психологічним утворенням, яке включає когнітивні, емоційні та поведінкові складові. Залежно від домінування тих чи інших компонентів можна говорити про переважання внутрішньої або зовнішньої мотивації, що має безпосередній вплив на ефективність навчального процесу, рівень успішності, емоційний стан учнів та їхню особистісну активність.

У результаті опрацювання теоретичних джерел було визначено концептуальну основу дослідження, сформульовано основні етичні принципи емпіричного етапу, обґрунтовано доцільність використання обраного психодіагностичного інструментарію та виокремлено показники, які підлягатимуть подальшому кількісному та якісному аналізу.

На другому етапі було здійснено відбір психодіагностичного інструментарію, який дозволив би комплексно оцінити навчальну мотивацію студентів у контексті їх професійного становлення. Підбір

методик здійснювався відповідно до теоретичного конструкта «навчальна мотивація», з урахуванням особливостей мотиваційної сфери, а також професійних схильностей і навчальних уподобань респондентів.

Третій етап – збір емпіричних даних. Цей етап передбачав безпосередню реалізацію дослідницької процедури. Студентам було запропоновано індивідуально заповнити роздруковані бланки зазначених методик. Кожна методика супроводжувалася чіткою письмовою інструкцією з роз'ясненням порядку виконання завдання. Перед початком дослідження респондентам повідомляли про його добровільний характер і гарантували конфіденційність отриманої інформації, що відповідало етичним нормам проведення психологічного дослідження.

Четвертий етап – статистична обробка даних. Після збору емпіричних даних було здійснено їх статистичну обробку з метою вивчення провідних мотивів та перевірки гіпотези дослідження.

П'ятий етап – інтерпретація результатів. На завершальному етапі здійснювалася інтерпретація результатів дослідження. Статистичні дані були проаналізовані з урахуванням змістових характеристик кожної методики, що дозволило зробити висновки про рівень сформованості навчальної мотивації у студентів, переважні типи мотивів, співвідношення між орієнтацією на оцінку і прагненням до знань, а також вплив академічного навантаження на мотиваційні процеси.

Результати аналізу стали підґрунтям для формулювання висновків і практичних рекомендацій, спрямованих на підтримку та розвиток ефективної навчальної мотивації в умовах сучасної вищої освіти.

У рамках дослідження було використано низку психодіагностичних методик, що дозволяють комплексно вивчити навчальну мотивацію учнівської молоді. Серед них: анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації (у модифікації Н. Лусканової), методика «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Є. Ільїн, Н. Курдюкова), а також методика визначення мотивів навчальної діяльності (М. Р. Гінзбург). Кожна з них спрямована на виявлення різних аспектів мотиваційної сфери

особистості школяра. Проаналізуємо їх детальніше.

Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації (у модифікації Н. Лусканової). Дана методика дозволяє оцінити рівень сформованості навчальної мотивації учнів, їх ставлення до процесу навчання, усвідомлення значущості знань та особисту залученість у навчальну діяльність. Анкета містить низку тверджень, з якими учень має погодитись або не погодитись, обираючи відповідь за шкалою оцінки. Показники, які аналізуються у процесі обробки результатів, охоплюють:

- внутрішню мотивацію (орієнтація на отримання знань, саморозвиток, пізнавальний інтерес);
- зовнішню мотивацію (орієнтація на оцінки, похвалу, уникнення покарань);
- мотиваційну незрілість (байдужість до навчання, формальне виконання обов'язків).

Модифікація Н. Лусканової передбачає адаптацію анкети до сучасних умов освітнього середовища та дозволяє враховувати вікові та психологічні особливості школярів. Аналіз результатів дозволяє встановити домінуючий тип мотивації та ступінь її сформованості, що є основою для подальшого педагогічного впливу.

Методика «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Є. Льїн, Н. Курдюкова). Ця методика спрямована на визначення того, який тип мотивації переважає у школярів: бажання отримати нові знання чи прагнення до високої оцінки. Дослідники розмежовують два основні типи навчальної мотивації:

- Пізнавальна мотивація - бажання засвоїти нову інформацію, розширити кругозір, зрозуміти суть явищ.
- Оціночна мотивація - орієнтація на позитивну оцінку з боку вчителя або однолітків, страх перед покаранням за погану оцінку, прагнення бути першим у класі.

Учасникам пропонуються твердження, з якими вони можуть

погодитись або ні, і на основі відповідей визначається, до якого з двох полюсів вони тяжіють. Методика дозволяє виявити, чи дійсно інтерес учня до навчального матеріалу є справжнім, чи ж він навчається виключно через зовнішні стимули.

Результати інтерпретуються за допомогою спеціального ключа, який дозволяє виділити переважний тип мотивації (внутрішня чи зовнішня) та окреслити педагогічні стратегії для розвитку саме пізнавальної мотивації.

Методика визначення мотивів навчальної діяльності (М. Р. Гінзбург). Дана методика дозволяє встановити структуру мотивів, що спонукають учнів до навчальної діяльності. Автор виділяє декілька основних видів мотивів:

- Соціальні мотиви – пов'язані з бажанням виправдати очікування батьків, вчителів, зайняти певну соціальну позицію.
- Пізнавальні мотиви – інтерес до навчального матеріалу, задоволення від процесу пізнання.
- Досягнення – прагнення досягти успіху, стати кращим, отримати винагороду.
- Уникнення невдачі – мотивація, зумовлена страхом покарання, осуду, поганої оцінки.

Учням пропонується оцінити різні висловлювання, що відображають типові ситуації шкільного життя. Кожне висловлювання асоціюється з певним типом мотивації. Аналіз відповідей дає змогу визначити провідні мотиви, які актуалізуються в навчальній діяльності школярів.

Обробка результатів передбачає підрахунок частоти вибору кожного виду мотивів та їхнього процентного співвідношення. На основі отриманих даних дослідник може визначити, які саме мотиви потребують корекції, а які - підтримки та розвитку.

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження навчальної мотивації учнів

Першочергово проаналізуємо результати по кожному класу за методикою «Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації» (в адаптації Н.Лусканової - модифікована). Протоколи дослідження представлені у Додатку А.1-А.5. Графічно узагальнені результати – рис. 2.1. – 2.5.

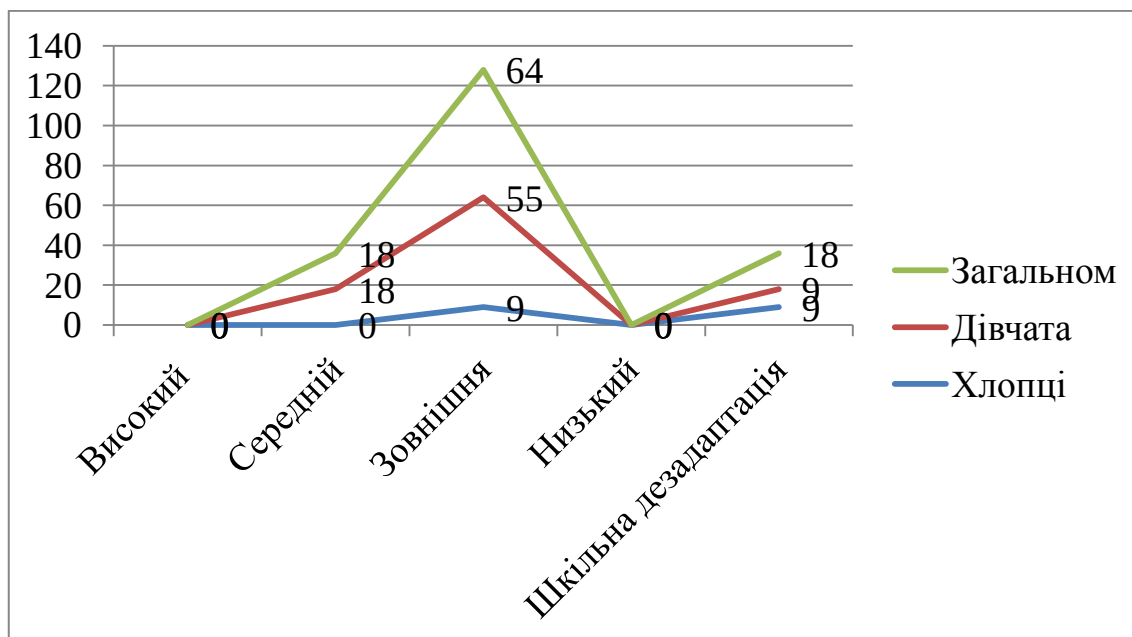

Рис. 2.1. Зведені дані за результатами діагностики учнів 9-А класу, у %

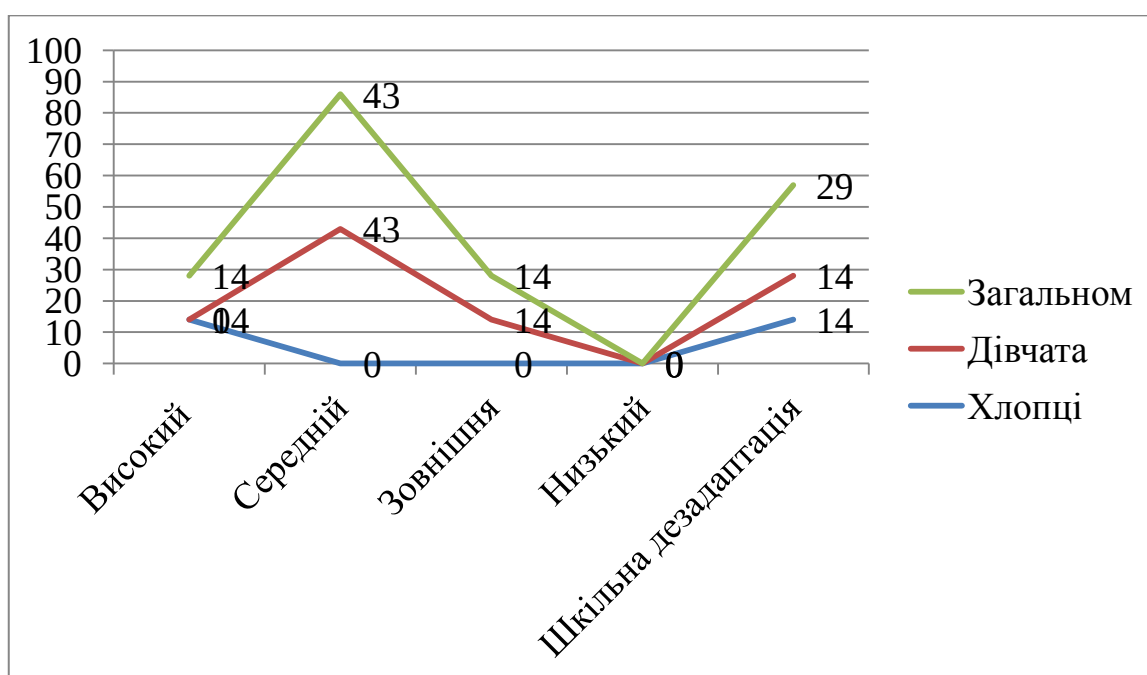

Рис. 2.2. Зведені дані за результатами діагностики учнів 9-Б класу, у %

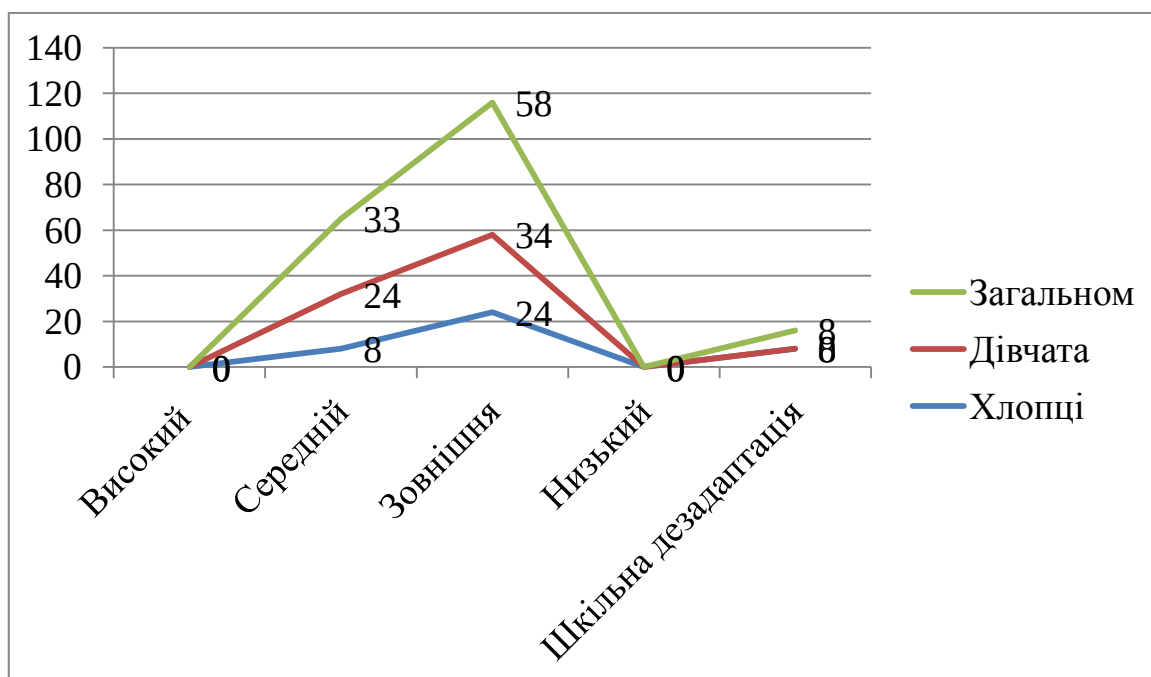

Рис. 2.3. Зведені дані за результатами діагностики учнів 9-В класу, у %

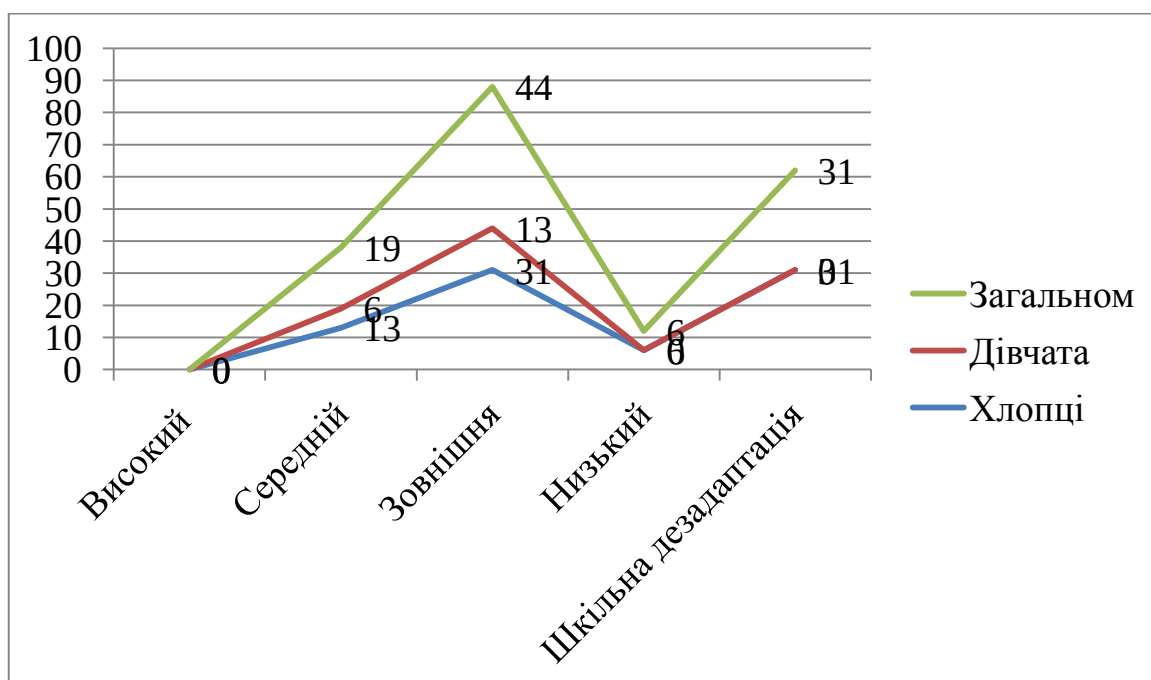

Рис. 2.4. Зведені дані за результатами діагностики учнів 10-А класу, у %

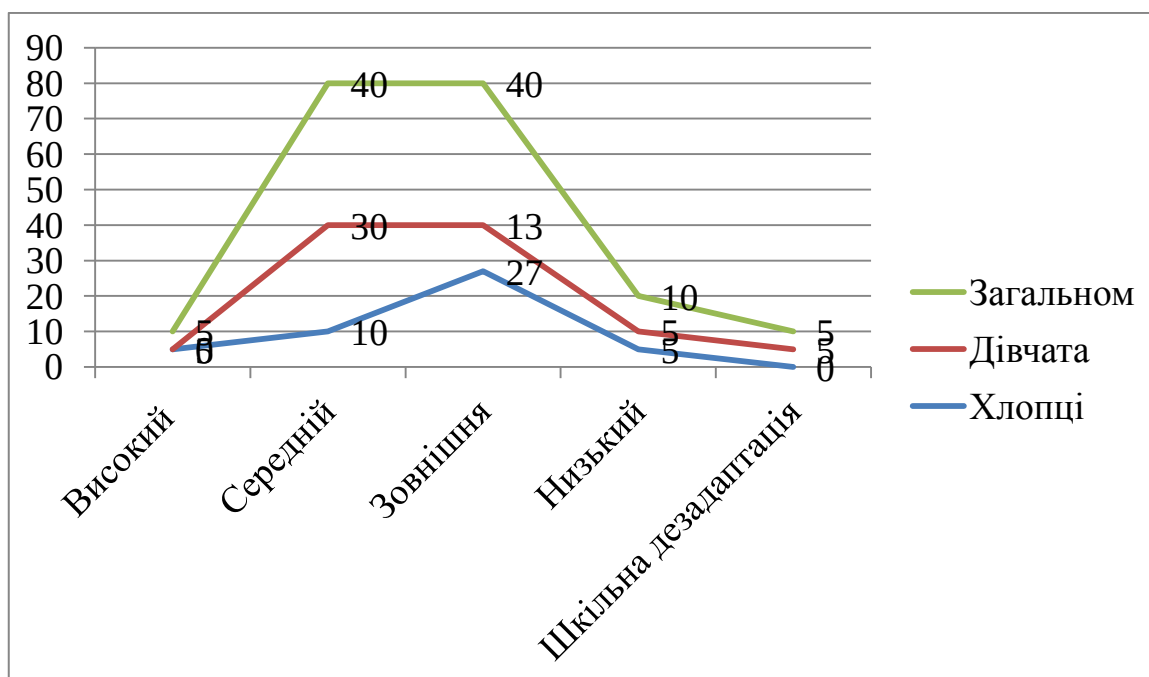

Рис. 2.5. Зведені дані за результатами діагностики учнів 10-Б класу, у %

У дослідженні взяли участь 68 учнів 9–10-х класів, серед яких було 30 хлопців і 38 дівчат. Для оцінки рівня навчальної мотивації використовувалась анкета у модифікації Н. Лусканової, яка дозволила визначити загальний мотиваційний фон школярів за п'ятьма основними напрямками: високий рівень шкільної мотивації, середній рівень, зовнішня мотивація, низький рівень та шкільна дезадаптація.

Загальний розподіл результатів свідчить про досить тривожні тенденції. Лише два учні (близько 3% від усіх) показали високий рівень мотивації – обидва з них хлопці, тоді як жодна з дівчат не потрапила до цієї категорії. Середній рівень навчальної мотивації продемонстрували 21 школяр (31%), причому дівчат у цій групі було більше (39%), ніж хлопців (29%). Найчисельнішою категорією виявилися учні із зовнішньою мотивацією – 31 особа (46%), з приблизно однаковою часткою хлопців і дівчат. Низький рівень мотивації мав лише кожен двадцятий учень, а ознаки шкільної дезадаптації були виявлені у 11 учнів (16%), причому хлопці знову суттєво переважали – понад чверть хлопців мали проблеми з адаптацією.

Аналіз гендерних особливостей дозволяє зробити кілька важливих

висновків. По-перше, хоч і невелика, але наявна група учнів із високим рівнем мотивації складалася виключно з хлопців, що може вказувати на більшу внутрішню цілеспрямованість у частини хлопців. Водночас дівчата частіше мали середній рівень мотивації, що говорить про стабільне, хоча й помірне ставлення до навчання. Зовнішня мотивація виявилась поширеною як серед хлопців, так і серед дівчат, що свідчить про перевагу формального ставлення до навчального процесу. Низький рівень мотивації зустрічався рідко, а от шкільна дезадаптація значно частіше проявлялася у хлопців, що може бути ознакою їхніх більших труднощів у пристосуванні до вимог навчального середовища.

Таким чином, можна говорити про загальне домінування зовнішньої мотивації у школярів, тоді як внутрішня мотивація розвинена слабо. Це є приводом для занепокоєння, адже формальне ставлення до навчання не сприяє глибокому засвоєнню знань і розвитку пізнавального інтересу. Особливої уваги потребує група учнів із дезадаптацією, яка становить понад шосту частину вибірки.

На наступному етапі аналіз зосереджувався на порівнянні результатів між класами для виявлення, у яких саме з них спостерігається стабільна мотиваційна ситуація, а де є потреба у додаткових педагогічних втручаннях.

У 9-А класі, де навчаються 11 учнів, абсолютно ніхто не має високого чи навіть низького рівня мотивації. Двоє учнів мають середній рівень, переважна більшість – зовнішню мотивацію, ще двоє – ознаки дезадаптації. У цьому класі домінує формальне ставлення до навчання, учні скоріше навчаються заради оцінок, а не знань, тож клас потребує роботи над розвитком пізнавального інтересу.

У 9-Б класі (7 учнів) ситуація виглядає дещо кращою. Один учень демонструє високий рівень мотивації, троє мають середній, ще один – зовнішню мотивацію, двоє – ознаки дезадаптації. Хоча клас є малочисельним, наявність учня з високою мотивацією є позитивним моментом. Водночас частка дезадаптованих досить висока – майже третина

класу.

У 9-В класі (12 учнів) основна частина - семеро - має зовнішню мотивацію, ще четверо демонструють середній рівень, лише один учень виявив ознаки дезадаптації. Попри домінування зовнішньої мотивації, загалом учні почуваються комфортно у шкільному середовищі.

10-А клас викликає найбільше занепокоєння. Із 16 учнів ніхто не має високого рівня мотивації, лише троє – середній, семеро мають зовнішню мотивацію, один – низьку, а п'ятеро – дезадаптацію. Такий стан справ може свідчити про втому, зниження зацікавлення або навіть перевантаження. Цей клас потребує термінової педагогічної підтримки.

10-Б клас (22 учні) має найбільш збалансований розподіл. Тут є один учень із високим рівнем мотивації, дев'ятеро з середнім, стільки ж – із зовнішньою, двоє мають низьку мотивацію, лише один – дезадаптацію. Загалом, клас демонструє потенційно сприятливу мотиваційну ситуацію, що дозволяє сподіватися на ефективну освітню діяльність.

Таким чином, найблагополучнішим з огляду на мотивацію є 10-Б клас, тоді як найпроблемнішим – 10-А. Серед дев'ятих класів перспективною виглядає ситуація у 9-Б, а критично низький рівень мотивації спостерігається в 9-А.

Поглиблений аналіз показує, що лише двоє учнів (близько 3%) мають високу навчальну мотивацію. Це Артур із 9-Б класу та Данііл із 10-Б. Вони чітко розуміють, навіщо їм потрібно вчитися, самостійні, відповідальні, здатні організовувати власну пізнавальну діяльність.

Середній рівень мотивації, притаманний 21 учню (31%), є типовим для «середнього» учня. Вони виконують навчальні завдання, сприймають навчання як обов'язок, однак глибинного зацікавлення можуть не мати. З ними можна і варто працювати над розвитком інтересу.

Найчисельнішу групу - 31 учень (46%) - становлять школярі із зовнішньою мотивацією. Вони орієнтуються передусім на оцінки, схвалення з боку вчителів, бажання сподобатися чи не виділятися. Таке ставлення не забезпечує глибокого розуміння знань, а отже, є поверховим.

Результати дослідження свідчать про домінування зовнішньої мотивації серед підлітків, що викликає занепокоєння. Найбільше потребують педагогічної підтримки учні з ознаками шкільної дезадаптації та ті, у кого зовсім не проявляється внутрішній пізнавальний інтерес. Рекомендовано впроваджувати методики формування внутрішньої мотивації, розвивати особисту значущість навчання, індивідуальні цілі та саморефлексію.

Далі охарактеризуємо дані отримані за методикою «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Є.Ільїн, Н.Курдюкова). Протоколи дослідження представлені у Додатку Б.1-Б.4. Графічно узагальнені результати – рис. 2.6. – 2.9.

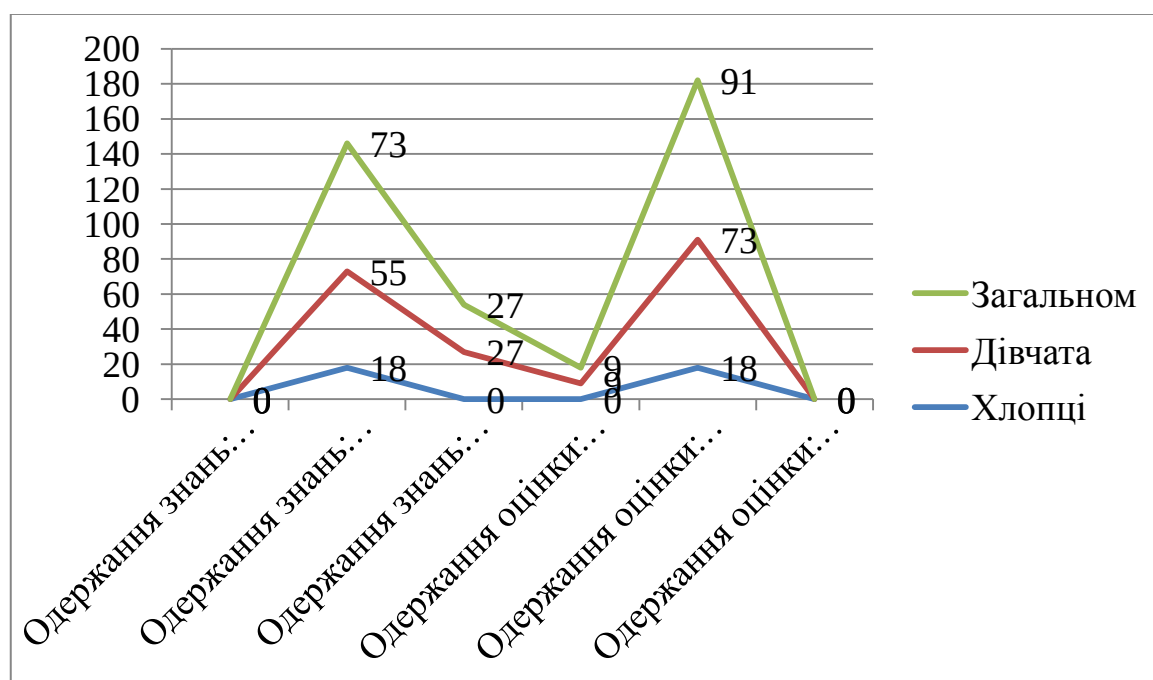

Рис. 2.6. Зведені дані за результатами діагностики учнів 9-А класу, у %

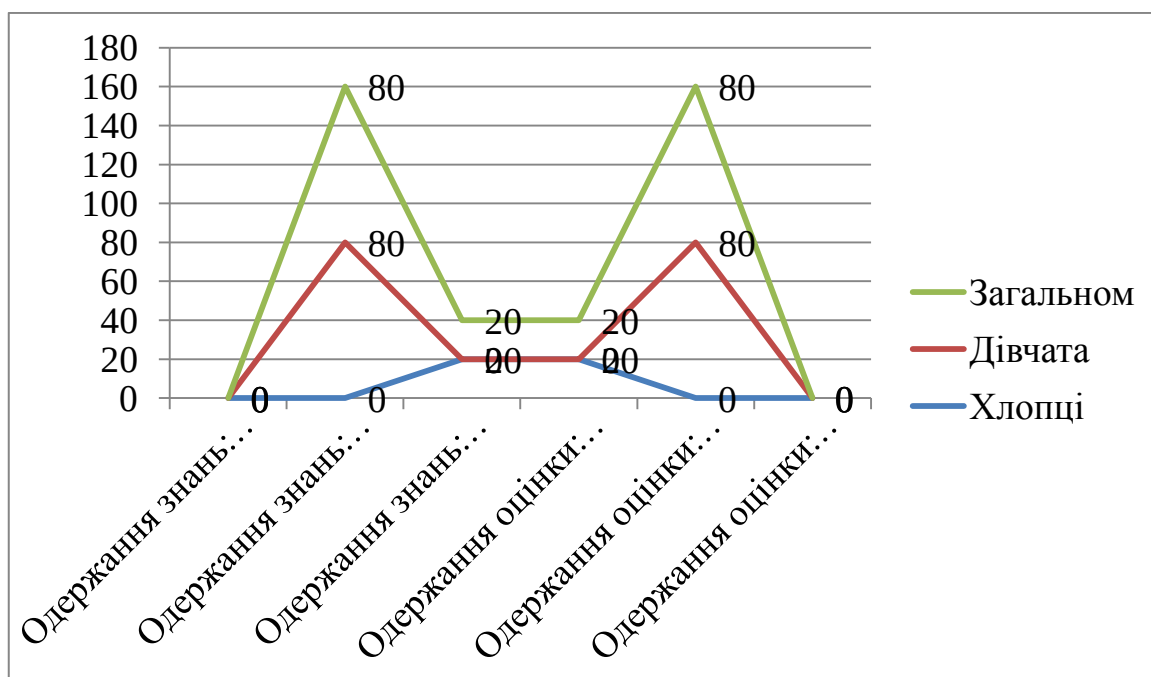

Рис. 2.7. Зведені дані за результатами діагностики учнів 9-Б класу, у %

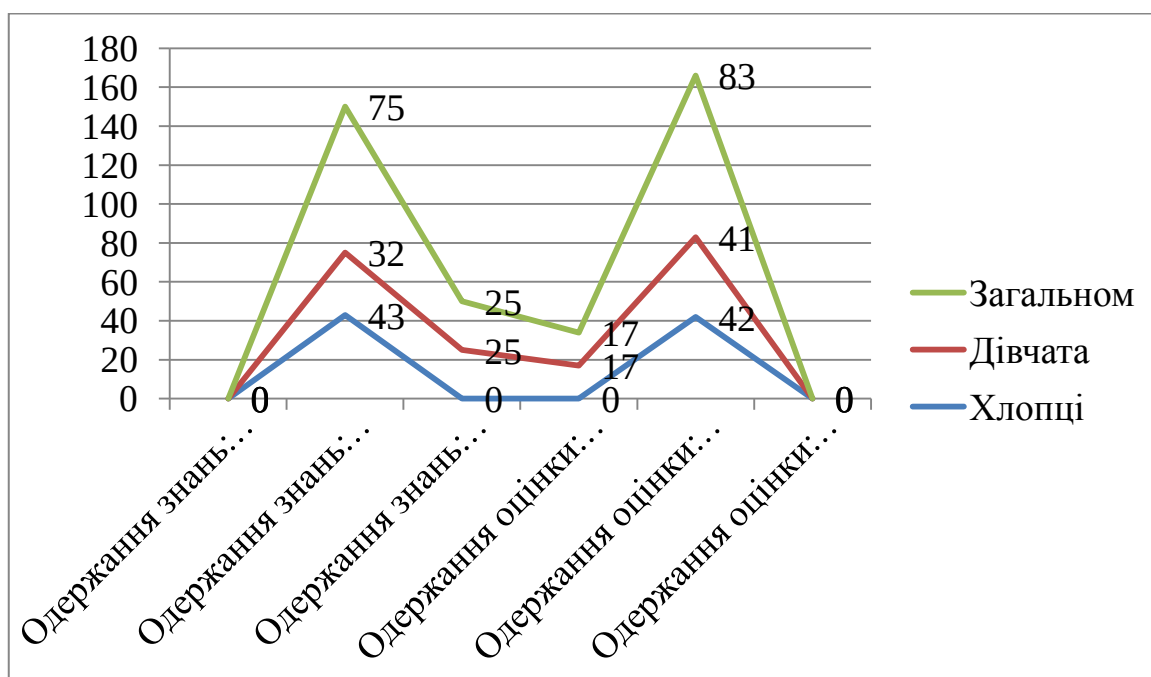

Рис. 2.8. Зведені дані за результатами діагностики учнів 9-В класу, у %

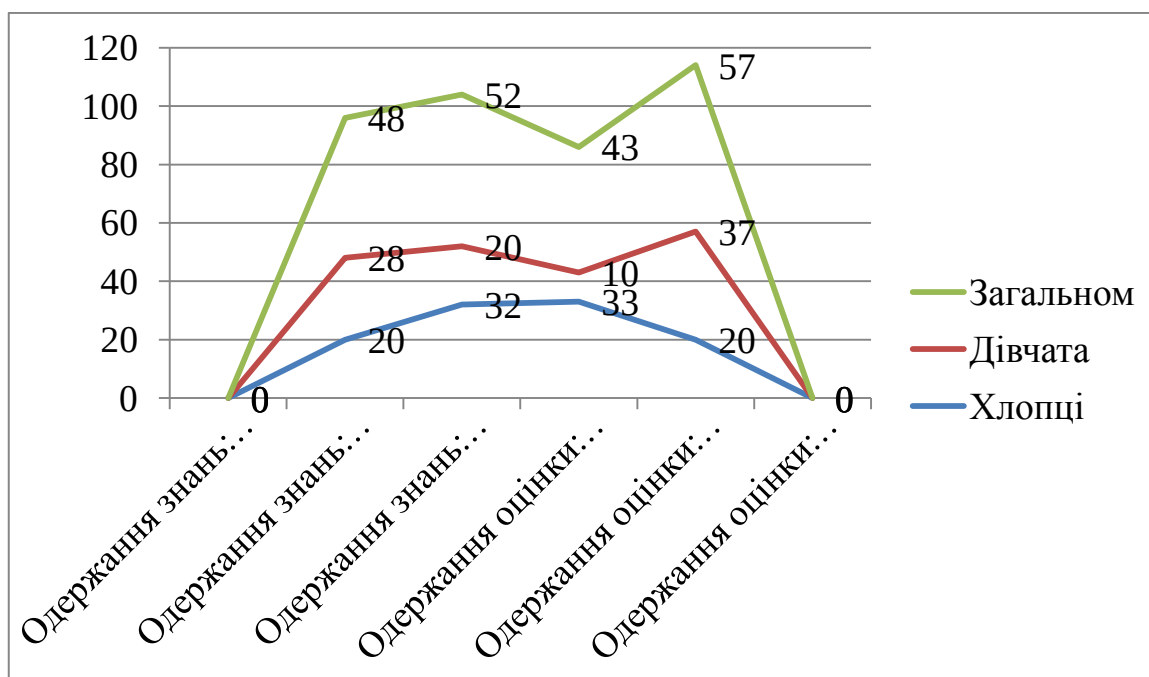

Рис. 2.9. Зведені дані за результатами діагностики учнів 10-Б класу, у %

У дослідженні за даною методикою взяли участь 45 учнів із чотирьох класів. Результати показали, що найбільша частка школярів - близько 60% - мають середній рівень мотивації до здобуття знань. Вони не виявляють глибокого інтересу до навчання, але й не байдужі до нього. Близько 40% учнів демонструють високий рівень пізнавальної мотивації. Водночас жоден із респондентів не потрапив до групи з низькою мотивацією на здобуття знань. Якщо говорити про гендерні відмінності, то серед тих, хто має високий рівень пізнавальної мотивації, більше дівчат, ніж хлопців.

Щодо мотивації, пов'язаної з отриманням оцінки, ситуація інша. Жоден учень не має високої оцінкової мотивації, тобто орієнтації на досягнення високих балів заради самої оцінки. Переважна більшість - приблизно 80% - перебувають на середньому рівні, а ще близько 20% мають низьку оцінкову мотивацію. І тут яскраво видно, що саме хлопці частіше належать до цієї останньої групи. Така тенденція може свідчити про зниження значущості оцінок у шкільному середовищі або про певне розчарування у системі оцінювання.

Якщо розглядати ситуацію в окремих класах, то в 9-А учні

здебільшого мають середній рівень як пізнавальної, так і оцінкової мотивації. Вони, вочевидь, орієнтуються на зовнішні стимули, але при цьому не демонструють відвертого байдужого ставлення до навчання. У 9-Б подібна картина - пізнавальна мотивація стабільна, а от оцінкова дещо просідає. Це може бути пов'язано як із критичним ставленням до самої системи оцінювання, так і з браком підтримки з боку вчителів.

У 9-В класі простежується змішана мотивація. Учні здебільшого орієнтовані на знання, однак у кількох випадках спостерігається знецінення оцінки. А от у 10-Б - зовсім інша ситуація. Тут майже половина учнів має високий рівень мотивації до здобуття знань. Це єдиний клас, де така мотивація переважає. І хоча оцінкова мотивація у значної частини школярів низька, це можна трактувати як ознаку внутрішньої навчальної мотивації: діти навчаються не заради оцінок, а заради самого процесу пізнання. Це свідчить про академічну зрілість і самостійність.

Узагальнюючи, можна сказати, що більшість учнів потребують додаткових стимулів, аби розвивати інтерес до навчання. Це можуть бути цікаві проєкти, залучення до дослідницької діяльності чи міжпредметні інтегровані завдання. Низька оцінкова мотивація, зокрема у хлопців, сигналізує про потребу в альтернативних способах оцінювання - замість традиційних балів варто використовувати портфоліо, індивідуальні заліки або оцінку результатів групової роботи. Такі підходи можуть не лише підвищити залученість, а й допомогти учням краще усвідомити власний прогрес.

Далі охарактеризуємо дані отримані за методикою «Визначення мотивів навчальної діяльності (М.Р. Гінзбург). Протоколи дослідження представлені у Додатку В.1-В.4. Графічно узагальнені результати за рівнем мотивації – рис. 2.10. – 2.13. Домінуючий тип мотивації – Рис. 2.14 – 2.17.

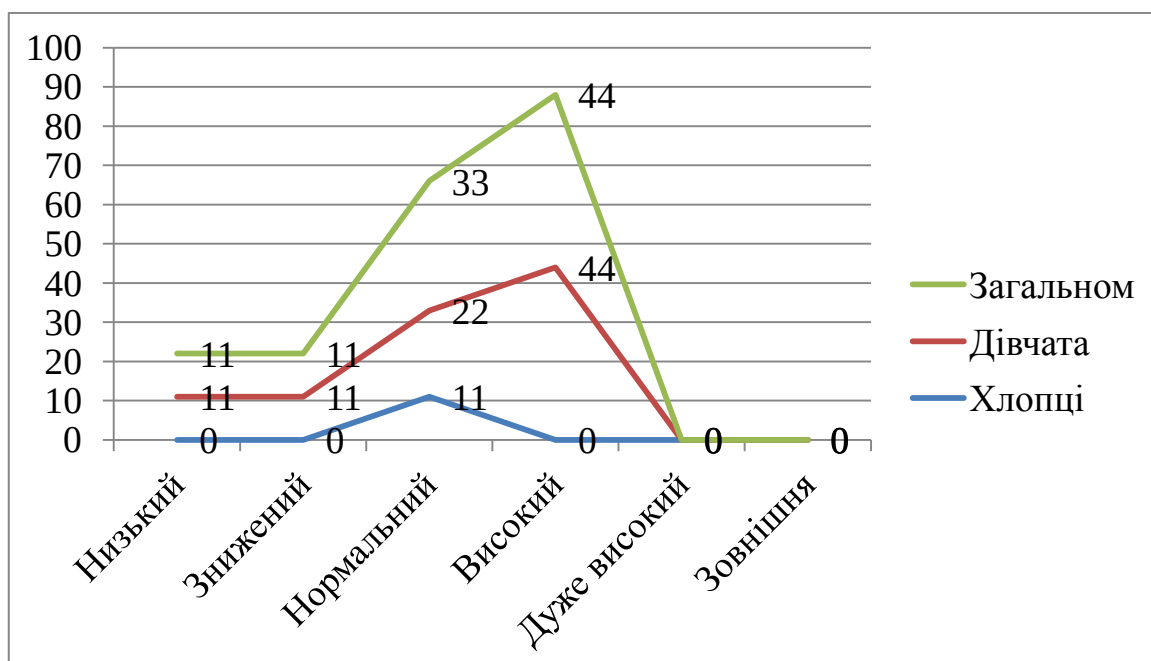

Рис. 2.10. Зведені дані за результатами діагностики учнів 9-А класу, у %

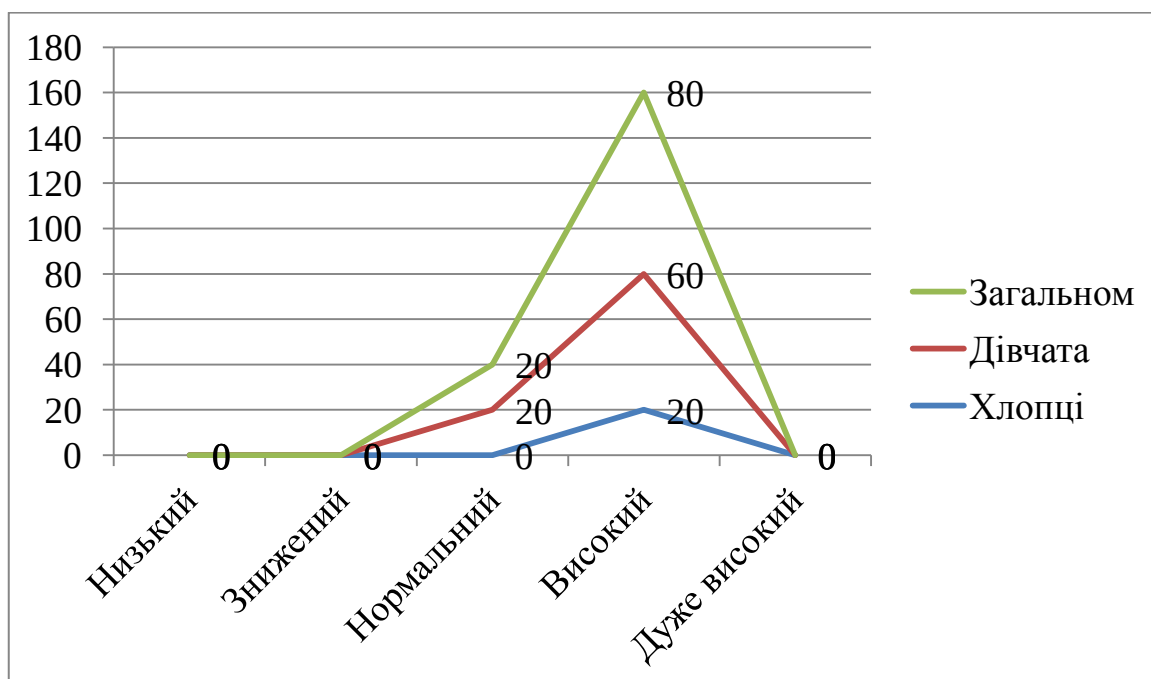

Рис. 2.11. Зведені дані за результатами діагностики учнів 9-Б класу, у %

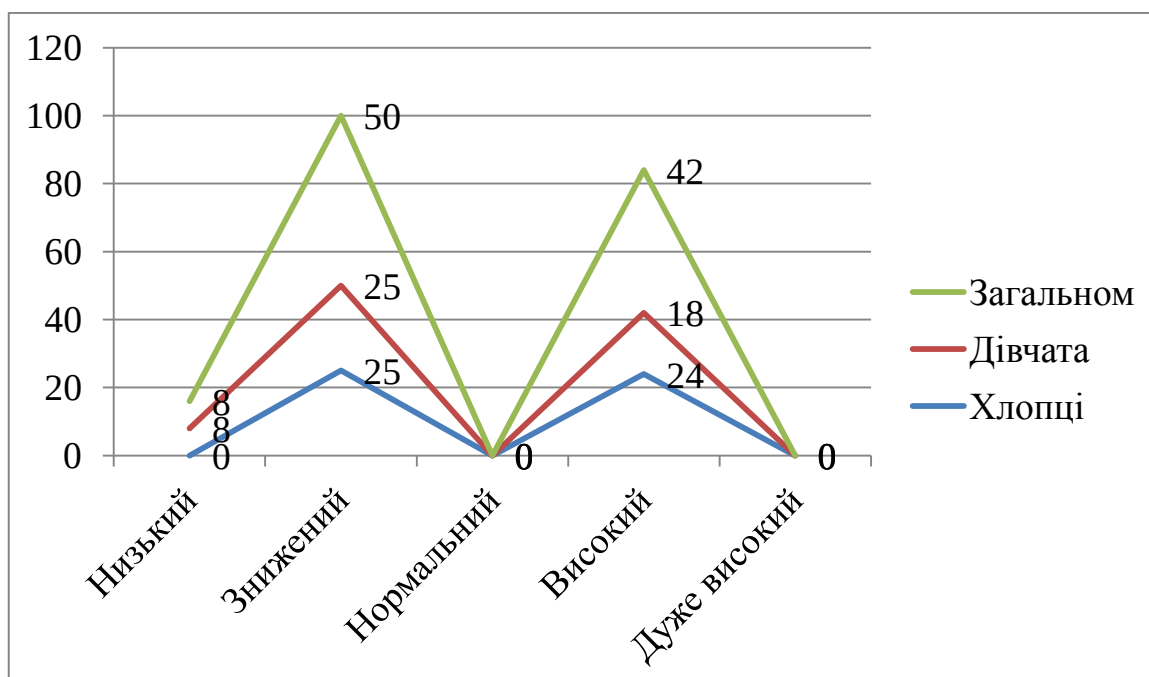

Рис. 2.12. Зведені дані за результатами діагностики учнів 9-В класу, у %

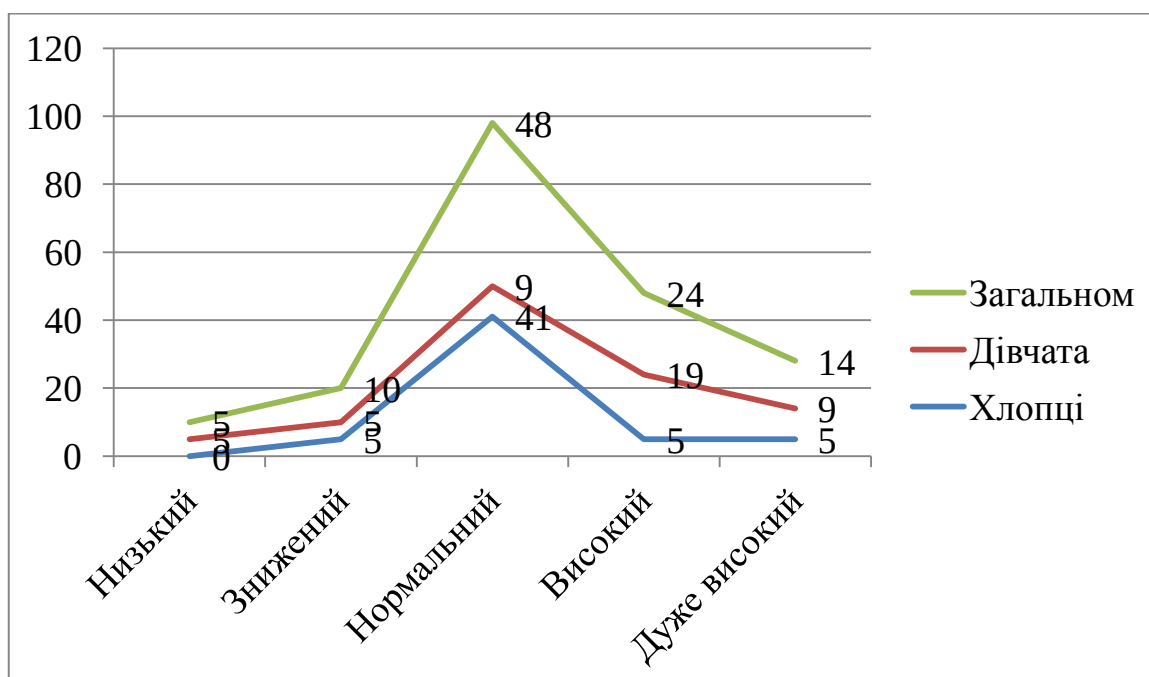

Рис. 2.13. Зведені дані за результатами діагностики учнів 10-Б класу, у %

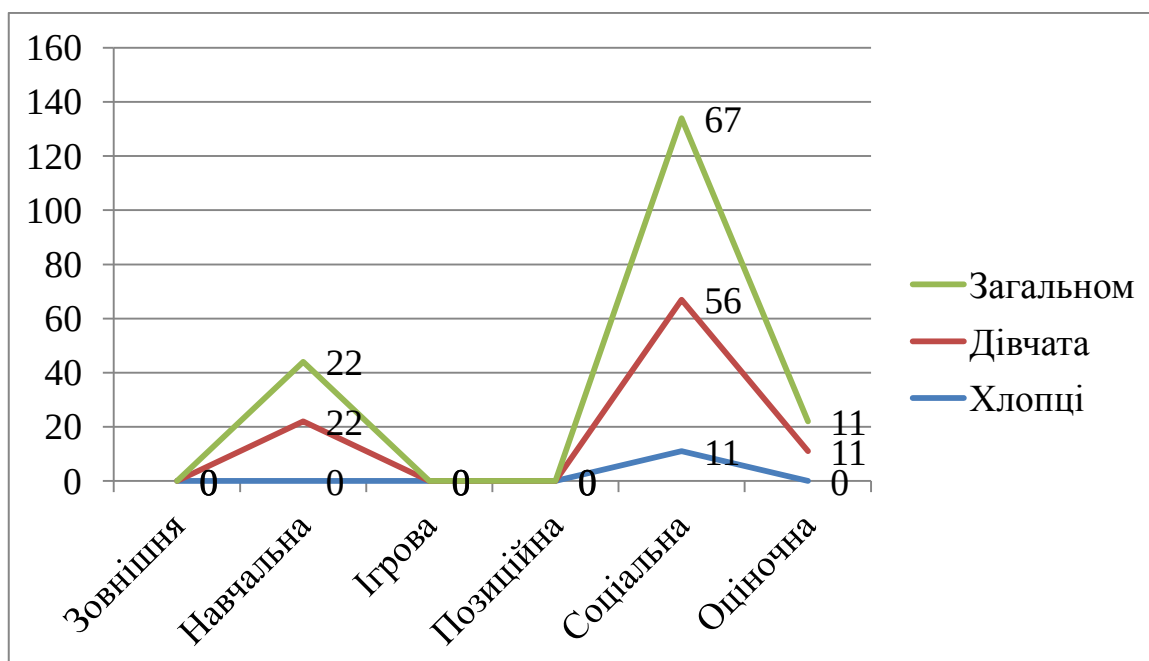

Рис. 2.10. Зведені дані за результатами діагностики учнів 9-А класу, у %

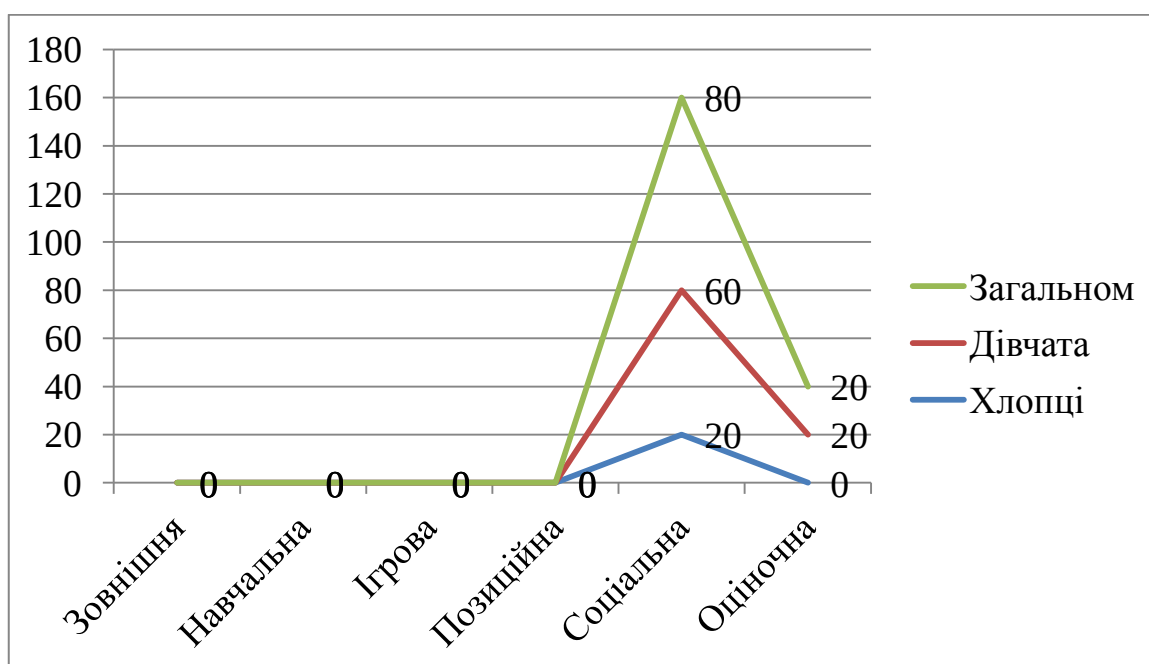

Рис. 2.11. Зведені дані за результатами діагностики учнів 9-Б класу, у %

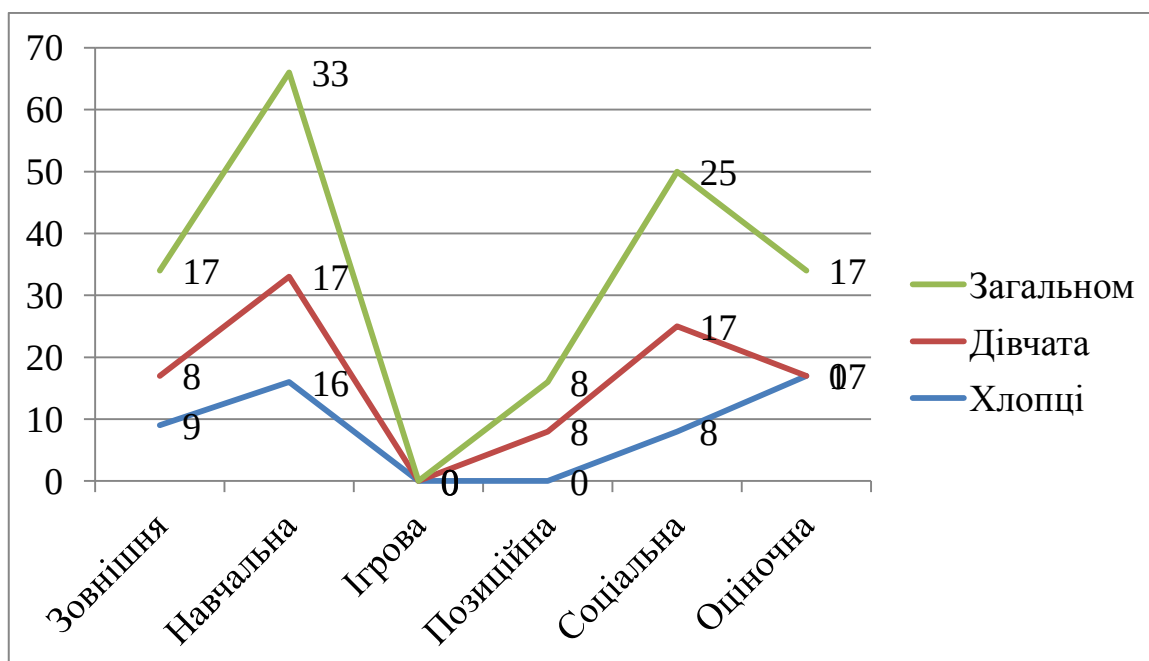

Рис. 2.12. Зведені дані за результатами діагностики учнів 9-В класу, у %

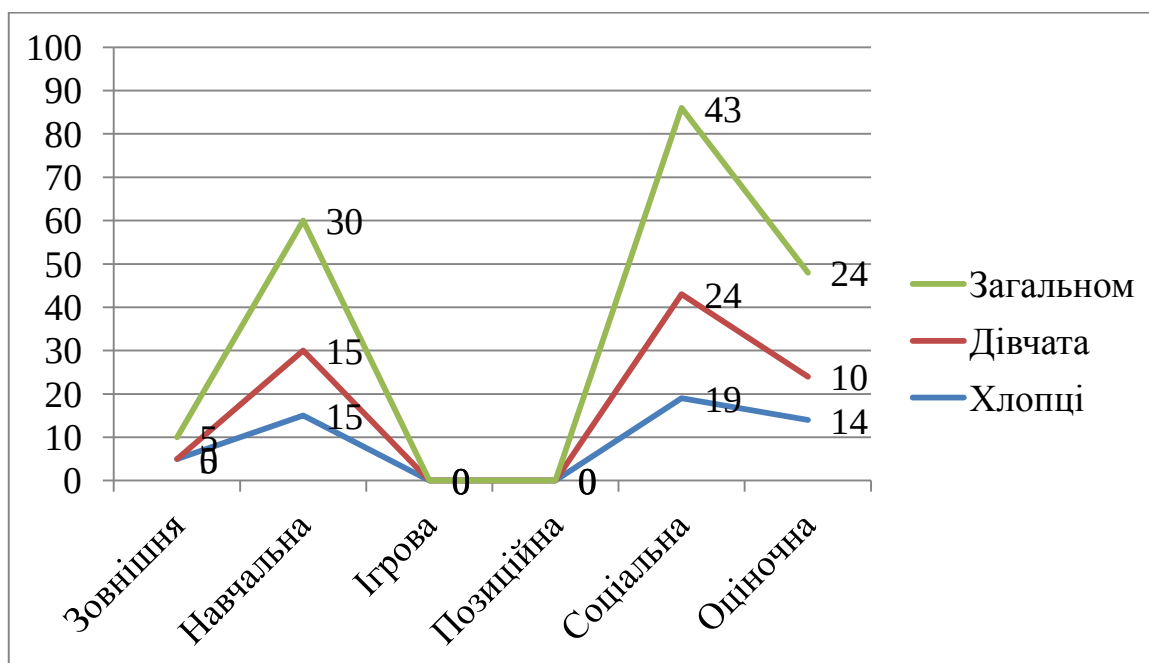

Рис. 2.13. Зведені дані за результатами діагностики учнів 10-Б класу, у %

У дослідженні за даною методикою брали участь 45 учнів із чотирьох класів. Рівень навчальної мотивації виявився досить різноманітним. Найбільша частина учнів має нормальний або високий рівень мотивації. Зокрема, дуже високий рівень зафіксовано у трьох учнів, високий – у 13, а нормальний – у 14. Разом це майже 70% усіх респондентів. Дев'ять учнів виявили знижений рівень мотивації, ще двоє –

низький. Ці останні потребують додаткової педагогічної уваги.

Якщо подивитися на відмінності між хлопцями й дівчатами, то хлопці частіше мають нормальний рівень мотивації, тоді як серед дівчат більше тих, хто демонструє високий рівень. Водночас, і серед дівчат є приклади низької мотивації. Це свідчить про те, що мотиваційні особливості не залежать виключно від статі.

Найбільш поширеним типом мотивації серед усіх учасників дослідження є соціальна - вона притаманна майже половині учнів. Такі діти прагнуть бути прийнятими в колективі, підтримувати хороші стосунки з учителями та однокласниками. Навчальна мотивація - внутрішнє бажання здобувати знання - виявилася у 27% учнів. Ще 20% орієнтуються на оцінки. Тобто, для них важливі більше результати, ніж сам процес навчання. Зовнішня, ігрова або позиційна мотивація майже не проявлялась.

Аналіз окремих класів показав такі тенденції:

У 9-А класі переважає соціальна мотивація. Більшість учнів мають високий або нормальний рівень залучення до навчального процесу. Це клас із потенціалом, але в ньому ще не сформована стійка внутрішня мотивація.

9-Б клас вирізняється дуже стабільною мотиваційною структурою. Майже всі учні мають високий рівень мотивації, а колектив згуртований. Тут також домінує соціальна мотивація.

У 9-В класі ситуація складніша: половина учнів має знижений рівень мотивації, хоча є й ті, хто демонструє високу залученість. Основні типи мотивації - навчальна, соціальна та оціночна. У цьому класі потрібна додаткова робота над залученням учнів до навчального процесу, можливо через групові або творчі проєкти.

10-Б клас виявився найбільш різноманітним за рівнем і типами мотивації. Тут є як учні з дуже високим рівнем залучення, так і ті, хто втратили інтерес до навчання. Більшість мають нормальний або високий рівень мотивації, переважає соціальна, але навчальна та оціночна також

мають вагоме представлення. Варто звернути увагу на розвиток саморегуляції у частини учнів.

До групи з високою мотивацією входять ті, хто активно беруть участь у навчанні, ініціативні, прагнуть знань і саморозвитку. Серед них - учні з усіх чотирьох класів: Діана, Анастасія, Анна, Артур, Лада, Тетяна, Давід, Артем, Матвій, Вікторія, Даніїл.

Учні з нормальним рівнем мотивації демонструють стабільність і мають потенціал для подальшого розвитку. Їх доцільно заохочувати до участі в активностях, що сприяють пізнавальному інтересу.

Що ж до тих, у кого мотивація знижена або низька - це тривожний сигнал. Причини можуть бути різними - від втоми до труднощів у навчанні. Такі учні потребують індивідуального підходу, підтримки та допомоги з боку вчителів і шкільних психологів.

Таким чином, для ефективної освітньої роботи важливо враховувати як рівень, так і тип мотивації кожного учня, а також ті фактори, що можуть сприяти чи, навпаки, заважати їхній залученості до навчального процесу.

Загальний мотиваційний фон, який спостерігається серед учнів 9–10-х класів, характеризується переважанням середнього рівня навчальної мотивації. Це є доволі типовим для підліткового віку, коли школярі вже вміють організовувати себе до навчання, проте ще не завжди усвідомлюють його справжню цінність. Підлітки на цьому етапі часто діють з огляду на зовнішні чинники, і результати дослідження підтверджують це: у багатьох учнів мотивація до навчання пов'язана не стільки з інтересом до самого знання, скільки з бажанням отримати оцінку, схвалення або уникнути покарання. Інакше кажучи, у значної частини школярів простежується саме зовнішній тип мотивації - формальний, без глибокого внутрішнього залучення в процес навчання.

Втім, у дослідженні чітко окреслилися й позитивні моменти. У кожному класі є учні, які мають високий або дуже високий рівень навчальної мотивації - це ті, хто дійсно прагне до знань, отримує

задоволення від процесу навчання, ставить перед собою особисті цілі. Їх небагато, але їх наявність уже є добрим знаком - ці діти можуть стати опорою для створення позитивного навчального клімату у класі. Особливо варто відзначити учнів 10-Б класу, де спостерігається вдала комбінація пізнавального інтересу й бажання бути частиною колективу. Саме в цьому класі найвиразніше проявляється баланс між знаннєвою і соціальною мотивацією. Взагалі, соціальна мотивація виявилась провідною серед багатьох школярів. Бажання бути прийнятим, відчувати підтримку та спілкування з однолітками стимулює їх до навчання. Це відкриває хороші можливості для вчителів - варто більше залучати дітей до спільних завдань, командних проєктів, взаємонавчання.

Попри наявність позитивних прикладів, результати дослідження виявили й ряд проблемних моментів. Зокрема, в усіх класах повністю відсутні учні з високим рівнем мотивації до отримання оцінки. Це може свідчити про зниження значущості оцінювання в очах учнів або про неприйняття ними системи оцінок як справедливої. Така ситуація змушує замислитись над змістом і формою поточної системи оцінювання, над тим, як вона сприймається учнями. Крім того, в 9-В класі половина учнів має знижений рівень мотивації - це досить тривожний показник. Аналогічно, у 10-Б класі, незважаючи на позитивні тенденції, фіксуються випадки низької мотивації та домінування зовнішніх мотивів, що може свідчити про перевантаження або втрату інтересу до навчального процесу.

Ще одна важлива тенденція стосується гендерних відмінностей. Як показали результати, дівчата частіше демонструють високий рівень знаннєвої мотивації - вони виявляють пізнавальну активність, відповідальність, схильність до самостійної роботи. Натомість хлопці більшою мірою орієнтовані на зовнішні стимули, схильні до нормального або зниженого рівня мотивації. Серед хлопців також частіше спостерігаються ознаки шкільної дезадаптації, що вказує на потребу в додатковій підтримці та педагогічній увазі саме до цієї групи учнів.

Загалом, результати дослідження свідчать про необхідність

комплексного підходу до формування мотивації школярів, а також гнучкої системи освітньої підтримки, що враховує як індивідуальні особливості учнів, так і колективні настрої в класах.

2.3. Рекомендації щодо формування навчальної мотивації учнів

На сьогоднішній день питання виявлення умов розвитку навчальної мотивації підлітків є однією з найактуальніших проблем у сфері педагогіки та психології. Багато вчителів і практичних психологів, працюючи з дітьми визначеної категорії, помічають, що в цьому віці в учнів часто знижується інтерес до навчання, послаблюється внутрішній поштовх до здобуття знань. І це не випадково: навчальні програми стають дедалі складнішими, збільшується обсяг інформації, що підлягає засвоєнню, від дітей очікують не лише академічних знань, а й особистісної зрілості, відповідальності, самостійності, уміння працювати в колективі.

Багато сучасних шкільних програм орієнтовані на самостійну пізнавальну діяльність учнів, на формування у них системного мислення, відповідального ставлення до навчання, а також спрямовані на поєднання патріотичного, морального й духовного виховання. Водночас не всі вони витримують таке навантаження: у когось не вистачає терпіння, в когось – сили волі чи організованості, а у багатьох просто зникає мотивація до навчальної діяльності. У підлітковому віці, коли змінюється самоусвідомлення, відбувається криза ідентичності, особливо важливо допомогти учневі зберегти інтерес до навчання.

Школа має бути не лише джерелом знань, а й середовищем психологічного комфорту, підтримки й особистісного розвитку. Тому створення сприятливих умов для формування навчальної мотивації підлітків – ключова задача сучасної освіти. Цій темі присвячено чимало праць як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Серед українських дослідників слід відзначити О. Мурашка [30], який підкреслює, що

мотивація до навчання у підлітків значною мірою залежить від рівня розвитку самосвідомості, сформованості ціннісних орієнтацій та емоційного фону навчального процесу.

Формування навчальної мотивації підлітків залежить від комплексу соціально-психологічних, педагогічних і особистісних чинників. Розглянемо основні умови, що позитивно впливають на мотиваційну сферу учнів середнього шкільного віку і які необхідно враховувати при організації освітнього процесу.

1. Надання підліткам автономії у навчальному процесі. Період підлітковості супроводжується прагненням до самостійності та визнання. У зв'язку з цим, важливо надати учням можливість робити вибір: у способах виконання завдань, черговості роботи, темпах навчання. Як зазначає С. Дубасенюк [12], «навчання не повинно бути процесом примусу, а має набувати рис партнерської взаємодії, де учень виступає активним суб'єктом освітнього процесу» .

Прикладом реалізації автономії є впровадження індивідуальних освітніх маршрутів або вибіркового завдань, які учень може виконувати у зручній для себе формі. Психологи підкреслюють, що така самостійність активізує внутрішню мотивацію через формування відповідальності та усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків між діями і результатами [41].

2. Зменшення зовнішнього контролю та формування підтримувального середовища. Підлітки гостро реагують на оцінювання й контроль, що може викликати захисні реакції або пасивність. Замість акценту на помилках, вчителю варто зосереджуватись на підтримці, заохоченні спроб, конструктивному зворотному зв'язку. Наприклад, діалогічне запитання «Як ти дійшов такого висновку?» або «Що саме тебе спантеличило?» сприяє розвитку рефлексивного мислення й відповідальності за навчання. Дослідження Панка В. [32] підтверджують, що підтримувальний стиль педагогічної взаємодії підвищує самоповагу учнів і формує позитивне ставлення до навчальної діяльності.

3. *Зміст навчального матеріалу, має бути релевантний до інтересів підлітків.* Важливо, щоб зміст навчання був пов'язаний із життєвими цілями, інтересами або майбутніми професійними орієнтирами учня. І. Логвиненко [24] вказує, що «мотивація зростає тоді, коли учні розуміють практичну цінність знань, пов'язують їх із власним життям, мріями та майбутньою діяльністю». Наприклад, учнів, які цікавляться дизайном, можуть зацікавити задачі, пов'язані з обчисленням площі приміщень, кольорознавством або просторовим мисленням. За даними опитування, проведеного Л. Коломієць (2022) серед учнів 7–9 класів, близько 70% респондентів зазначили, що прикладний зміст матеріалу підвищує інтерес до навчання.

4. *Використання активних методів навчання.* Залучення підлітків до проєктної діяльності, рольових ігор, веб-квестів, творчих завдань позитивно впливає на емоційну залученість та бажання вчитися. Моляко В. [29] зазначає, що такі методи створюють «ефект присутності» й дозволяють учням пережити навчальний зміст як особисто значущий. Наприклад, у межах теми «Друга світова війна» можна запропонувати учням інтерв'ювати літніх людей, створити мінідокументальний фільм або віртуальну виставку. За результатами експериментального дослідження О. Луценко (2021), вчителі, які регулярно використовували ігрові та дослідницькі методи, зафіксували зростання рівня навчальної мотивації в середньому на 18%.

5. *Формування позитивного психологічного клімату.* Довіра, прийняття, безпечне середовище – ключові умови для реалізації внутрішнього потенціалу підлітка. У класі, де панують взаємоповага, підтримка та відсутній булінг, учні демонструють вищу залученість і бажання працювати. Семигіна Т. [41] підкреслює, що «позитивний соціально-психологічний клімат створює відчуття психологічної захищеності, що є основою як для мотивації до навчання, так і для емоційного здоров'я учня». Дослідження І. Литвин (2020) свідчать, що учні, які відчувають підтримку з боку класного колективу, значно рідше

демонструють ознаки шкільної тривожності та зниженої мотивації.

6. *Визнання досягнень і розвиток самооцінки.* Визнання зусиль учня, навіть за незначний прогрес, формує в нього позитивний образ «Я» і прагнення досягати більшого. Це може бути як словесна похвала, так і візуалізація прогресу (наприклад, персональна карта досягнень, нагородні значки тощо). Як вказує Л. Савченко [40], «адекватна самооцінка, що формується через позитивне підкріплення, є базовим елементом мотиваційної сфери особистості школяра».

7. *Співпраця з батьками та позашкільна діяльність.* Залучення родини до навчального процесу – ще один важливий фактор мотивації. Батьки можуть підтримувати інтереси дитини, брати участь у шкільних заходах, створювати умови для самостійного навчання вдома. Також велике значення мають гуртки, секції, проєкти, де підліток може реалізовувати свої сильні сторони, що зміцнює впевненість у собі та стимулює інтерес до шкільних предметів, пов'язаних з його хобі. За результатами аналітичного звіту Українського інституту розвитку освіти (2023), участь у позашкільній діяльності корелює з підвищеним рівнем навчальної мотивації у 64% випадків [12].

8. *Вплив цифрового середовища.* Цифровізація освітнього простору відкриває нові можливості для формування навчальної мотивації. Підлітки, які звикли сприймати інформацію у форматі відео, коротких повідомлень та інтерактивних візуальних елементів, виявляють більшу зацікавленість до навчання, коли воно відповідає їхньому стилю споживання інформації. Дослідниця Л. Савченко наголошує, що застосування електронних ресурсів сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів. Наприклад:

- Kahoot та Quizizz – платформи для створення інтерактивних вікторин, що сприяють закріпленню знань у формі гри;
- Google Classroom – середовище для організації зворотного зв'язку, спільної роботи над проєктами, розвитку відповідальності;
- Онлайн-симулятори – дають можливість «прожити» на

практиці певну професію, здійснити віртуальну подорож, побачити застосування знань у реальному житті.

Окрім мотивації до навчання, такі засоби сприяють формуванню цифрової компетентності, що є важливою складовою готовності до сучасного життя [40].

9. Зв'язок із життєвими перспективами. Підлітковий вік – період активного пошуку ідентичності, смислів та життєвих орієнтирів. Якщо учень бачить зв'язок між навчанням та своїм майбутнім, це суттєво підвищує його внутрішню мотивацію. Навчання починає сприйматися не як обов'язок, а як засіб досягнення особистісних цілей. На думку В. Панка [32], важливу роль у цьому процесі відіграє профорієнтаційна робота:

- проведення діагностики професійних інтересів (тестування, інтерв'ювання);
- індивідуальні консультації щодо освітніх і кар'єрних маршрутів;
- зустрічі з представниками різних професій, екскурсії на підприємства;
- навчальні проекти, які відображають реальні професійні ситуації.

Також важливо, щоб підлітки отримували підтримку у самопізнанні – виявленні власних талантів, сильних сторін, цінностей. Це допомагає формувати адекватну самооцінку і бачення майбутнього.

10. Емоційний інтелект та саморегуляція. Мотивація до навчання залежить не лише від зовнішніх чинників, а й від здатності підлітка керувати своїми емоціями, долати тривожність, розчарування, втомленість. Психологи Тимошук С. та Третяк О. [45] у своїх дослідженнях підкреслюють, що емоційна саморегуляція тісно пов'язана з навчальними досягненнями, особливо у стресових умовах (наприклад, під час контрольних чи ЗНО). Методики розвитку емоційного інтелекту (щоденники емоцій, рольові ігри, техніки усвідомленості) допомагають

підліткам краще розуміти себе та керувати навчальною активністю навіть у складних ситуаціях.

11. Вплив групи однолітків. У підлітковому віці значною мірою зростає роль референтної групи – однолітки стають важливим джерелом оцінки себе.

Якщо в учнівському середовищі популярні учні, які демонструють зацікавленість у навчанні, відвідують додаткові гуртки, беруть участь в олімпіадах чи конкурсах, інші теж починають орієнтуватися на ці зразки. Дослідження психологів підтверджують, що соціальний статус у групі прямо впливає на навчальну мотивацію – діти, які відчують себе прийнятими, виявляють більшу активність у навчанні [26].

12. Формування установок на розвиток самосвідомості. Установки, які формуються у родині та школі, суттєво впливають на мотивацію. Якщо підліток вірить, що інтелект і здібності можна розвивати, а помилки – це природна частина навчання, то він демонструє вищу наполегливість і зацікавленість. Це підтверджують дослідження Н. Клокар, яка підкреслює важливість формування «установки на розвиток» як ключової умови внутрішньої навчальної мотивації [49].

13. Культурний та національно-патріотичний контекст. В умовах війни в Україні зростає роль навчання як інструменту усвідомлення своєї ролі в суспільстві, підтримки цінностей, відповідальності за майбутнє. Навчальні проєкти, пов'язані з історією, культурою, мовою, волонтерською діяльністю, формують ціннісну мотивацію. Підлітки починають розуміти, що здобуті знання можуть бути корисними для захисту держави, відбудови країни, допомоги іншим.

14. Рефлексивні практики. Підліткам важливо допомагати усвідомлювати власний досвід навчання. Щоденники успіху, підсумкові рефлексії («Що нового я дізнався?», «Як це допоможе мені в житті?») формують внутрішню мотивацію, оскільки дають змогу бачити власний прогрес. За результатами досліджень Моляко В., рефлексивна діяльність

підлітків корелює з підвищенням їхньої пізнавальної мотивації та успішності [29].

15. Фізіологічні й психічні зміни підліткового віку. Не можна ігнорувати вплив вікових змін – гормональних, когнітивних, емоційних – які впливають на рівень зосередженості, енергії, емоційного стану. У цей період варто уникати перевантаження, враховувати біологічні ритми (наприклад, деяким підліткам важко бути активними рано вранці). Психологи радять розробляти індивідуальні освітні траєкторії, які враховують темп засвоєння матеріалу, стилі мислення, потребу в відпочинку.

Окрім загальних виховних особливостей, вважаємо за доцільне звернути увагу ще й на дидактичні методи, що, на нашу думку, сприятимуть активізації та підвищенні рівня навчальної мотивації.

Для формування мотивів навчальної діяльності застосовується весь арсенал методів організації та проведення освітнього процесу [44]:

- словесні методи
- наглядні та практичні методи
- репродуктивні та пошукові методи
- індуктивні та дедуктивні методи
- методи самостійної навчальної роботи або роботи під керівництвом учителя.

Такі словесні методи, як розповідь, лекція, бесіда дозволяють пояснити учням важливість навчання як у суспільному, так і в особистісному плані - для здобуття бажаної професії, для активної участі в суспільному та культурному житті. Яскрава, образна розповідь мимоволі привертає увагу школярів до теми уроку. Захоплюючі оповіді вчителів з історії, біології, географії та інших предметів викликають у школярів прагнення до подальшого навчання. Наприклад, учень може роками захоплюватися біологією (відвідувати гуртки, факультативи, брати участь в олімпіадах), тому що його перший учитель з біології викладав матеріал

яскраво й цікаво.

Наглядність також має потужний стимулюючий вплив, оскільки підвищує інтерес учнів до вивчених питань, пробуджує нові сили, які допомагають долати втому. Учні, особливо хлопці, зазвичай виявляють підвищений інтерес до лабораторних та практичних робіт, які виступають у ролі стимулів навчальної активності.

Цінним стимулюючим ефектом володіють проблемно-пошукові методи, особливо коли навчальні проблеми знаходяться в межах реальних можливостей учня для самостійного вирішення. У такому випадку мотивацією стає бажання розв'язати поставлену задачу.

У певних умовах дедуктивні та індуктивні методи також виконують стимулюючу функцію. Наприклад, коли учні за допомогою дедуктивних міркувань оволодівають єдиним способом розв'язання багатьох задач з фізики, математики, і розуміють, що здобули універсальний інструмент, за допомогою якого можна вирішити безліч конкретних завдань, це викликає в них справжній прилив енергії. Так само індуктивні міркування, які спираються на життєвий досвід та спостереження, стимулюють активність учнів.

Не менш надихає учнів і впровадження у навчальний процес елементів самостійної роботи, за умови, що вони вже володіють необхідними знаннями та навичками для її успішного виконання. У такому разі в учнів з'являється додатковий стимул - виконати завдання правильно й навіть краще, ніж інші [9].

Далі розглянемо більш детально шляхи та засоби підвищення навчальної мотивації школярів, які є найбільш ефективними на сучасному етапі розвитку освіти.

Для підвищення мотивації до навчання доцільно використовувати так звані «контракти» (індивідуальні та групові угоди), що укладаються між учителем і учнями.

У такій добровільній угоді (після спільного обговорення) фіксується чітке співвідношення обсягів навчальної роботи, її якості та

оцінок. Контракти, з одного боку, стимулюють і організовують самостійну та усвідомлену роботу учнів, а з іншого - створюють у процесі навчання психологічну атмосферу впевненості та безпеки, свободи й відповідальності.

Приклад заняття - «Шкала часу» (або «Лінія часу»): вчитель креслить на дошці лінію, на якій позначає етапи вивчення теми та форми контролю: проговорює найважливіші періоди, які вимагають максимальної віддачі від учнів, і разом з ними визначає уроки, на яких можна трохи «перепочити». «Шкала часу» дає змогу учням побачити, яким може бути кінцевий результат вивчення теми, що потрібно знати та вміти для успішного засвоєння кожного наступного розділу.

Щоб викликати інтерес до предмета, необхідне усвідомлення його значущості, важливості та доцільності вивчення - як у цілому, так і окремих його розділів. Цьому сприяють наступні прийоми:

- «Оратор». За 1 хвилину переконайте свого співрозмовника, що вивчення цієї теми просто необхідне.
- «Автор». Якби ви були автором підручника - як би ви пояснили учням необхідність вивчення цієї теми?
- «Фантазер». На дошці написана тема уроку. Назвіть 5 способів застосування знань, умінь і навичок з цієї теми у житті.
- «Кумир». Роздати картки з улюбленими відомими особистостями. Уявіть, як вони довели б вам важливість цієї теми?
- «Профі». Виходячи з обраної майбутньої професії - навіщо вам знання з цієї теми? [30].

Одна з ключових складових мотивації - уміння ставити мету, визначати зону найближчого розвитку, розуміти, навіщо потрібно, наприклад, грамотно писати. Мета, поставлена вчителем, має стати особистою метою учня. У перетворенні цілі на мотив-ціль важливе місце посідає усвідомлення учнем власних успіхів і прогресу.

Щоб розвивати ці вміння, можна застосовувати такі прийоми:

Зв'язок нового матеріалу з вже наявними інтересами учнів;

Важливо не просто записати тему на дошці, а й викликати емоційний відгук. Це можна зробити, визнаючи особистість підлітка, спираючись на його життєвий досвід: - Що ви вже знаєте про цю тему? - Доберіть слова, пов'язані з темою... От бачите! У вашій пам'яті це вже є - значить, це потрібно!

«Асоціативний кросворд». Сам факт використання кросвордів, сканвордів, чайнвордів на уроках літератури вже не є новинкою: вчителі-словесники активно застосовують їх у практиці. Однак запропонований варіант ідеально підходить для перевірки фактичного матеріалу за темою (зазвичай - огляд життя і творчості письменника, вступні уроки).

Учитель вписує в клітинки підготовленої сітки слова, які мають відношення до теми: назви творів, імена героїв, коло спілкування письменника, ключові слова з цитат, назви журналів, де публікувалися твори тощо. Слова вписуються без пробілів, лише по горизонталі або вертикалі. Уся решітка здається зашифрованою, але варто знайти одне знайоме слово - і розкриття інших уже не викликає труднощів. Найголовніше - дати тлумачення знайдених слів, пояснити свої літературні асоціації [45].

«Суд» як форма узагальнюючого уроку - це креативна й емоційно насичена методика, яка дозволяє ще раз структуровано пройти по темі, визначити її сильні та слабкі сторони. Ролі розподіляються так: «прокурор» висвітлює проблеми, прогалини, недопрацювання; «адвокат» захищає - розкриває, що засвоєно добре, у чому клас досяг успіху. «Суддя» підбиває підсумки, а «присяжні» й «свідки» демонструють фактичні знання - цитати, приклади, завдання. Це - інтерактив, театр, аналіз і командна робота в одному флаконі.

«Оцінка - не просто бал». Надзвичайно важливо відзначати кожен, навіть незначний, прогрес учня - словом, поглядом, кивком. Мета оцінювання - не карати, а мотивувати. Учні потребують відчуття успіху. Рівень досягнень значною мірою формує їх ставлення до життя,

самооцінку, бажання вчитися далі.

Звільнення від домашніх завдань, тестів, інших форм контролю - потужний стимул. Але він має бути чесним і прозорим: заздалегідь розміщуються критерії, за якими учень може себе звільнити від певного виду контролю - наприклад, здати проект, пройти мінітест, показати результат за іншою формою [1].

«Захисний лист» - перед початком уроку на столі вчителя лежить аркуш, куди кожен учень може записати своє прізвище, якщо не готовий відповідати. Без пояснень. Це - форма довіри. Водночас, якщо такі записи повторюються, у вчителя накопичується база для індивідуальної роботи: з дитиною, батьками, психологом.

«Кредит довіри» - тимчасова оцінка з можливістю її покращити. Це шанс для учня довести свою готовність, зібраність, дотягнути рівень. А головне - вірити в себе.

Таким чином, кожен із методів організації навчальної діяльності поєднує в собі як навчальну, так і мотиваційну функцію. Це стосується і словесних, і наочних, і практичних форм, і традиційних, і творчих підходів. Головне - не механічне засвоєння, а емоційна, смислова, особистісна включеність.

У педагогіці давно сформувалася думка: щоб вивчення теми було ефективним, потрібно починати з емоційного вступу - зацікавити, здивувати, зачепити за живе. Це може бути історія, несподіваний факт, емоційне запитання, цитата чи питання без відповіді. А ще - особистий приклад вчителя, щирий інтерес і підтримка.

І варто пам'ятати: сучасний учень - не просто слухач. Він - учасник, дослідник, творець власної освітньої траєкторії.

Також процес розвитку мотивації досягнення успіху пов'язаний з необхідністю оптимізації процесів особистісного становлення підлітка, наданням йому кваліфікованої допомоги у розвитку активної життєвої позиції, навчання навичкам та практичному використанню знань про мотивацію досягнення успіху, умінням застосовувати їх у реальних

життєвих ситуаціях і різних сферах діяльності.

В рамках наукового дослідження вважаємо за доцільне розробити орієнтовну програму тренінгу мотивації досягнення успіху, що включає кілька взаємопов'язаних етапів:

- орієнтаційний етап;
- змістовний етап;
- заключний етап.

Мета програми: формування мотивації досягнення успіху у дітей підліткового віку.

Завдання програми:

- Підвищення рівня самооцінки підлітків;
- Формування навичок самостійності;
- Підвищення рівня соціалізації;
- Активізація процесу самопізнання та самоактуалізації.

Програму ми побудували на таких *принципах*:

Діяльнісний принцип корекції. Теоретичною основою для формулювання цього принципу є теорія психічного розвитку дитини, центральним моментом якої є положення про роль діяльності в психічному розвитку дитини. Діяльнісний принцип корекції визначає тактику проведення корекційної роботи, шляхи і способи реалізації поставлених цілей.

Принцип урахування віково-психологічних та індивідуальних особливостей клієнта. Цей принцип погоджує вимоги відповідності ходу психічного та особистісного розвитку дитини нормативному розвитку, з одного боку, і визнання безсумнівного факту унікальності та неповторності конкретного шляху розвитку особистості - з іншого.

Принцип ускладнення. Кожне завдання повинно проходити ряд етапів: від мінімально простого - до максимально складного. Формальна складність матеріалу не завжди збігається з його психологічною складністю. Найефективніша корекція - на максимально доступному для

конкретної особистості рівні складності. Це дозволяє підтримувати інтерес у корекційній роботі та дає можливість підлітку відчувати радість подолання.

Урахування обсягу і ступеня різноманітності матеріалу. Під час реалізації програми необхідно переходити до нового обсягу матеріалу тільки після відносного формування того чи іншого вміння. Збільшення обсягу матеріалу і його різноманітності має відбуватися поступово.

Урахування емоційної складності матеріалу. Проведені ігри, вправи, наданий матеріал повинні створювати сприятливий емоційний фон, стимулювати позитивні емоції. Заняття обов'язково мають завершуватися на позитивному емоційному фоні.

Використовувані засоби: групові дискусії, міні-лекції, рольові ігри, ігри на інтенсивну фізичну взаємодію, робота в парах тощо. У груповій дискусії учасники групи мають змогу висловити свою думку щодо обговорюваної проблеми. Тут вони навчаються формулювати свої думки, аргументувати свою точку зору, сперечатися, не ображаючи опонентів, критикувати точку зору інших, не переходячи на особистості. Після кожної гри проводиться обговорення. Учасники діляться враженнями про те, як вони почували себе в тій чи іншій ролі, мотивуючи свої вчинки. Це дає можливість розвивати психологічну спостережливість, навчитися пояснювати поведінку інших людей, дивитися на міжособистісну ситуацію очима партнера.

Ігри на інтенсивну фізичну взаємодію служать для посилення інтересу учнів, підвищення працездатності, зняття напруги, відпочинку, покращення взаємин у групі. В деяких випадках ці вправи можуть бути безпосередньо пов'язані з темою заняття і використовуватись як робочі.

Перший етап – орієнтаційний. Мета: активізація та зближення членів групи, встановлення продуктивного контакту педагога з групою. Завдання:

- зняття емоційної напруги
- скорочення емоційної дистанції

– стимулювання бажання співпрацювати.

Форма роботи: групова.

Обсяг групи: до 15 осіб.

Програма розрахована на 11–12 годин, складається з 11 занять.

Тривалість кожного заняття - 1–1,5 години.

Частота проведення занять: двічі на тиждень.

Другий етап – змістовний. Стадії тренінгу:

Початкова - передбачає створення причетності учасників до змісту тренінгу, усвідомлення ними потреби досягнення успіху, формування орієнтації на привабливість успіху.

Основна - спрямована на розвиток мотиваційно-ціннісного потенціалу підлітків; навчання їх умінню усвідомлювати мотиви власної поведінки, діяльності та лежачі в їх основі цінності, ставити й досягати цілі; оволодіння навичками самопрезентації; освоєння системи способів досягнення успіху.

Завершальна - характеризується практичним застосуванням і закріпленням у поведінці учасників знань, умінь, компетенцій щодо реалізації активної життєвої стратегії поведінки відповідно до дієвої мотивації досягнення успіху та потреби в самоактуалізації.

Третій етап – заключний. Цей етап відображає сформованість у процесі тренінгової роботи таких показників мотивації досягнення успіху: ціннісне ставлення до успіху; самостійність, що виявляється в прийнятті учасником особистої відповідальності за успішність діяльності, і прояв ними активності, ініціативності; розвинений рівень самоорганізації та самоконтролю, що виявляється у прагненні до самореалізації, самоактуалізації; і рівнів її розвитку.

Орієнтовна тематика занять представлена у Таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

План реалізації програми розвитку мотивації успіху підлітків

№	Тема	Завдання	Структура заняття
Етап 1. Орієнтаційний Мета: активізація та зближення членів групи, встановлення продуктивного контакту педагога з групою.			
1	«Знайомство»	Ознайомлення з учасниками групи; виявлення рівня парної взаємодії	«Складання історій» «Вишикуватися за зростом із заплющеними очима» «Моє ім'я» «Мої інтереси» «Ти - мені, а я - тобі»
2	«Усі ми схожі»	Формування бажання взаємодіяти, співпрацювати; зниження тривожності та невпевненості в собі	«Привітання» «Потрібно розташуватися і прийняти так, щоб...» «Ніхто й не здогадується...» «Допомога»
Етап 2. Змістовний Мета: підвищення мотивації досягнення успіху у підлітковому віці.			
3	«Розвиток упевненості в собі»	Розвивати вміння діяти адекватно та ефективно в різних психоемоційних станах; розвивати здатність бачити	«Фіксація “Я”» «Переконання» «Як ви ставитеся до помилок» Тест «Перевір свою впевненість у собі» Інформування

		свої сильні сторони й спиратися на них; ознайомити з техніками формування позитивної самооцінки та відповідальності за власні вчинки	«Робота з сумнівами у своїх силах» «Впевненість у собі» «Ствердження»
4	«Визнач свою життєву мету»	Сформувати вміння самостійно ставити перед собою цілі та визначати шляхи їх досягнення; допомогти кожному учаснику змотивувати себе на виконання бажаного; сформувати почуття власної значущості, підвищити самооцінку.	«Інформування» «Постав собі ціль» «Список цілей» «Мій ресурс»
5	«Що значить бути відповідальним»	Формувати відповідальність	Вправи «Мої успіхи та мої невдачі»

		за свої успіхи та невдачі	Вправа «Робота над помилками»
6	«Подолання життєвих криз»	Допомогти кожному підлітку усвідомити життєві кризи; виробити установку на їх причини; знайти психологічну допомогу тим, хто з труднощами не справляється; розвивати емоційну стійкість.	Обговорення проблеми «Мої труднощі в самореалізації» Методика «Емпатія»
7	«Подолання життєвих криз»	Пояснити, чому підлітку властиво переживати життєві кризи; опрацювати установку на їх прийняття; надати психологічну допомогу тим, хто цього потребує; розвивати емоційну	Процедура «Осмислення життєвих криз» Аутотренінг «Бойовий настрій на інтенсивне навчання»

		стійкість.	
8	«Будь наполегливим»	Формування наполегливості в досягненні цілей.	Вправа «Придумай девіз» Вправа «Ідентифікація себе з героєм»
9	«Бути успішним – круто»	Акцентування уваги, закріплення стану успіху.	Вправа «Успіх як подарунок» Вправа «Кращий імпровізатор» Вправа «Великий сухарик» Завершення заняття
10	«Долай труднощі»	Формування активної стратегії в подоланні труднощів	Вправа «Найінформованіший учасник» Вправа «Самопрезентація-перезавантаження» Завершення заняття
Етап 3. Заключний			
Мета: рефлексія тренінгових занять			
11	Рефлексія, підсумки тренінгу	Осмислення отриманих знань, які допоможуть у досягненні життєвого успіху, самореалізації, самоактуалізації.	Вправа «Порт» Вправа «Океан успіху» Вправа «Життєвий клубок» Завершення заняття

Реалізація програми тренінгу мотивації досягнення успіху в підлітковому віці має дати ґрунтовний комплекс психологічних, емоційних та поведінкових змін, що відображатимуть позитивну динаміку особистісного розвитку учасників. Очікуємо, що у дітей після участі у

тренінговій роботі:

Підвищиться рівень самооцінки. У підлітків зросте впевненість у власних силах, з'явиться здатність більш реалістично й позитивно оцінювати свої можливості. Учасники навчаться визнавати свої досягнення, формулювати конструктивні судження про себе, що допоможе у формуванні стабільної, здорової самооцінки.

Розвинеться усвідомлення мотивації до успіху: Підлітки отримають досвід формування власної життєвої мети та усвідомлення її цінності. Вони навчаться чітко визначати цілі, розбивати їх на етапи, планувати дії, передбачати труднощі та нести відповідальність за кінцевий результат. Також зміцниться внутрішня мотивація - не з бажання уникнути невдач, а з прагнення до самореалізації.

Покращаться соціальні та емоційні навички. В результаті взаємодії в групі, участі в рольових іграх, обговореннях і тренінгових вправах, підлітки навчаться краще спілкуватися, висловлювати свої думки, слухати інших, розуміти почуття співрозмовника (емпатія). Також розвиватиметься вміння керувати емоціями, долати агресію, тривожність, уникати конфліктів.

Підвищиться рівень стресостійкості: Завдяки спеціальним вправам, груповій підтримці та обговоренню особистих переживань, учасники опанують базові методи саморегуляції та подолання внутрішніх криз. Вони навчаться краще орієнтуватися в складних ситуаціях, знижувати рівень емоційної напруги, долати труднощі конструктивно, не уникаючи їх.

Сформується чіткіша активна життєва позиція. Учасники будуть схильні до ініціативності, пошуку рішень, готовності діяти та впливати на своє майбутнє. Вони отримають цінний досвід рефлексії та самопізнання, що сприятиме становленню відповідального, свідомого ставлення до себе та до оточення.

Закріпиться стану успішності. Через практичні досягнення в ігрових і реальних вправах, позитивний зворотний зв'язок від однолітків і

ведучого тренінгу, учасники відчують себе спроможними на більше, ніж раніше вважали. Це стане внутрішнім джерелом натхнення, віри в себе та бажання розвиватися далі.

Підвищиться рівень креативного мислення: Підлітки вчитимуться мислити нестандартно, шукати нестереотипні шляхи розв'язання завдань, генерувати ідеї, що посилять їхню адаптивність і впевненість у собі в нових обставинах.

Так, у тренінговій роботі можна використати додаткові елементи для поглиблення ефекту:

- Журнал самоспостережень (щоденник учасника): Запропонуйте підліткам щодня коротко фіксувати свої емоції, думки, особисті відкриття, проблеми, події дня, які вплинули на мотивацію. Це допоможе в розвитку рефлексивного мислення та емоційної грамотності.

- Наставництво: Варто залучити позитивні приклади з оточення: випускників, психолога, вчителів, представників професій, які поділяться своїм шляхом досягнення успіху, помилками та висновками. Це мотивує, надихає і створює відчуття підтримки та віри в перспективу.

- Міні-проект «Мій шлях до успіху»: Учасники працюють над особистісним планом розвитку або міні-проектом, що розкриває їхні цілі та інтереси (постер, презентація, відео). Потім - презентують його групі. Це зміцнює націленість на результат і формує відчуття завершення, досягнення чогось значущого.

- Фінальна сертифікація: Запровадьте урочисте вручення сертифікатів або символічних дипломів. Це не лише нагорода, а й акт визнання особистісного зростання, підтримки, належності до спільноти. Можна додати позитивні характеристики кожного учасника, озвучені тренером і групою.

Таким чином, формування та розвиток навчальної мотивації учнів закладів профільної середньої освіти є комплексним процесом, що має відбуватися у тісній взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Важливим аспектом є створення відповідних умов, що сприяли б

розкриттю потенціалу кожної дитини.

Розроблені нами рекомендації передбачають створення певних психолого-педагогічних умов в освітньому процесі, використання інтерактивних методів організація процесу навчання, а також тренінгові програма, що сприятиме підвищенню мотивації учнів до успіху та, безпосередньо, і навчальної мотивації.

Висновки до розділу 2

Дослідження мотивації навчальної діяльності учнів було організоване на базі закладу профільної середньої освіти у березні 2025 року та охопило 68 підлітків віком 14–17 років. Метою було вивчення типів і рівнів навчальної мотивації в умовах реального освітнього процесу. Було використано комплекс психодіагностичних методик, зокрема анкети Лусканової, Ільїна–Курдюкової та Гінзбург, які дозволили оцінити як зовнішні, так і внутрішні мотиви. Збір даних відбувався у сприятливих умовах, із дотриманням етичних норм, що забезпечило достовірність отриманих результатів.

Результати дослідження за методикою Н. Лусканової засвідчили, що найпоширенішим серед учнів 9–10-х класів є зовнішній тип мотивації, що свідчить про орієнтацію на оцінки, а не на знання. Внутрішньо вмотивованих школярів виявлено лише двоє, а понад шоста частина респондентів демонструє ознаки дезадаптації. Найбільш проблемною є ситуація в 10-А класі, де спостерігається високий рівень тривожності й відсутність сильної навчальної мотивації. Водночас учні 10-Б класу продемонстрували збалансований показник, що визначився поєднанням соціальної замученості та пізнавальним інтересом до освітньої діяльності.

На основі статевого розподілу респондентів визначено, що дівчата більше проявляють відповідальне ставлення до навчання ніж хлопці, які у свою чергу мають вищий показник дезадаптації.

Відповідно нами були розроблені рекомендації щодо формування навчальної мотивації здобувачів освіти, що передбачають поєднання педагогічних, психологічних і організаційних дій, спрямованих на розкриття пізнавального потенціалу учнів та стимулювання їх до самостійного здобуття знань. Розроблена тренінгова програма «Мотивація досягнення успіху» доповнює загальні методичні орієнтири, забезпечуючи практичний інструментарій для роботи з підлітками. Запропонований підхід дає змогу врахувати не лише вікові особливості, а й індивідуальні ресурси кожної дитини, сприяючи розвитку внутрішньої мотивації як стійкого особистісного утворення.

ВИСНОВОК

Отже, відповідно до мети та завдань дослідження можемо сформулювати наступні висновки.

Мотивація визначається нами як внутрішня детермінанта поведінки та діяльності, яка, безумовно, формується під впливом зовнішніх факторів середовища, що оточує людину. Вона не просто керує поведінкою, а й визначає напрям особистісного розвитку. У науці існує безліч підходів до її тлумачення, адже це складне й багатогранне явище. Вона тісно пов'язана з нашими потребами та цінностями, тобто з тим, що ми насправді вважаємо важливим.

У сфері освіти мотивація займає особливе місце. Саме вона допомагає учням досягати успіхів у навчанні й готує їх до майбутнього професійного життя. Її поділяють на внутрішню й зовнішню. Внутрішня виникає тоді, коли людина навчається, бо їй цікаво, а зовнішня - коли мотивує винагорода, похвала чи тиск ззовні. При цьому мотивація постійно змінюється: на неї впливають як особисті переконання, так і події довкола. У наукових дослідженнях наголошують, що мотивація це комплексне утворення, що складається з різних елементів: особистих рис, обставин, цілей і навіть випадкових подій. Усе це разом створює «мотиваційний пейзаж» кожної людини.

У сучасних умовах мотивація до навчання стала ще більш вразливою – на неї суттєво впливають такі зовнішні чинники, як війна, економічна нестабільність, соціальна невизначеність, а також наслідки пандемії. Це не просто фонові події — вони безпосередньо змінюють світосприйняття молоді й їхнє ставлення до освіти. Багато студентів починають сприймати навчання не як цінність, а як обтяження або щось другорядне у порівнянні з базовими потребами - безпекою, стабільністю, виживанням.

Через це зменшується кількість внутрішньо вмотивованих студентів і частіше можна зустріти зовнішню, вимушену. Тому вчителям,

викладачам і всім, хто працює в освіті, варто зосередитися не тільки на передачі знань, а й на створенні середовища, в якому учень хоче вчитися.

Мотивація до навчання учнів не є сталим явищем. Це процес, що постійно змінюється й залежить від багатьох чинників. Вона формується як під впливом зовнішнього середовища (типу викладачів, способу подачі матеріалу, атмосфери в групі), так і завдяки внутрішнім речам - інтересам, самооцінці, бажанню досягати своїх цілей.

Науковці виділяють кілька етапів у мотиваційному процесі: підготовка до дії, сама дія, контроль і оцінка. На кожному з цих етапів мотивація виглядає і працює по-різному. Дуже важливо, яке середовище оточує учня. Такі умови як стиль викладання, взаємини з викладачами, підтримка вдома, можуть або підштовхнути до навчання, або відбити будь-яке бажання. Внутрішня мотивація, коли дитина вчиться заради себе, щоб стати кращим і реалізуватися, - найцінніша. Але, на жаль, її нерідко перекривають зовнішні стимули: оцінки, тиск, очікування інших. І тоді навчання перетворюється на обов'язок, а не на бажання.

Не можна недооцінювати і роль сім'ї. Якщо батьки підтримують, цікавляться справами дитини - це сильно впливає. Так само, як і емоційний клімат у навчальному закладі: коли в класі комфортно, коли викладачі не сварять, а надихають - це теж частина формування мотивації.

Так, в цілому можемо сказати, щоб учень мав свідоме бажання вчитися, потрібно враховувати всі аспекти - і особисті, і соціальні, і організаційні. Атмосфера, яка підтримує, методи, які залучають, викладачі, які не читають з конспекту, а вміють стимулювати - усе це створює умови, в яких мотивація народжується і формується. І тільки так можна говорити про успішне навчання й розвиток особистості.

Протягом березня 2025 року було проведено дослідження за участі 68 учнів 9–10 класів віком від 14 до 17 років, які навчаються у закладі середньої профільної освіти. Його метою було з'ясувати, яка мотивація до навчання переважає серед підлітків у звичному для них середовищі, без зайвого тиску чи відволікань. Робота складалась із шести етапів і почалась

із вивчення наукової літератури - зокрема про те, що навчальна мотивація не є чимось однозначним, бо включає і думки, і почуття, і поведінку учня. На основі цього було підібрано відповідні методики, які дозволили оцінити мотивацію школярів з різних боків.

Під час основного етапу учні заповнювали анкети про своє ставлення до навчання. Зібрані результати виявили дещо тривожну ситуацію: лише 3% учасників показали високий рівень мотивації — і переважно це були хлопці. Більшість учнів були більше налаштовані на зовнішні стимули, тобто навчались без внутрішнього зацікавлення. Водночас дівчата виявили вищий загальний рівень мотивації, тоді як серед хлопців частіше траплялися прояви шкільної дезадаптації.

Коли порівнювали окремі класи, з'ясувалося, що ситуація в них помітно відрізняється: наприклад, у 10-Б класі мотивація розподілена більш рівномірно, а в 10-А — вже очевидна потреба у втручанні з боку педагогів. Крім того, дослідження показало, що більшість учнів орієнтовані на оцінки, а не на розуміння навчального матеріалу.

Ці дані свідчать про потребу в освітніх підходах, які допомагають розвивати внутрішню мотивацію та заохочують учнів думати і вчитись заради самого процесу, а не заради балів. Зокрема, важливо створювати умови для спільної роботи, бо соціальна складова може позитивно впливати на залучення до навчання. Водночас нинішня система оцінювання сприймається учнями неоднозначно й часто не викликає бажання вчитись.

Загалом результати показують, що особлива увага має бути приділена учням із низькою мотивацією або ознаками дезадаптації. Саме тому нами і були розроблені відповідні методичні рекомендації.

Таким чином, на основі проведеного теоретичного аналізу та емпіричного дослідження нами були розроблені практичні рекомендації щодо створення сприятливих умов для розвитку навчальної мотивації підлітків. Ці рекомендації враховують як психологічні особливості підліткового віку, так і сучасні підходи до організації навчального

процесу, що сприяють підвищенню інтересу до навчання, внутрішньої мотивації та самостійності школярів.

До комплексу таких рекомендацій увійшли:

1. Організаційно-педагогічні умови, серед яких ключовими є: підтримувальне освітнє середовище, що базується на взаємоповазі; варіативність у виборі способів навчання; емоційна безпека в колективі; орієнтація на сильні сторони учня та рефлексія навчального процесу.

2. Методи навчання, які довели свою ефективність: проєктні технології, методи активного навчання (рольові ігри, дискусії, дебати), ситуаційне моделювання, елементи арт-терапії тощо. Вони сприяють формуванню внутрішньої мотивації, залученню учня як активного суб'єкта у пізнавальну діяльність.

3. Тренінг розвитку навчальної мотивації, створений у межах нашого дослідження. Програма тренінгу орієнтована на учнів середнього шкільного віку та передбачає такі аспекти: самопізнання та усвідомлення цінностей навчання – вправи на виявлення внутрішніх цілей, інтересів, аналіз власного ставлення до навчання; позитивне мислення та самооцінка – робота над внутрішнім діалогом, розвитком упевненості в собі, техніки само підтримки; ефективне навчання – практичні навички тайм-менеджменту, планування, вибору зручних стратегій засвоєння знань; навчання в команді – формування комунікативної компетентності, емпатії, вміння вирішувати конфлікти, відчувати себе частиною групи.

Отже, створення умов, що враховують індивідуальні особливості підлітків, соціальні та психологічні фактори, а також залучення активних методів та підтримувального середовища – є запорукою формування стійкої та внутрішньо вмотивованої особистості учня. Перспективами подальших досліджень є реалізація та перевірка ефективності визначених рекомендацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Балл Г. О. Проблеми мотивації навчання в сучасній школі. *Психологія і суспільство*. 2004. № 3. С. 25–31.
2. Барчі Б. В. Вивчення мотивів вибору професії у психологічних дослідженнях. *Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПН України*. Київ, 2011. Випуск 12. С. 60-72.
3. Беш Л. В. Сучасні можливості підвищення мотивації студентів до навчання. *Львівський клінічний вісник*. 2017. № 1. С. 60-64.
4. Богдан Ж. Б., Підбуцька Н. В. Мотиваційні предиктори спрямованості особистості. *Психологія: реальність і перспективи* : зб. наук. пр. / гол. ред. Р. В. Павелків. Рівне : РДГУ, 2017. Вип. 8. С. 23-27.
5. Божович Л. І. Про мотивації навчання. Вікова і педагогічна психологія: Хрестоматія: навч. посібник для студ. середовищ. пед. навчань, закладів / сост. І. В. Дубровіна, А. М. Прихожан, В. В. Зацепін. М .: Видавничий центр "Академія", 2006.
6. Болотнікова І. В., Панасенко Н.М. Особливості розвитку мотиваційних та пізнавальних компонентів професійного становлення особистості. *Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Том V. Випуск 11. 10 с.
7. Бондар Л. В. Особливості мотивації навчальної діяльності студентів – майбутніх практичних психологів. *Вісник Національного авіаційного університету*, 2017 № 10. 5 с.
8. Бондар Л. В., Литвинчук Н. Б. Мотивація навчальної діяльності студентів як провідний чинник підготовки майбутніх фахівців. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, червень 2020. № 11. С. 67–71.

9. Вовк Л. С. Розвиток мотивації навчання учнів основної школи : навч. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2012. 192 с.
10. Гилюн О. В. Освітні мотивації студентської молоді. *Грані : наук.-теорет. і громад.-політ. альманах*. 2012. № 1. С. 102–104.
11. Дзюбко Л. Мотивація навчальної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Психолінгвістика*. 2009. Вип. 4. С. 33–43.
12. Дубасенюк С.О. Педагогіка: навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2021. 348 с.
13. Захарко О. Внутрішня мотивація як психологічний феномен. *Соціогуманітарні проблеми людини. Психологічне здоров'я особи і суспільства*. Західний науковий центр НАН України. № 3. С.143-149.
14. Іванова Н. Г. Мотивація фахівця до професійної діяльності: поняття, зміст та функції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. Київ, 2016. Вип. 1 (34) С. 21-24.
15. Іванова О. В. Мотивація до навчання у студентів у період дистанційної освіти: психологічні чинники. *Вісник Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*, 2021. № 59. С. 104–110.
16. Калініченко А. В. Мотивація та мотиваційний процес: сутність та поняття. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. Вип. 42. С. 417-420.
17. Карамушка Л. М. Психологічне забезпечення діяльності фахівців в екстремальних умовах: монографія. Київ: Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2020. 300 с.
18. Квятковська А. О., Андросович К. А., Ковальова О. В., Прокоф'єва О. О. Особливості навчальної мотивації студентів передвищих фахових та вищих навчальних закладів в умовах сучасних військових конфліктів. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Випуск 49. Том 1. С. 187–182.

19. Клибанівська Т. М. Мотивація як детермінанта навчальної діяльності студентів вищих закладів освіти. *Наука і освіта*. 2015. №10. С.61-68.
20. Колчигіна А. В. Специфіка навчальної мотивації студентів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: «Психологічні науки». 2018. Вип. 1 (2). С. 46–51.
21. Коробкіна Р. С., Невоєнна О. А. Особливості навчальної мотивації студентів. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*, серія «Психологія», 66. 2019. С. 30–35.
22. Кочарян О. С. Структура мотивації навчальної діяльності студентів. навч. посіб. Харків: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського 2011. 40 с.
23. Лещенко Т. О., Шевченко О. М. Мотивація навчальної діяльності здобувачів вищої освіти як провідний чинник підготовки фахівців. *Trends in the development of science in the modern world : proceedings of the XXXIII International scientific and practical conference*, Graz, Austria, 23–26 August 2022. Graz : International Science Group, 2022. Р. 247–251.
24. Логвиненко І.І. Особливості формування мотивації до навчання у підлітків. *Актуальні проблеми психології*. 2020. Т. 15, вип. 1. С. 45–52.
25. Ляшенко І. В. Формування професійної мотивації студентів до успішної фахової діяльності. *Народна освіта: електронне наукове фахове видання*, 2013. Вип. 1(19). URL: http://www.narodnaosvita.kiev.ua/7page_icM076 (дата звернення: 13.03.2025)
26. Мельник Л. Г. Мотивація навчальної діяльності школярів : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2017. 112 с.
27. Михайличенко В. Є. Роль мотивації навчально-пізнавальної діяльності у формуванні професійної спрямованості студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць* / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2011. Вип. 17. С. 320–327.

28. Міньковська А. В. Розвиток та мотивація трудових ресурсів в аграрних підприємствах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04.. Дніпро, 2021. 20 с.
29. Моляко В.О. Творчість і навчання: психологічні основи інноваційної освіти. Київ: Либідь, 2018. 256 с.
30. Мурашко О.М. Мотивація навчання у підлітковому віці: психологічні аспекти. 2019. № 2. С. 87–93.
31. Орехова Л. В. Формування суб'єктності особистості в умовах трансформації суспільства. *Психологічний журнал*, 2011. № 1. С. 5–17.
32. Панок В.І. Психологія професійної орієнтації школярів. Київ: Ніка-Центр, 2019. 184 с.
33. Підласий І. П. Педагогіка : підручник. Київ : Освіта, 2005. 520 с.
34. Подшивайлов Ф. М. Модель мотиваційної сфери особистості. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 11. С. 39-43.
35. Подшивайлов Ф. М. Теоретико-методологічні засади визначення поняття мотиваційної сфери особистості. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 10. С. 19-23.
36. Поніманська Т. І. Теорія і методика виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.
37. Прокопенко О. Теорія мотивацій: конспект лекцій. СумДПУ. 2006. 175 с.
38. П'янківська Л. В. Професійна мотивація особистості: теоретичний аспект. *Грааль науки*. 2021. № 2-3. С. 532-536.
39. Резвих Є. І. Булах І. С. Мотивація професійної діяльності дорослих. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. № 17 (62). С. 96-108.
40. Савченко Л.П. Цифровізація освіти: вплив на навчальну мотивацію учнів. *Педагогічна думка*. 2021. № 4. С. 77–84.
41. Семигіна Т.О. Освітнє середовище як фактор формування мотивації учнів. *Освіта і управління*. 2022. – № 1 (26). – С. 31–38.

42. Сергієнко Н. П. Особливості професійної спрямованості особистості при виборі професії. *Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди*. Психологія. 2012. № 1 (43). С. 163-170.

43. Слободянюк А. В., Литвинюк В. І. Вплив соціально-демографічні факторів на вибір професії. *Матеріали XLIX науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ*, Вінниця, 27-28 квітня 2020 р. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2020/paper/view/9856>.

44. Столярова О. М. Дослідження способів впливу на мотиваційну сферу здобувачів вищої освіти. *Вісник Національного університету оборони України*, серія: «Питання психології», 3 (67). 2022. С. 120–125.

45. Тимошук С. В., О. І. Третяк О. І. Особливості формування навчальної мотивації студентів. *Вісник Житомирського державного університету*. Випуск 2 (80). Педагогічні науки. 2015. С. 64–68.

46. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах та поза межами буденності. Київ: Логос, 2012. 284 с.

47. Чепелева Н. В. Мотиваційно-сміслова регуляція людської діяльності. Київ: ІП НАПН України, 2004. 216 с.

48. Шемигон Н. Ю. Сутність мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2012. № 36. С. 250-254.

49. Яценко Т.О. Сім'я як соціальний фактор формування навчальної мотивації в дітей. *Практична психологія та соціальна робота*. 2020. № 3. С. 22–27.

50. Andre L., van Vianen A.E.M., Peetsma T.T.D. Adolescents' and parents' regulatory focus as determinants of future time perspective on school and professional career. *Learning and Individual Differences*. 2017. Vol. 59. P. 34-42.

51. Degol J.L. Who makes the cut? Parental involvement and math trajectories predicting college enrollment. *Journal of Applied Developmental Psychology*. 2017. Vol. 50. P. 60-70.

52. Friends, academic achievement, and school engagement during adolescence: A social network approach to peer influence and selection effects / Ming-Te Wang. *Learning and Instruction*. 2018. Vol. 58, P. 148-160

53. Gray De Leon L. Understanding STEM-focused high school students' perceptions of task importance: The role of «standing out» and »fitting in» in mathematics class. *Contemporary Educational Psychology*. 2014. Vol. 39. № 1. P. 29-41

54. Gutman L.M., Schoon I. Emotional engagement, educational aspirations, and their association during secondary school. *Journal of Adolescence*. 2018. Vol. 67. P. 109-119

55. Iyengar, S., Kamenica, E. Choice proliferation, simplicity seeking, and asset allocation. *Journal of Public Economics*, 94(7-8), 2010, P. 530-539.

56. Lazarides R. Adolescents' preparedness and motivation across the transition to post-comprehensive education. *Contemporary Educational Psychology*. 2017. Vol. 49. P.151-159.

57. Sitwat S., Zyngier D. How motivation influences student engagement: a qualitative case study. *Journal of Education and Learning*. 2012. v1. P. 84-93.

58. Vasalampi K., Kiuru N., Salmela-Aro K. The role of a supportive interpersonal environment and education-related goal motivation during the transition beyond upper secondary education. *Contemporary Educational Psychology*. 2018. Vol. 55. P. 110-119.

59. Wisk L.E., Weitzman E.R. Expectancy and Achievement Gaps in Educational Attainment and Subsequent Adverse Health Effects Among Adolescents With and Without Chronic Medical Conditions. *Journal of Adolescent Health*. 2017. Vol. 61. № 4. P. 461-470

60. Zins J. E., Weissberg R. P., Wang M. C., Walberg H. J. Building academic success on social and emotional learning: What does the research say? *New York: Teachers College Press*, 2004. №5. 3. 118-123.

ДОДАТКИ

Додаток А.1

Протокол групової психологічної діагностики

Дата (терміни) проведення: 21.03.25

Мета діагностики: діагностика рівня шкільної мотивації та адаптації учнів, виявлення осіб з високим рівнем адаптації.

Проблема (зміст): дезадаптація, як причина неуспішності учнів.

Діагностичний інструментарій: Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації (в адаптації Н.Лусканової - модифікована).

Характеристика вибірки.

Клас: 9-А

Кількість респондентів: 11.

Вік: від 14 до 15 років. Середній вік 14 років.

Стать: жіноча - 9 (82%), чоловіча - 2 (18%).

Результати діагностики:

№ з/п	ім'я	Результат
1	Уляна	Вік - 14 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 15
2	Ліна	Вік - 14 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18
3	Алеся	Вік - 14 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 15
4	Лілія	Вік - 14 Стать - жіноча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 24
5	Діана	Вік - 14 Стать - жіноча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 21
6	Софія	Вік - 15 Стать - жіноча Шкільна дезадаптація. Набрано балів: 9
7	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18
8	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18
9	Олександр	Вік - 14 Стать - чоловіча

№ з/п	ім'я	Результат
		Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18 0 30
10	Сергій	Вік - 14 Стать - чоловіча Шкільна дезадаптація. Набрано балів: 9 0 30
11	Анастасія	Вік - 14 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 15 0 30

Зведені дані за результатами діагностики:

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загал ом	ПІБ
1	Високий рівень шкільної мотивації.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
2	Середній рівень шкільної мотивації.	0 (0%)	2 (100%)	2 (18%)	Лілія; Діана
3	Зовнішня мотивація.	1 (14%)	6 (86%)	7 (64%)	Уляна; Ліна; Алєся; Анна; Анна; Олександр; Анастасія ;
4	Низький рівень шкільної мотивації.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
5	Шкільна дезадаптація.	1 (50%)	1 (50%)	2 (18%)	Софія; Сергій;

Додаток А.2

**Протокол
групової психологічної діагностики**

Мета діагностики: діагностика рівня шкільної мотивації та адаптації учнів перших класів, виявлення осіб з високим рівнем адаптації.

Проблема (зміст): дезадаптація, як причина неуспішності учнів.

Діагностичний інструментарій: Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації (в адаптації Н.Лусканової - модифікована).

Клас: 9-Б

Кількість респондентів: 7.

Вік: від 14 до 15 років. Середній вік 15 років.

Стать: жіноча - 5 (71%), чоловіча - 2 (29%).

Результати діагностики:

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
1	Лада	Вік - 15 Стать - жіноча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 24
2	Артем	Вік - 15 Стать - чоловіча Шкільна дезадаптація. Набрано балів: 9
3	Валерія	Вік - 14 Стать - жіноча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 21
4	Артур	Вік - 15 Стать - чоловіча Високий рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 27
5	Анастасія	Вік - 15 Стать - жіноча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 21
6	Тетяна	Вік - 15 Стать - жіноча Шкільна дезадаптація. Набрано балів: 6
7	Анастасія	Вік - 14 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18

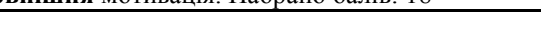
Зведені дані за результатами діагностики:

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загалом	ПІБ
1	Високий рівень шкільної мотивації.	1 (100%)	0 (0%)	1 (14%)	Артур
2	Середній рівень шкільної мотивації.	0 (0%)	3 (100%)	3 (43%)	Лада Анастасія
3	Зовнішня мотивація.	0 (0%)	1 (100%)	1 (14%)	Анастасія
4	Низький рівень шкільної мотивації.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
5	Шкільна дезадаптація.	1 (50%)	1 (50%)	2 (29%)	Артем Тетяна

Додаток А.3.

Протокол групової психологічної діагностики

Клас: 9-В**Мета діагностики:** діагностика рівня шкільної мотивації та адаптації учнів перших класів, виявлення осіб з високим рівнем адаптації.**Проблема (зміст):** дезадаптація, як причина неуспішності учнів.**Діагностичний інструментарій:** Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації (в адаптації Н.Лусканової - модифікована).**Характеристика вибірки.****Клас/група:****Кількість респондентів:** 12.**Вік:** від 14 до 16 років. Середній вік 15 років.**Стать:** жіноча - 7 (58%), чоловіча - 5 (42%).**Результати діагностики:**

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
1	Андрій	Вік - 15 Стать - чоловіча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 21
2	Ангеліна	Вік - 16 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 15
3	Артем	Вік - 15 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 15
4	Діана	Вік - 16 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18
5	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 21
6	Аліна	Вік - 15 Стать - жіноча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 21
7	Данило	Вік - 14 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18
8	Давід	Вік - 15 Стать - чоловіча Шкільна дезадаптація. Набрано балів: 6
9	Анастасія	Вік - 15 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18
10	Марія	Вік - 14 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
		0 18 30
11	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 21 0 21 30
12	Максим	Вік - 15 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18 0 18 30

Зведені дані за результатами діагностики:

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загалом	ПІБ
1	Високий рівень шкільної мотивації.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
2	Середній рівень шкільної мотивації.	1 (25%)	3 (75%)	4 (33%)	Андрій Анна Аліна Анна
3	Зовнішня мотивація.	3 (43%)	4 (57%)	7 (58%)	Ангеліна Артем Діана Данило Анастасія Марія Максим
4	Низький рівень шкільної мотивації.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
5	Шкільна дезадаптація.	1 (100%)	0 (0%)	1 (8%)	Давід

Додаток А.4.

Протокол групової психологічної діагностики

Мета діагностики: діагностика рівня шкільної мотивації та адаптації учнів перших класів, виявлення осіб з високим рівнем адаптації.

Проблема (зміст): дезадаптація, як причина неуспішності учнів.

Діагностичний інструментарій: Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації (в адаптації Н.Лусканової - модифікована).

Характеристика вибірки.

Клас/група: 10-А

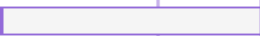
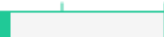
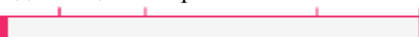
Кількість респондентів: 16.

Вік: від 15 до 16 років. Середній вік 15 років.

Стать: жіноча - 3 (19%), чоловіча - 13 (81%).

Результати діагностики:

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
1	Аделіна	Вік - 15 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 15
2	Артем	Вік - 16 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 15
3	Роман	Вік - 16 Стать - чоловіча Низький рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 12
4	Артем	Вік - 15 Стать - чоловіча Шкільна дезадаптація. Набрано балів: 9
5	Максим	Вік - 15 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18
6	Тимофій	Вік - 15 Стать - чоловіча Шкільна дезадаптація. Набрано балів: 9
7	Володимир	Вік - 15 Стать - чоловіча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 21
8	Матвій	Вік - 15 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 15
9	Олександра	Вік - 15 Стать - жіноча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 21
10	Аріна	Вік - 16 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 15

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
		0 15 30
11	Тимофій	Вік - 15 Стать - чоловіча Шкільна дезадаптація. Набрано балів: 6 0 6 30
12	Максим	Вік - 16 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18 0 18 30
13	Платон	Вік - 15 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18 0 18 30
14	Назар	Вік - 16 Стать - чоловіча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 21 0 21 30
15	Артем	Вік - 16 Стать - чоловіча Шкільна дезадаптація. Набрано балів: 9 0 9 30
16	Богдан	Вік - 15 Стать - чоловіча Шкільна дезадаптація. Набрано балів: 6 0 6 30

Зведені дані за результатами діагностики:

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загалом	ПІБ
1	Високий рівень шкільної мотивації.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
2	Середній рівень шкільної мотивації.	2 (67%)	1 (33%)	3 (19%)	Олександра
3	Зовнішня мотивація.	5 (71%)	2 (29%)	7 (44%)	Аделіна Артем Максим Матвій Аріна Максим
4	Низький рівень шкільної мотивації.	1 (100%)	0 (0%)	1 (6%)	Роман
5	Шкільна дезадаптація.	5 (100%)	0 (0%)	5 (31%)	Артем Тимофій Тимофій Артем Богдан

Додаток А.5

**Протокол
групової психологічної діагностики**

Мета діагностики: діагностика рівня шкільної мотивації та адаптації учнів перших класів, виявлення осіб з високим рівнем адаптації.

Проблема (зміст): дезадаптація, як причина неуспішності учнів.

Діагностичний інструментарій: Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації (в адаптації Н.Лусканової - модифікована).

Характеристика вибірки.

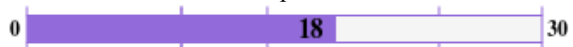
Клас/група: 10-Б

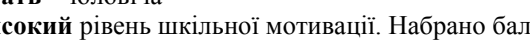
Кількість респондентів: 22.

Вік: від 15 до 17 років. Середній вік 16 років.

Стать: жіноча - 10 (45%), чоловіча - 12 (55%).

Результати діагностики:

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
1	Анна	Вік - 17 Стать - жіноча Шкільна дезадаптація. Набрано балів: 9
2	Руслан	Вік - 16 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18
3	Максим	Вік - 16 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18
4	Анна	Вік - 16 Стать - жіноча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 24
5	Вероніка	Вік - 15 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18
6	Богдан	Вік - 16 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 15
7	Давид	Вік - 16 Стать - чоловіча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 21
8	Андрій	Вік - 16 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 15
9	Тимур	Вік - 15 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 15
10	Б Дарина	Вік - 16 Стать - жіноча

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
		Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 21 0 30
11	Діана	Вік - 16 Стать - жіноча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18 0 30
12	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 21 0 30
13	Сергій	Вік - 16 Стать - чоловіча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 24 0 30
14	Матвій	Вік - 15 Стать - чоловіча Низький рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 12 0 30
15	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 24 0 30
16	Назар	Вік - 15 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18 0 30
17	Ірина	Вік - 15 Стать - жіноча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 21 0 30
18	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Низький рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 12 0 30
19	Олександр	Вік - 15 Стать - чоловіча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 24 0 30
20	Хронюк Вікторія Віталіївна	Вік - 15 Стать - жіноча Середній рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 24 0 30
21	Добровольський Даніїл Сеогійович	Вік - 15 Стать - чоловіча Високий рівень шкільної мотивації. Набрано балів: 30 0 30
22	Гончарук Володимир Романович	Вік - 15 Стать - чоловіча Зовнішня мотивація. Набрано балів: 18 0 30

Зведені дані за результатами діагностики:

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загалом	ПІБ
1	Високий рівень шкільної мотивації.	1 (100%)	0 (0%)	1 (5%)	Добровольський Даніїл Сеогійович;
2	Середній рівень шкільної мотивації.	3 (33%)	6 (67%)	9 (41%)	Анна Давид Дарина Анна Сергій Анна Ірина Олександр Вікторія
3	Зовнішня мотивація.	7 (78%)	2 (22%)	9 (41%)	Руслан Максим Вероніка Богдан Андрій Тимур Діана Назар Володимир
4	Низький рівень шкільної мотивації.	1 (50%)	1 (50%)	2 (9%)	Матвій Анна
5	Шкільна дезадаптація.	0 (0%)	1 (100%)	1 (5%)	Анна

Додаток Б.1.

Протокол групової психологічної діагностики

Дата (терміни) проведення:

Мета діагностики: вивчення мотивації навчальної діяльності учнів, а також вивчення мотивів навчально-трудоваї діяльності.

Проблема (зміст):

Діагностичний інструментарій: Методика «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Є.Ільїн, Н.Курдюкова) .

Характеристика вибірки.

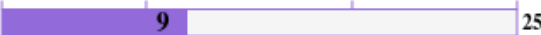
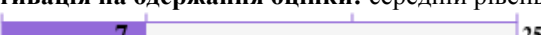
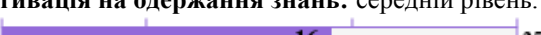
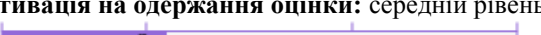
Клас/група: 9-А

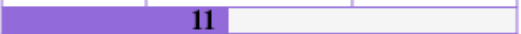
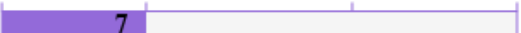
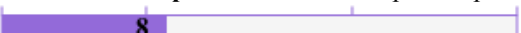
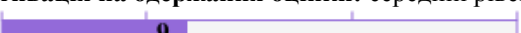
Кількість респондентів: 11.

Вік: від 14 до 15 років. Середній вік 14 років.

Стать: жіноча - 9 (82%), чоловіча - 2 (18%).

Результати діагностики:

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
1	Улляна	Вік - 14 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 15 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 9 0 25
2	Ліна	Вік - 14 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 13 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 11 0 25
3	Алеся	Вік - 14 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 14 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 10 0 25
4	Лілія	Вік - 14 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 17 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 7 0 25
5	Діана	Вік - 14 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 20 0 25 Мотивація на одержання оцінки: низький рівень. Набрано балів: 4 0 25
6	Софія	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 16 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 8 0 25

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
7	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 13 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 11 0 25
8	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 17 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 7 0 25
9	Олександр	Вік - 14 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 16 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 8 0 25
10	Сергій	Вік - 14 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 15 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 9 0 25
11	Вільхівська Анастасія	Вік - 14 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 15 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 9 0 25

Зведені дані за результатами діагностики:

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загалом	ПІБ
1	Мотивація на одержання знань: низький рівень.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
2	Мотивація на одержання знань: середній рівень.	2 (25%)	6 (75%)	8 (73%)	Улляна ; Ліна ; Алеся; Софія; Анна; Олександр; Сергій; Анастасія ;
3	Мотивація на одержання знань: високий рівень.	0 (0%)	3 (100%)	3 (27%)	Лілія; Діана ; Анна;
4	Мотивація на одержання оцінки: низький рівень.	0 (0%)	1 (100%)	1 (9%)	Діана;
5	Мотивація на одержання оцінки: середній рівень.	2 (20%)	8 (80%)	10 (91%)	Улляна; Ліна; Алеся; Лілія; Софія; Анна; Анна; Олександр; Сергій; Анастасія ;
6	Мотивація на одержання оцінки: високий рівень.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	

Додаток Б.2

Протокол групової психологічної діагностики

Мета діагностики: вивчення мотивації навчальної діяльності учнів, а також вивчення мотивів навчально-трудоваї діяльності.

Проблема (зміст):

Діагностичний інструментарій: Методика «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Є.Ільїн, Н.Курдюкова) .

Характеристика вибірки.

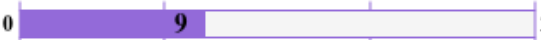
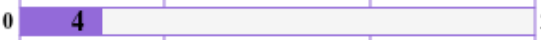
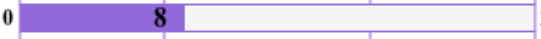
Клас/група: 9-Б

Кількість респондентів: 5.

Вік: від 14 до 15 років. Середній вік 15 років.

Стать: жіноча - 4 (80%), чоловіча - 1 (20%).

Результати діагностики:

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
1	Лада	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 16 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 8 0 25
2	Валерія	Вік - 14 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 15 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 9 0 25
3	Артур	Вік - 15 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 20 0 25 Мотивація на одержання оцінки: низький рівень. Набрано балів: 4 0 25
4	Тетяна	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 15 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 9 0 25
5	Анастасія	Вік - 14 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 16 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 8 0 25

Зведені дані за результатами діагностики:

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загалом	ПІБ
1	Мотивація на одержання знань: низький рівень.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
2	Мотивація на одержання знань: середній рівень.	0 (0%)	4 (100%)	4 (80%)	Лада Тетяна Анастасія
3	Мотивація на одержання знань: високий рівень.	1 (100%)	0 (0%)	1 (20%)	Артур
4	Мотивація на одержання оцінки: низький рівень.	1 (100%)	0 (0%)	1 (20%)	Артур
5	Мотивація на одержання оцінки: середній рівень.	0 (0%)	4 (100%)	4 (80%)	Лада Валерія Тетяна Анастасія
6	Мотивація на одержання оцінки: високий рівень.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	

Додаток Б.3.

Протокол групової психологічної діагностики

Мета діагностики: вивчення мотивації навчальної діяльності учнів, а також вивчення мотивів навчально-трудової діяльності.

Проблема (зміст):

Діагностичний інструментарій: Методика «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Є.Ільїн, Н.Курдюкова).

Характеристика вибірки.

Клас/група: 9-В

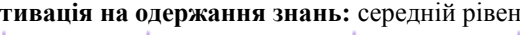
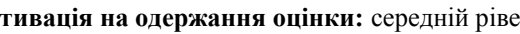
Кількість респондентів: 12.

Вік: від 14 до 16 років. Середній вік 15 років.

Стать: жіноча - 7 (58%), чоловіча - 5 (42%).

Результати діагностики:

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
1	Андрій	Вік - 15 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 13 0 13 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 11 0 11 25
2	Ангеліна	Вік - 16 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 14 0 14 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 10 0 10 25
3	Артем	Вік - 15 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 15 0 15 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 9 0 9 25
4	Діана	Вік - 16 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 15 0 15 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 9 0 9 25
5	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 17 0 17 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 7 0 7 25
6	Аліна	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 18 0 18 25 Мотивація на одержання оцінки: низький рівень. Набрано балів: 6 0 6 25
7	Данило	Вік - 14 Стать - чоловіча

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
		Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 12 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 12 0 25
8	Давід	Вік - 15 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 14 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 10 0 25
9	Анастасія	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 14 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 10 0 25
10	Марія	Вік - 14 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 11 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 13 0 25
11	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 18 0 25 Мотивація на одержання оцінки: низький рівень. Набрано балів: 6 0 25
12	Максим	Вік - 15 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 12 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 12 0 25

Зведені дані за результатами діагностики:

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загалом	ПІБ
1	Мотивація на одержання знань: низький рівень.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
2	Мотивація на одержання знань: середній рівень.	5 (56%)	4 (44%)	9 (75%)	Андрій Ангеліна Артем Діана Данило Давід Анастасія Марія Максим
3	Мотивація на одержання знань: високий рівень.	0 (0%)	3 (100%)	3 (25%)	Анна Аліна Анна
4	Мотивація на одержання оцінки: низький рівень.	0 (0%)	2 (100%)	2 (17%)	Аліна Анна
5	Мотивація на одержання оцінки: середній рівень.	5 (50%)	5 (50%)	10 (83%)	Андрій Ангеліна Артем Діана Анна Данило Давід Анастасія Марія Максим
6	Мотивація на одержання оцінки: високий рівень.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	

Додаток Б.4

Протокол групової психологічної діагностики

Мета діагностики: вивчення мотивації навчальної діяльності учнів, а також вивчення мотивів навчально-трудової діяльності.

Проблема (зміст):

Діагностичний інструментарій: Методика «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Є.Ільїн, Н.Курдюкова).

Характеристика вибірки.

Клас/група: 10-Б

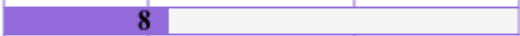
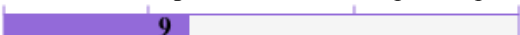
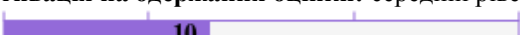
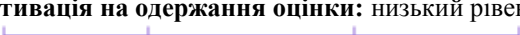
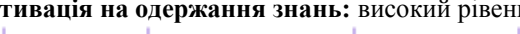
Кількість респондентів: 21.

Вік: від 15 до 17 років. Середній вік 16 років.

Стать: жіноча - 10 (48%), чоловіча - 11 (52%).

Результати діагностики:

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
1	Анна	Вік - 17 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 14 0 14 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 10 0 10 25
2	Руслан	Вік - 16 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 20 0 20 25 Мотивація на одержання оцінки: низький рівень. Набрано балів: 4 0 4 25
3	Максим	Вік - 16 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 21 0 21 25 Мотивація на одержання оцінки: низький рівень. Набрано балів: 3 0 3 25
4	Анна	Вік - 16 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 17 0 17 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 7 0 7 25
5	Вероніка	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 14 0 14 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 10 0 10 25
6	Богдан	Вік - 16 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 16 0 16 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 8 0 8 25
7	Давид	Вік - 16

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
		Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 16 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 8 0 25
8	Тимур	Вік - 15 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 15 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 9 0 25
9	Дарина	Вік - 16 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 14 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 10 0 25
10	Діана	Вік - 16 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 14 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 10 0 25
11	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 18 0 25 Мотивація на одержання оцінки: низький рівень. Набрано балів: 6 0 25
12	Сергій	Вік - 16 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 19 0 25 Мотивація на одержання оцінки: низький рівень. Набрано балів: 5 0 25
13	Матвій	Вік - 15 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 16 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 8 0 25
14	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 17 0 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 7 0 25
15	Назар	Вік - 16 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 19

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
		0 19 25 Мотивація на одержання оцінки: низький рівень. Набрано балів: 5 0 5 25
16	Ірина	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 14 0 14 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 10 0 10 25
17	Анна Сергіївна	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: середній рівень. Набрано балів: 12 0 12 25 Мотивація на одержання оцінки: середній рівень. Набрано балів: 12 0 12 25
18	Олександр	Вік - 15 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 22 0 22 25 Мотивація на одержання оцінки: низький рівень. Набрано балів: 2 0 2 25
19	Вікторія	Вік - 15 Стать - жіноча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 18 0 18 25 Мотивація на одержання оцінки: низький рівень. Набрано балів: 6 0 6 25
20	Даніїл	Вік - 15 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 20 0 20 25 Мотивація на одержання оцінки: низький рівень. Набрано балів: 4 0 4 25
21	Володимир	Вік - 15 Стать - чоловіча Мотивація на одержання знань: високий рівень. Набрано балів: 19 0 19 25 Мотивація на одержання оцінки: низький рівень. Набрано балів: 5 0 5 25

Зведені дані за результатами діагностики:

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загалом	ПІБ
1	Мотивація на одержання знань: низький рівень.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
2	Мотивація на одержання знань: середній рівень.	4 (40%)	6 (60%)	10 (48%)	Анна Вероніка Богдан Давид Тимур Дарина Діана Матвій Ірина Анна
3	Мотивація на одержання знань: високий рівень.	7 (64%)	4 (36%)	11 (52%)	Руслан Максим Анна Анна Сергій Анна Назар Олександр Вікторія Даніїл Володимир
4	Мотивація на одержання оцінки: низький рівень.	7 (78%)	2 (22%)	9 (43%)	Руслан Максим Анна Сергій Назар Олександр Вікторія Даніїл Володимир
5	Мотивація на одержання оцінки: середній рівень.	4 (33%)	8 (67%)	12 (57%)	Анна Анна Богдан Давид Тимур Дарина Діана Матвій Анна Ірина Анна
6	Мотивація на одержання оцінки: високий	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	

Додаток В.1.

Протокол групової психологічної діагностики

Діагностичний інструментарій: Методика визначення мотивів навчальної діяльності (М.Р. Гінзбург).

Характеристика вибірки.

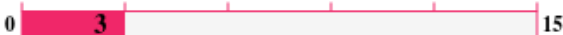
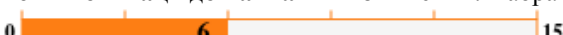
Клас/група: 9-А

Кількість респондентів: 9.

Вік: від 14 до 15 років. Середній вік 14 років.

Стать: жіноча - 8 (89%), чоловіча - 1 (11%).

Результати діагностики:

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
1	Ульяна	Вік - 14 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - нормальний. Набрано балів: 9 Домінуюча мотивація - соціальна.
2	Ліна	Вік - 14 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - нормальний. Набрано балів: 9 Домінуюча мотивація - соціальна.
3	Алеся	Вік - 14 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 10 Домінуюча мотивація - соціальна.
4	Лілія	Вік - 14 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - низький. Набрано балів: 3 Домінуюча мотивація - навчальна.
5	Діана	Вік - 14 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 10 Домінуюча мотивація - соціальна.
6	Софія	Вік - 15 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - знижений. Набрано балів: 6 Домінуюча мотивація - навчальна.
7	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 10 Домінуюча мотивація - оціночна.
8	Сергій	Вік - 14 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - нормальний. Набрано балів: 9 Домінуюча мотивація - соціальна.
9	Анастасія	Вік - 14 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 10

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
		Домінуюча мотивація - соціальна.

Зведені дані за результатами діагностики:

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загалом	ПІБ
1	Рівень мотивації до навчання - низький.	0 (0%)	1 (100%)	1 (11%)	Лілія
2	Рівень мотивації до навчання - знижений.	0 (0%)	1 (100%)	1 (11%)	Софія
3	Рівень мотивації до навчання - нормальний.	1 (33%)	2 (67%)	3 (33%)	Улляна Ліна Сергій
4	Рівень мотивації до навчання - високий.	0 (0%)	4 (100%)	4 (44%)	Алеся Діана Анна Анастасія
5	Рівень мотивації до навчання - дуже високий.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
6	Домінуюча мотивація - зовнішня.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
7	Домінуюча мотивація - навчальна.	0 (0%)	2 (100%)	2 (22%)	Лілія Софія
8	Домінуюча мотивація - ігрова.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
9	Домінуюча мотивація - позиційна.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
10	Домінуюча мотивація - соціальна.	1 (17%)	5 (83%)	6 (67%)	Улляна Ліна Алеся Діана Сергій Анастасія
11	Домінуюча мотивація - оціночна.	0 (0%)	1 (100%)	1 (11%)	Анна

Додаток В.2.

Протокол групової психологічної діагностики

Діагностичний інструментарій: Методика визначення мотивів навчальної діяльності (М.Р. Гінзбург).

Характеристика вибірки.

Клас/група: 9-Б

Кількість респондентів: 5.

Вік: від 14 до 15 років. Середній вік 15 років.

Стать: жіноча - 4 (80%), чоловіча - 1 (20%).

Результати діагностики:

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
1	Лада	Вік - 15 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 10 Домінуюча мотивація - оціночна.
2	Валерія	Вік - 14 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 12 Домінуюча мотивація - соціальна.
3	Артур	Вік - 15 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 12 Домінуюча мотивація - соціальна.
4	Тетяна	Вік - 15 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 12 Домінуюча мотивація - соціальна.
5	Анастасія	Вік - 14 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - нормальний. Набрано балів: 7 Домінуюча мотивація - соціальна.

Зведені дані за результатами діагностики:

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загалом	ПІБ
1	Рівень мотивації до навчання - низький.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
2	Рівень мотивації до навчання - знижений.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
3	Рівень мотивації до навчання - нормальний.	0 (0%)	1 (100%)	1 (20%)	Анастасія
4	Рівень мотивації до навчання - високий.	1 (25%)	3 (75%)	4 (80%)	Лада Валерія Артур Тетяна
5	Рівень мотивації до навчання - дуже високий.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
6	Домінуюча мотивація - зовнішня.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
7	Домінуюча мотивація - навчальна.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
8	Домінуюча мотивація - ігрова.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
9	Домінуюча мотивація - позиційна.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
10	Домінуюча мотивація - соціальна.	1 (25%)	3 (75%)	4 (80%)	Валерія Артур Тетяна Анастасія
11	Домінуюча мотивація - оціночна.	0 (0%)	1 (100%)	1 (20%)	Лада

Додаток В.3.

Протокол групової психологічної діагностики

Діагностичний інструментарій: Методика визначення мотивів навчальної діяльності (М.Р. Гінзбург).

Характеристика вибірки.

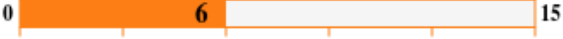
Клас/група: 9-В

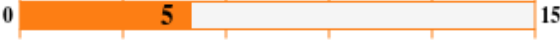
Кількість респондентів: 12.

Вік: від 14 до 16 років. Середній вік 15 років.

Стать: жіноча - 6 (50%), чоловіча - 6 (50%).

Результати діагностики:

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
1	Андрій	Вік - 15 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - знижений. Набрано балів: 6 Домінуюча мотивація - навчальна.
2	Ангеліна	Вік - 16 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - низький. Набрано балів: 3 Домінуюча мотивація - навчальна.
3	Артем	Вік - 15 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 10 Домінуюча мотивація - оціночна.
4	Артем	Вік - 15 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 10 Домінуюча мотивація - оціночна.
5	Діана	Вік - 16 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - знижений. Набрано балів: 4 Домінуюча мотивація - навчальна.
6	Аліна	Вік - 15 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - знижений. Набрано балів: 6 Домінуюча мотивація - позиційна.
7	Данило	Вік - 14 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - знижений. Набрано балів: 4 Домінуюча мотивація - навчальна.
8	Давід	Вік - 15 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 12 Домінуюча мотивація - соціальна.
9	Анастасія	Вік - 15 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 12

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
		Домінуюча мотивація - соціальна.
10	Марія	Вік - 14 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - знижений. Набрано балів: 4 Домінуюча мотивація - зовнішня.
11	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 12 Домінуюча мотивація - соціальна.
12	Максим	Вік - 15 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - знижений. Набрано балів: 5 Домінуюча мотивація - зовнішня.

Зведені дані за результатами діагностики:

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загалом	ПІБ
1	Рівень мотивації до навчання - низький.	0 (0%)	1 (100%)	1 (8%)	Ангеліна
2	Рівень мотивації до навчання - знижений.	3 (50%)	3 (50%)	6 (50%)	Андрій Діана Аліна Данило Марія Максим
3	Рівень мотивації до навчання - нормальний.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
4	Рівень мотивації до навчання - високий.	3 (60%)	2 (40%)	5 (42%)	Артем Артем Давід Анастасія Анна
5	Рівень мотивації до навчання - дуже високий.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
6	Домінуюча мотивація - зовнішня.	1 (50%)	1 (50%)	2 (17%)	Марія Максим
7	Домінуюча мотивація - навчальна.	2 (50%)	2 (50%)	4 (33%)	Андрій Ангеліна Діана Данило
8	Домінуюча мотивація - ігрова.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
9	Домінуюча мотивація - позиційна.	0 (0%)	1 (100%)	1 (8%)	Аліна
10	Домінуюча мотивація - соціальна.	1 (33%)	2 (67%)	3 (25%)	Давід Анастасія Анна
11	Домінуюча мотивація - оціночна.	2 (100%)	0 (0%)	2 (17%)	Артем Артем

Додаток В.4.

Протокол групової психологічної діагностики

Діагностичний інструментарій: Методика визначення мотивів навчальної діяльності (М.Р. Гінзбург).

Клас/група: 10-Б

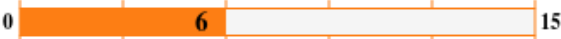
Кількість респондентів: 21.

Вік: від 15 до 17 років. Середній вік 16 років.

Стать: жіноча - 10 (48%), чоловіча - 11 (52%).

Результати діагностики:

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
1	Анна	Вік - 17 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - дуже високий. Набрано балів: 13 Домінуюча мотивація - соціальна.
2	Руслан	Вік - 16 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - нормальний. Набрано балів: 7 Домінуюча мотивація - навчальна.
3	Максим	Вік - 16 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - нормальний. Набрано балів: 7 Домінуюча мотивація - навчальна.
4	Анна	Вік - 16 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 10 Домінуюча мотивація - оціночна.
5	Вероніка	Вік - 15 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 12 Домінуюча мотивація - соціальна.
6	Богдан	Вік - 16 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - нормальний. Набрано балів: 7 Домінуюча мотивація - зовнішня.
7	Давид	Вік - 16 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 10 Домінуюча мотивація - оціночна.
8	Тимур	Вік - 15 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - нормальний. Набрано балів: 9 Домінуюча мотивація - соціальна.
9	Дарина	Вік - 16 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - знижений. Набрано балів: 4 Домінуюча мотивація - навчальна.

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
10	Діана	Вік - 16 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - нормальний. Набрано балів: 9 Домінуюча мотивація - соціальна.
11	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 12 Домінуюча мотивація - соціальна.
12	Сергій	Вік - 16 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - знижений. Набрано балів: 6 Домінуюча мотивація - навчальна.
13	Матвій	Вік - 15 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - дуже високий. Набрано балів: 14 Домінуюча мотивація - оціночна.
14	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - високий. Набрано балів: 12 Домінуюча мотивація - оціночна.
15	Назар	Вік - 16 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - нормальний. Набрано балів: 9 Домінуюча мотивація - соціальна.
16	Ірина	Вік - 15 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - нормальний. Набрано балів: 7 Домінуюча мотивація - навчальна.
17	Анна	Вік - 15 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - низький. Набрано балів: 3 Домінуюча мотивація - навчальна.
18	Олександр	Вік - 15 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - нормальний. Набрано балів: 8 Домінуюча мотивація - оціночна.
19	Вікторія	Вік - 15 Стать - жіноча Рівень мотивації до навчання - дуже високий. Набрано балів: 13 Домінуюча мотивація - соціальна.
20	Даніїл	Вік - 15 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - нормальний. Набрано балів: 9

№ з/п	Прізвище та ім'я	Результат
		 Домінуюча мотивація - соціальна.
21	Володимир	Вік - 15 Стать - чоловіча Рівень мотивації до навчання - нормальний. Набрано балів: 9 Домінуюча мотивація - соціальна.

Зведені дані за результатами діагностики:

№ з/п	Назва шкали	Чоловіча стать	Жіноча стать	Загалом	ПІБ
1	Рівень мотивації до навчання - низький.	0 (0%)	1 (100%)	1 (5%)	Анна
2	Рівень мотивації до навчання - знижений.	1 (50%)	1 (50%)	2 (10%)	Дарина Сергій
3	Рівень мотивації до навчання - нормальний.	8 (80%)	2 (20%)	10 (48%)	Руслан Максим Богдан Тимур Діана Назар Ірина Олександр Даніїл Володимир
4	Рівень мотивації до навчання - високий.	1 (20%)	4 (80%)	5 (24%)	Кищук Анна Олександрівна; Кушнір Вероніка Вікторівна; Шевчук Давид Ігорович; Жабська Анна Дмитрівна; Анна
5	Рівень мотивації до навчання - дуже високий.	1 (33%)	2 (67%)	3 (14%)	Анна Матвій Вікторія
6	Домінуюча мотивація - зовнішня.	1 (100%)	0 (0%)	1 (5%)	Богдан
7	Домінуюча мотивація - навчальна.	3 (50%)	3 (50%)	6 (29%)	Руслан Максим Дарина Сергій Ірина Анна
8	Домінуюча мотивація - ігрова.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
9	Домінуюча мотивація - позиційна.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
10	Домінуюча мотивація - соціальна.	4 (44%)	5 (56%)	9 (43%)	Анна Вероніка Тимур Діана Анна Назар Вікторія Даніїл Володимир
11	Домінуюча мотивація - оціночна.	3 (60%)	2 (40%)	5 (24%)	Анна Давид Матвій Анна Олександр